

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

ON İKİNCİ KALKINMA PLANI
2024 - 2028

GENÇLİK

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2023

T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

ON İKİNCİ KALKINMA PLANI
(2024-2028)

GENÇLİK

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2023

ISBN 978-625-8356-49-6

Bu yayının tüm hakları Strateji ve Bütçe Başkanlığına aittir.
Kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
TABLO LİSTESİ	iii
ŞEKİL LİSTESİ	iii
KISALTMALAR.....	iv
KATILIMCI LİSTESİ.....	v
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. TOPLUMSAL BİR KATEGORİ OLARAK GENÇLİK.....	1
1.2. TÜRKİYE GENÇLİĞİNİN PROFİLİ	5
1.3. POLİTİKA METİNLERİNDE VE MEVZUATTA GENÇLER.....	6
1.4. İLGİLİ KURUM VE KURULUŞLAR	10
1.5. HEDEFLERE ERİŞİMDE YAŞANAN BAZI GÜÇLÜKLER	14
1.5.1. Özel Gereksinimi Olan (Yoksul, Engelli vd.) Gruplar.....	14
1.5.2. Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği.....	15
1.5.3. Medeni Durum	15
1.5.4. Bölgesel Eşitsizlikler.....	16
1.5.6. Enformel Çalışma	16
1.5.7. Aile ile Birlikte Yaşama	17
2. MEVCUT DURUM.....	18
2.1. GENEL DURUM	18
2.2. GENÇLER VE EĞİTİM.....	23
2.3. GENÇLER VE İSTİHDAM	27
2.4. GENÇLER VE KATILIM	30
2.5. SAĞLIK, İYİ OLMA HALİ VE GENÇLİK	32
2.6. GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN GENÇLER	33
3. PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ	36
3.1. UZUN VADELİ HEDEFLER.....	36
3.2. ON İKİNCİ PLAN DÖNEMİ AMAÇ VE HEDEFLERİ (2024-2028)	36
3.3. ÇÖZÜLMESİ GEREKEN SORUNLAR VE POLİTİKA ÖNERİLERİ.....	37
3.3.1. Makro Düzeyde Sorun Alanları ve Politika Önerileri	37
3.3.2. Diğer Alanlar ve Politika Önerileri.....	43
3.3.2.1. Eğitim: Yeni Bir Eğitim Modeli Gereksinimi	43
3.3.2.2. Gençlerin İstihdama Katılımlarının Artırılmasına Yönelik Öneriler.....	48

3.3.2.3. Mesleksizlik	52
3.3.2.4. Girişimciliğin Desteklenmesi	53
3.3.2.5. Seçim Şanslarının Çoğaltılması	54
3.3.2.6. Geleceğin Meslekleri.....	55
3.3.2.7. Siyasete, Sivil Hayata, Örgütlülüğe ve Gönüllü Çalışmalara Katılımlarının Artırılması	57
3.3.2.8. Kültürel ve Sanatsal Katılımlarının Artırılması.....	58
3.3.2.9. Gönüllü Çalışmalarla Toplum Katılmalarının Sağlanması	59
3.3.2.10. Şiddetsiz Yaşama Hakkı	60
3.3.2.11. Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlendirilme, Akran Zorbalığı, Siber Zorbalık, Flört Şiddeti	60
3.3.2.12. Her Türli Bağımlılıktan Uzak Yaşayabilme Hakkı.....	61
3.3.2.13. Bölgesel, Kır-Kent ve Cinsiyete Bağlı Eşitsizlikleri Gidermek.....	62
3.3.2.14. Erken Risk Tespitlerinin Yapılması.....	64
3.3.2.15. Sağlık Hizmet Gereksinimleri	65
3.3.2.16. Barınma, Beslenme ve Yaşam Giderlerini Karşılama Güçlüğü.....	67
3.3.2.17. İnsani Kriz, Deprem ve Diğer Afet Durumlarında Gençler.....	69
3.3.2.18. Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Gençler	69
3.3.2.19. Çağı Yakalama, Dijital Dönüşümün Aktörü Olma Hakkı.....	70
3.3.2.20. Aidiyet Duygularının Güçlendirilmesi	71
3.3.2.21. Sporun Yaşam Biçimi Haline Getirilmesi	71
3.3.2.22. Psikososyal Desteklerin Artırılması.....	72
3.3.2.23. Özel Platform Geliştirilmesi	72
3.3.2.24. Emegin Değerini Vurgulamak.....	72
3.3.2.25. Sürdürülebilir Bir Gelecek Hakkı	73
3.3.2.26. Nitelikli Hizmet Sunucuya Erişme Hakkı	73
3.3.2.27. Gençlik Politikaları Üst Kurulunun Oluşturulması	73
3.4. ÇOĞALTILABİLECEK İYİ ÖRNEKLER.....	74
3.4.1. Uluslararası Örnekler.....	74
3.4.2. Ulusal Düzeyde Uygulanan İyi Örnekler.....	75
4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	78
KAYNAKÇA	85
EK I: 1963-2023: BEŞ YILLIK KALKINMA PLANLARINDA GENÇLİK	91

TABLO LİSTESİ

TABLO 1: BAZI ULUSLARARASI KURULUŞLARIN FARKLI DEMOGRAFİK ARALIKLARI	4
TABLO 2: TÜRKİYE İÇİN DOĞUŞTA BEKLENEN YAŞAM SÜRESİ (YIL).....	18
TABLO 3: GENÇ NÜFUSUN TOPLAM NÜFUS İÇİNDEKİ ORANLARI	21
TABLO 4: EĞİTİM SEVİYESİNE GÖRE OKULLAŞMA ORANI, (%) (2017/'18-2020/'21)	24
TABLO 5. 25-34 YAŞ ARALIĞINDAKİ YETİŞKİNLERİN EĞİTİM DÜZEYLERİNİN YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ (%) (2011-2021)	25

ŞEKİL LİSTESİ

ŞEKİL 1: GENÇ NÜFUS ORANININ AVRUPA BİRLİĞİ ÜYE ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRMASI, 2022.....	19
ŞEKİL 2: GENÇ NÜFUS ORANININ EN YÜKSEK VE EN DÜŞÜK OLDUĞU 10 ÜLKE, 2021	20
ŞEKİL 3: YAŞ GRUBUNA GÖRE GENÇ NÜFUS ORANI, 2022	21
ŞEKİL 4: GENÇ NÜFUS ORANININ EN YÜKSEK VE EN DÜŞÜK OLDUĞU 10 İL, 2022	22
ŞEKİL 5: SEGE-2022 GELİŞMİŞLİK KADEMELERİ HARİTASI	23
ŞEKİL 6: EĞİTİM DURUMUNA GÖRE YOKSULLUK ORANI (%), 2020, 2021.....	24
ŞEKİL 7: ÖĞRENİM DÜZEYİNE GÖRE ÖĞRENCİ SAYILARI (2021-2022)	26
ŞEKİL 8: ÜNİVERSİTEYE BAŞVURAN VE YERLEŞEN ADAY SAYILARI (1980-2022)	27
ŞEKİL 9: CİNSİYETE GÖRE KURUMSAL OLMAYAN GENÇ NÜFUSUN İŞGÜCÜ DURUMU, 2021	29
ŞEKİL 10: 15-24 YAŞ ARASI GENÇLER ARASINDA NEET ORANLARININ CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMLARI.....	29
ŞEKİL 11: 15-29 YAŞ ARASI GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI	34
ŞEKİL 12: GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN ÇALIŞMA İZİNİ VERİLERİ (2021)	35

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler
ÇYEZE	Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlendirilme
ILO	International Labour Organization
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KYK	Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NEET	Youth Not-in-Employment, Education or Training
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SODES	Sosyal Destek Programı
SHM	Sağlıklı Hayat Merkezleri
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TYP	Toplum Yararına Programlar
UN	United Nations
UGİS	Ulusal Genç İstihdam Stratejisi
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFPA	United Nations Population Fund
USP	Ulusal Staj Programı
WHO	World Health Organization
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YPI	Gençlik Katılım Endeksi

KATILIMCI LİSTESİ

Adı-Soyadı	Kurumu
Raportör	
Prof. Dr. Kezban Çelik	TED Üniversitesi
Koordinatörler	
Dilek Okkalı Şanalmiş	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Ökkeş Furkan Orçan	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Katılımcılar	
Abidin Özdemir	Gençlik ve Spor Bakanlığı
Alper Süer	Gençlik ve Spor Bakanlığı
Begüm İntepeler	Yerel Gençlik Dernekleri Ağı (YGDA)
Büşra Özkan Bektaş	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ)
Büşra Uslu	Milli Eğitim Bakanlığı
Canay Çamur	Türkiye Ulusal Ajansı
Çiğdem Fikriye Göncü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Doğu Çağatay Gülalioğulları	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Elif Göğüş Nedimoğlu	BM Mülteciler Yüksek Komisreliği (UNHCR)
Elif Karaman Karaca	Gençlik ve Spor Bakanlığı
Emine Kuzutürk Savaş	BM Nüfus Fonu (UNFPA)
Ezgi Demirci	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Fahrettin Kerim Kadioğlu	Gençlik ve Spor Bakanlığı
Fatih Çal	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Fatma Aykul	Sağlık Bakanlığı
Furkan Koray Karaoğlu	Avrupa Birliği Başkanlığı
Gizem Karşlı Varol	Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)
Gökçen Özkan	Türkiye İş Kurumu
Gökhan Tulum	Emniyet Genel Müdürlüğü
Gökmen Öztürk	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Güray Kılınç	Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)
Habip Mesut Şener	Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi
Hakime Atniş Yüce	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Hasan Ali Ece	Milli Eğitim Bakanlığı
Hüseyin Şekerli	Gençlik ve Spor Bakanlığı
İdris Yavuziğit	Diyanet İşleri Başkanlığı
Kemal Demirok	Gençlik ve Spor Bakanlığı
Mehmet Aslan	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Mehmet Yalın	Adalet Bakanlığı
Mehmet Yavuz Güngör	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Melike Karakoç	Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)
Mesut Emre Balcı	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Mete Kaan Namal	Akdeniz Üniversitesi
Mustafa Danışman	Sağlık Bakanlığı
Mustafa Ali Yurdupak	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
Nazlı Moral Uydu	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)
Nazlı Aktakke	Development Analytics
Nihal Janset Güven	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Nil Memişoğlu	Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV)
Nilgün Demirli Çaylan	Sağlık Bakanlığı
Nilgün Çavuşoğlu	BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)
Okan Kurultay	Emniyet Genel Müdürlüğü
Onur Şahin	KOSGEB
Özgecan Zengin	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)
Özlem Aydın	Sağlık Bakanlığı
Rıza Fikret Yılmaz	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Selma Kaya	Milli Eğitim Bakanlığı
Serap Eker	Türkiye Belediyeler Birliği
Serkan Yorgancılar	Ankara Büyükşehir Belediyesi
Sevim Şeyma Çakır	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Seyfettin Özkan	Milli Eğitim Bakanlığı
Süleyman Uğur Gür	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Şahin Bingöl	Gençlik ve Spor Bakanlığı
Şebnem Işık	Türkiye İş Kurumu

Tuluğ Figen Yılmaz	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Uğur Gülderer	Genç Hayat Vakfı
Yalçın Köksal Demir	Gençlik ve Spor Bakanlığı
Yavuz Samur	Bahçeşehir Üniversitesi
Yıldız Yapar	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)

YÖNETİCİ ÖZETİ

Günümüz dünyası; küresel salgın, savaşlar, ekonomik durgunluk, iklim ve çevre krizinin etkileriyle bir hayli öngörülmez durumdadır. Bu istikrarsız durum, tüm insanlığı ama en çok da bu koşullar altında kendini ve geleceğini kurmaya çalışan gençleri etkilemektedir. 2021-2022 İnsani Gelişme Raporu, “Belirsiz Zamanlar, Huzursuz Yaşamlar: Dönüşen Dünyada Geleceğimizi Şekillendirmek¹” başlığıyla gençliğin içine yerleştiği dönemi iyi bir şekilde tanımlamaktadır.

Demografik projeksiyonlara göre şu anda gençlik çağında olanların, doğurganlık oranlarının düşüşüne bağlı olarak yaşlandıkları vakit kendilerini destekleyebilecek nitelikte olan daha az genç kuşakla karşı karşıya kalacağı öngörülmektedir. Uzayan yaşam beklentisi nedeniyle daha uzun yaşayacakları tahmin edilen, şu anda gençlik çağını yaşayan kuşağın, artan yaşlı nüfusu desteklemek zorunda kalacağı tahmin edilmektedir. Bu öngörülerini dikkate alan bir gençlik politikasının hazırlanması ve gençlere yönelik hizmet ve uygulamaların geliştirilmesi hayati önemdedir.

Bir yandan küresel diğer yandan ulusal ölçekte değişim, dönüşüm, tehditleri ve fırsatları dikkate alarak geleceklerini inşa etmeye çalışan gençleri desteklemek, onlarla birlikte çalışmak gerekmektedir. Gençler ülkenin geleceği oldukları için değil, onların geleceği bugünden şekillendiği için bu husus önem arz etmektedir. On İkinci Kalkınma Planı çalışmaları kapsamında oluşturulmuş olan Gençlik Özel İhtisas Komisyonunca hazırlanan bu rapor, bu desteklerin neler olabileceğini değerlendirmekte ve ortak akılla yakın geleceği gençler açısından daha öngörülebilir ve yaşanabilir kılmanın yollarını aramaktadır.

Bu kapsamda Gençlik Özel İhtisas Komisyonu (ÖİK) Raporu; Türkiye’nin gençlerini küresel dünyanın içine yerleştirmeye çalışarak, ulusal ve bölgesel düzeyde mevcut durumlarını ortaya koyduktan sonra, yapılması gerekenler üzerinde durmuştur. Bu kapsamda rapor üç bölümden oluşmaktadır: i) mevcut durum, mevcut mekanizmalar ve hizmetler, ii) sorun alanlarının tespit edilmesi ve iii) çözüme yönelik öneriler geliştirilmesi ve Plan dönemi için hedeflerin netleştirilmesi.

¹ 2022 İnsani Gelişme Raporu, UNDP Türkiye, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/2022-insani-gelisme-raporu>>.

Gençlik ÖİK Raporunun işaret ettiği önceliklerin gençlerle birlikte uygulamaya geçirilmesi; daha umutlu, daha mutlu ve daha üretken gençler olabilmelerine katkı sunması temenni edilmektedir.

1. GİRİŞ

Kasım 2022 itibarıyla dünya nüfusu yaklaşık 8 milyardır (TÜİK, 2023). Bu nüfusun yüzde 15,4'ü gençlerden oluşmaktadır (15-24 yaş arası). Gençler, bir milyarı aşan sayılarıyla tarihin en genç nüfusunu oluşturmakta ve büyük çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. Demografik geçişini tamamlamış olan ülkeler için yaşlanma demografik bir durum sunmakta iken, gelişmekte olan ülkeler daha genç bir profil sunmaktadır. Genç nüfus oranının önümüzdeki 25 yılda dünyanın çoğu bölgesinde bir miktar azalacağı, ancak 2035'e kadar Avrupa dışındaki tüm bölgelerde yüzde 20'nin üzerinde, Afrika'da ise yüzde 30'un üzerinde olacağı tahmin edilmektedir (BM, 2022).

Türkiye, 84 milyon 680 bin 273 kişi olan nüfusuyla 195 ülke arasında 18. sırada yer almakta ve dünyanın toplam nüfusunun yüzde 1,1'ine ev sahipliği yapmaktadır. Toplam nüfus içinde 15-24 yaş grubundaki genç nüfus oranı, dünya ortalamasına çok yakın olup 12 milyon 971 bin 289 kişidir (TÜİK, 2022). Türkiye her ne kadar dünyanın genç nüfus ortalamasına yakın bir genç nüfusa sahip olsa da (dünya ortalaması 15,4) nüfus projeksiyonlarına göre, genç nüfusun 2030 yılında yüzde 14, 2040 yılında yüzde 13,4, 2060 yılında yüzde 11,8 ve 2080 yılında yüzde 11,1'e düşeceği tahmin edilmektedir. Ancak yine de ülkemizin önemli bir genç nüfusa sahip olduğu görülmektedir (TÜİK, 2022).

Demografik projeksiyonlara göre şu anda gençlik çağında olanlar, doğurganlık oranlarının düşüşüne bağlı olarak yaşlandıkları vakit kendilerini destekleyebilecek nitelikte olan daha az genç kuşakla karşı karşıya kalacaktır (Rittersberger-Tılıç ve Çelik, 2016). Şu anda gençlik çağını yaşayan kuşak, uzayan yaşam beklentisi nedeniyle daha uzun yaşayacak ve artan yaşlı nüfusu desteklemek zorunda kalacaktır. Bu öngörülerini dikkate alan bir gençlik politikasının hazırlanması ve gençlere yönelik hizmet ve uygulamaların geliştirilmesinin hayati önemde olduğu görülmektedir.

1.1. Toplumsal Bir Kategori Olarak Gençlik

Bütün toplumlar; bireylerin rol, statü ve deneyimlerini yaş ile ilişkilendirerek ele aldığından dolayı bütün toplumlarda yaşa bağlı bir tabakalaşmadan söz etmek mümkündür. Toplum; yaş faktörünü toplumsal rolün kazanılmasında ve kaybedilmesinde, davranış beklentilerinde, kaynakların ve fırsatların toplumsal dağıtımında ve bireyleri sınıflandırmada bir gösterge olarak kullanılmaktadır. Rol, statü ve deneyimin yaş ile kurulan ilişkisi, toplumsal

bir kurgu olup, bu niteliğiyle zaman ve coğrafyaya göre değişmektedir (Çelik, 2013). Ülkeden ülkeye, kültürden kültüre ve zaman içinde değişen ögeler, “kimin çocuk, genç, yetişkin, yaşlı olduğu” konusunu gündeme getirmektedir. Diğer yandan yaşa dayalı tabakalaşma, yeterince kavramsallaştırılmış bir konu değildir (Turner, 1989: 589). Yaşa dayalı tabakalaşma teorisi (Riley, Johnson ve Foner, 1972), yaşın bireyleri ve grupları toplumsal yapı içine yerleştirdiğini varsaymaktadır. Yaş tabakaları, toplumsal sınıfın yaptığına benzer şekilde fakat ekonomik pozisyonun belirlediğinden daha net bir şekilde insanları ve rolleri konumlandırmaktadır. Yaş, farklı rollere girme veya ayrılma; farklı ödüller ve yükümlülükleri belirlemek için bir kriter olarak kullanılmaktadır. Bu haliyle yaş, “yapılandırılmış sosyal eşitsizliklerin temeli” olarak görülebilir (Riley & Foner, 1968).

Sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte üretim modelinde yaşanan dönüşüm, ücretli çalışma hayatına katılımın alt limitlerine ilişkin düzenlemeler üretmiş ve beraberinde zorunlu eğitimle birlikte uzayan bir çocukluk dönemini getirmiştir (Çelik, 2001). Üretim biçiminin daha nitelikli ve eğitilmiş işgücü talep etmesi ise yetişkinlik için ara bir kategori olarak “gençlik” döneminin üretilmesine yol açmıştır. Böylece yetişkin olma durumu, birey ve bağımsız olmayı bir kazanım olarak kurgulayan modern hayat içinde yaşa bağlı yeni bir kategori olarak gençlik dönemi ortaya çıkmıştır. Temel olarak sanayileşme, kentleşme ve ulus devlet pratiklerinin sosyal bir kurgu olarak gençlik kategorisini oluşturduklarını söylemek abartılı olmayacaktır (Çelik, 2008).

Bir kavram olarak “gençliği” tanımlamaya çalışan yaklaşımları “toplumsal inşacı” ve “toplumsal inşacı olmayan” yaklaşımlar şeklinde ele almak mümkündür. İlk yaklaşım, gençlik kategorisinin, toplumsal ve tarihi dinamikler tarafından kurulmakta olduğunu iddia etmektedir (Fornäs ve Bolin, 1995). Bu anlayış, gençliğe atfedilen özelliklerin kültürel ve politik olarak kurulduğunu, bu yönüyle de değişken olduğunu vurgulamakta; gençliğin cinsiyet, sınıf, etnik özellikler, kültürel beğenilere göre çeşitlenen dinamik yönüne vurgu yapmaktadır. Gençlik dönemini doğal bir safha olarak görmek ve gençliği bir geçiş kategorisi olarak ele almak ise toplumsal inşacı olmayan yaklaşımların temel kabulünü oluşturmaktadır (Rittersberger-Tılıç ve Çelik, 2016). Gençliği, yetişkin olabilmek için uğranmak zorunda olunan bir dönem olarak görmek, gençlerin homojen bir kategori olarak ele alınmalarına yol açmaktadır. Bu anlayışa göre; genç, çocuk değildir ve henüz yetişkin de değildir. Bu haliyle “geçiş sürecinde olan”dır (Jones & Wallace, 1992). Geçiş süreçleri ise genellikle “okuldan-işe”, “aile evinden-kendi evine”, “bağımlı kategoriden-bağımsız kategoriye” “çıracak yurttaşlıktan-yurttaşlığa” (Marshall

1950; Hall ve Williamson 1999), “aile üyeliğinden-bireyliğe” geçişler olarak özetlenebilir. Ancak uzayan eğitim süreleri ve iş piyasasında yaşanan belirsizlikler geleneksel denilen bu geçişleri parçalı, belirsiz ve öngörülemez yapmaya başlamıştır.

“Beliren yetişkinlik (emerging adulthood)” kavramının da kullanılmaya başlandığını ve bu kullanımla birlikte yaş aralığının daha karmaşık hale gelmekte olduğu görülmektedir. Beliren yetişkinlik; endüstriyelleşmiş toplumlarda yükseköğretimin yaygınlaşması ve eğitim süresinin uzaması, daha geç evlenme ve çocuk sahibi olma gibi değişimlerin yarattığı uzayan yetişkinliğe geçiş periyodunu tanımlamak için Arnett (2000) tarafından ortaya atılan gelişimsel bir dönemdir. Başlangıçta 18-24 yaş aralığını kapsayan bir dönem olarak ortaya atılsa da sonraları bu dönemin 20’li yaşların sonuna kadar genişletilebileceği görülmüştür (Arnett, 2014).

Son yıllarda gençlik çalışmalarının bir kısmının “Z kuşağı” isimlendirmesiyle devam ettiği de görülmektedir. Öncelikle belirtilmelidir ki “Z kuşağı” bir gençlik tanımı değildir (Türkiye Gençlik Araştırması, 2021). Merriam-Webster Online sözlük Z kuşağını, “1990’ların sonunda ve 2000’lerin başında doğan insanların nesli” olarak tanımlamakta; bu zaman aralığı, teknolojik olanakların geliştiği ve yaygınlaştığı, küreselleşmenin sınırlarının çok genişlediği bir döneme karşılık gelmektedir. Bu küresel eğilimin kronolojik olarak bugünün gençlerine karşılık gelmesi böylesi bir eğilime yol açmaktadır. Bu karşılık gelişe bağlı olarak bu kuşağın diğer kuşaklardan farkları belirlemekte ve bu kuşak, dijital teknolojiyi kullanmaya ilişkin becerileri gelişmiş, sosyal medyayı etkin kullanan, bağımsızlıklarına düşkün, özgür olmayı seven ve iş yapma biçimleri ve işe yükledikleri anlamlarla farklılaşan küresel bir gençlik varsayımı üretmektedir. Bu özellikleriyle “dijital yerliler”, “internet kuşağı” gibi tanımlamalar da yapılmaktadır. Pensky’e (2001) göre, 1980 yılı sonrası doğan nesil, dijital yerliler olarak isimlendirilmektedir. Dijital yerliler, çevrimiçi dolaşarak bilgiye ulaşan, çevrimiçi oyunlar oynayarak, müzik indirerek, çevrimiçi alışveriş yaparak diğerleriyle etkileşimde bulunan, sosyalleşen, yaşamlarını çevrimiçi devam ettiren bir ‘e-yaşam’ sürmektedirler (Onursoy, 2018:991). Aynı anda birden fazla işi yapabilen, paralel işlemci gibi bilgiyi çok hızlı alan, metin yerine grafikleri tercih eden, aktif ve deneyimsel öğrenenlerdir (Pensky, 2001). Böylesi bir tanımlamanın bazı ortaklıklar ürettiği açıktır fakat diğer yandan kuşak içinde yer alan gençlerin aynı zaman dilimini deneyimliyor olmaları aynı çıktılara sahip olmalarıyla sonuçlanmamaktadır. Bu tanımlama, farklı çıktıların ürettiği heterojen gençlik deneyimlerinin görülmesine engel olduğu için de eleştirilmektedir.

Genç, öncelikle demografik bir kategoridir. Ancak demografik bir kategori olarak gençliğin nasıl tanımlanacağı, hangi demografik aralığa genç denileceği karmaşık bir durum ortaya çıkarmaktadır. Farklı kurum ve kuruluşlar yaşa bağlı farklı gençlik kategorileri belirlemektedir. Tablo 1’de sunulan farklılıklar dikkate alındığında alt ve üst sınırlara ilişkin tutarsızlıkların olduğu görülmektedir. Alt sınır, genellikle zorunlu eğitimin bittiği yaşa tekabül ettiğinden başlangıç yaşı, ülkelerin zorunlu eğitim yaşına göre değişmektedir. Üst sınır da çeşitli çalışmalarda -çalışmanın odağına göre- ve özellikle son yıllarda uzayan eğitim ve iş piyasalarında yaşanan belirsizlikler nedeniyle genişleme eğilimindedir.

Tablo 1: Bazı Uluslararası Kuruluşların Farklı Demografik Aralıkları

Kurum	Yaş	Referans
UN /UNESCO/ILO	Genç: 15-24	UN Instruments, Statistics
UN Habitat (Youth Fund)	Genç: 15-32	Agenda 217
UNICEF/WHO/UNFPA	Adölesan: 10-19, genç insan: 10-24, Genç: 15-24	UNFPA
UNICEF	18 yaşına kadar çocuk	UNICEF
The African Youth Charter	Genç: 15-35	African Union, 2006

Kaynak: United Nation Organization, 2014

TÜİK, 15-24 yaş aralığı kabulüyle gençliği izlemektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığı ülke şartlarına atıf yaparak gençliği, 14-29 yaş grubu olarak tanımlamaktadır. Diğer yandan Türkiye’nin de imzacı olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi 18 yaş altını çocuk olarak tanımlamaktadır. 2012 yılında zorunlu eğitim süresinin 12 yıla çıkarılmasıyla birlikte gençlik alt limit yaşı 18’e karşılık gelmiştir. TÜİK toplam nüfus içerisinde 15 yaş ve daha yukarı yaştaki nüfusu çalışma çağındaki nüfus olarak tanımlamakta ve işgücü hesaplarında 15+ olarak hesaplamalar yapmaktadır.

Farklı yaş aralıklarının kullanılıyor olması, 15-18 yaş aralığının gri alan olmasına neden olmaktadır. Bu gri alanın varlığı, özellikle çocuk işçiliği ve çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirilme(ÇYEZE) konularını karmaşık hale getirmekte; izlenecek politikaları da esnekletirmektedir. Diğer yandan da, gençliğin üst sınırı sürekli genişleme eğilimindedir. Bu

durum, yetişkin olabilmenin, yetişkinliği belirleyen ana unsurların problemlili hale gelmiş olduğuna işaret etmektedir.

Türkiye’de son 30 yıldır gençlik alanına ilişkin çalışmalar artmış olsa da henüz bütünlüklü bir literatürün oluştuğunu söylemek güçtür (Demir, 2012). Dönemleştirme ve tipoloji çalışmalarının yanı sıra son yıllarda Türkiye’nin genç nüfusunu temsil edecek şekilde tasarlanmış çalışmalar da artma eğilimindedir. Yapılan araştırmalar² gençlerin ortak sorunlarının aşağıdaki gibi sıralanabileceğini göstermektedir:

- Artan gelecek kaygısı ve umutsuzluk,
- Anlaşılmadığı düşünce ve duygusu,
- Kendi yaşam ve geleceği üzerine kendi kararlarını kendi verebilme (özgürlük ve bağımsızlık) isteği ve özlemi,
- Ekonomik sorunlar
- Ekonomik zorluklara bağlı kısıtlı sosyal yaşam
- Fırsat eşitsizliği
- İşsizlik kaygısı
- Sayısal çokluk
- Diploma enflasyonu
- Aileye yük olma
- İşsizlik, yoksulluk, gelecek kaygısı ve bunlara bağlı psikolojik sorunlar şeklinde özetlemek mümkündür.

1.2. Türkiye Gençliğinin Profili

Mayıs 2023 TÜİK verilerine göre genç nüfusun (15-24 yaş arası) yüzde 44,7’si yükseköğretimde, yüzde 35,3’ü istihdamda, yüzde 24,2’si ise ne istihdamda ne eğitimdedir. Genç erkeklerde bu oran yüzde 16,4 iken genç kadınlarda yüzde 32,3’tür. Erkeklerin yüzde 3,6’sı, kadınların yüzde 13,7’si evlidir. Ortalama ilk evlenme yaşı 2022 yılı istatistiklerine göre

² Türkiye Gençliği Araştırması 2011, KONDA Araştırma ve Danışmanlık, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://konda.com.tr/uploads/2011-05-konda-turkiye-gencligi-arastirmasi-d50f72e0ea97dea5eb500385ff7ac1afc9da2184df4004ef03ac2cab765df641.pdf>>

Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü Araştırması 2012, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Er.10.08.2023,(çevrimiçi)<<https://www.tog.org.tr/wp-content/uploads/2018/12/%C3%9Cniversitelerde-Gen%C3%A7li%C4%9Fin-%C4%B0fade-ve-%C3%96rg%C3%BCtlenme-%C3%96zg%C3%BCrl%C4%9F%C3%BC.pdf>>

Türkiyenin Gençliği Raporu 2020, Sosyal Demokrasi Vakfı, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://sodev.org.tr/wp-content/uploads/2020/05/arastirma.pdf>>

Türkiye’nin Geleceğine Genç Bakış Raporu 2021 , İstanbul Ekonomi Araştırma, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <https://www.freiheit.org/sites/default/files/2021-11/turkiyenin-gelecegine-genc-bakis_0.pdf>

Türkiye Gençlik Araştırması 2021, Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS) Derneği- Hacettepe Üniversitesi, Er.10.08.2023, (çevrimiçi),

<https://www.kas.de/documents/283907/16886777/T%C3%BCrkiye+Gen%C3%A7lik+Ara%C5%9F%C4%B1rmas%C4%B1+2021_T%C3%BCrkiye.pdf/fd08cee1-8d75-02bb-13cb-2bb341b8897d?version=1.2&t=1644871408910>

erkeklerde 28,2 iken kadınlarda 25,6'dır. Genç işsizliği oranı yüzde 19,4'tür. Genç erkeklerde işsizlik oranı 2021 yılında yüzde 16,4, genç kadınlarda ise bu oran yüzde 25,2 olmuştur.

İstihdam oranı Avrupa ülkelerinde ortalama yüzde 70 iken gençlerde istihdam oranı yüzde 35,3'tür. Genç erkeklerde işgücüne katılma oranı yüzde 56,2, genç kadınlarda ise bu oran yüzde 31 olmuştur. İstihdam edilen gençlerin yüzde 15,1'i tarım sektöründe, yüzde 31,4'ü sanayi sektöründe, yüzde 53,5'i ise hizmet sektöründe yer aldığı görülmektedir. İstihdam edilen genç erkeklerin yüzde 14'ü tarım sektöründe, yüzde 36,7'si sanayi sektöründe, yüzde 49,3'ü hizmet sektöründe; genç kadınların ise yüzde 17,5'i tarım, yüzde 20,3'ü sanayi, yüzde 62,2'si ise hizmet sektöründe istihdam edildiği görülmektedir. Gençlerin büyük çoğunluğu aileleriyle birlikte yaşamaktadır. Arkadaşlarıyla ev paylaşanların ya da yurttan dışarıya yaşayanların oranı yüzde 11 civarındadır.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2021 sonuçlarına göre 15-24 yaş grubundaki genç nüfus içinde eğitimine devam etmek istemesine rağmen (üniversite dâhil) eğitimini yarıda bırakan gençlerin oranı yüzde 7,6'dır. Genç erkeklerde bu oran yüzde 8 iken genç kadınlarda ise yüzde 7,1'dir. Eğitimini yarıda bırakan gençlerin eğitimini yarıda bırakma nedenleri incelendiğinde ilk sırayı yüzde 48,1 ile ekonomik nedenler alırken, bunu yüzde 23,6 ile eğitimdeki başarısızlık ve yüzde 10,8 ile ailenin izin vermemesi takip etmektedir.

1.3. Politika Metinlerinde ve Mevzuatta Gençler

Türkiye'de gençlere yönelik birçok olanak ve hizmet vardır ve özellikle son yıllarda gelişme eğilimi göstermektedir. Gençlere yönelik hizmetlerin bütüncül bir yaklaşımla sunulması ve yaygınlaştırılması amacıyla 2011 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın yeniden kurulması ve bir politika belgesinin oluşturulması önemli gelişmelerdir. Ayrıca bu dönemde gençlerin karar alma mekanizmalarına katılımında seçilme yaşının 25'den 18'e düşürülmüş olması da oldukça önemlidir. Gençlerin eğitiminde önemli bir yeri olan yükseköğretim kurumlarının sayıları, kapasiteleri, öğrenci sayıları ile öğrenim sürecinde ihtiyaç duydukları yurt kapasiteleri ve kredi olanakları da artırılmıştır (Yaman, 2021).

Kamunun gençlere yönelik hizmetleri sunma düzeyi, gençlerin deneyimleri üzerinde belirleyici bir öneme sahiptir. Kamu; eğitim, sağlık, istihdam, sosyal ve siyasi katılım yol ve araçları, gelirin paylaşımı, bölgeler arası eşitsizliklerin giderilmesi gibi geniş bir yelpazede görevler üstlenmektedir. Bu çerçevede, Anayasa'nın 58'inci maddesi önemlidir. Anayasa'nın 58'inci maddesi gençlerin bilim ışığında eğitilmeleri, vatansever olmaları ve kötü

alışkanlıklardan korunmaları gerektiğinin altını çizerek bu üç önemli sorumluluk anayasal sorumluluk olarak belirlenmiştir.

Gençlere yönelik değinilmesi gereken diğere önemli politika belgesi beş yıllık kalkınma planlarıdır. Türkiye’de planlı ekonomiye geçişle birlikte 1960 yılından itibaren 11 kalkınma planı hazırlanmıştır. Kalkınma Planları incelendiğinde gençliği kapsayan yaş gruplarının yıllar içinde farklılık gösterdiği görülmektedir³. Planlarda, gençliğin ülke için önemi vurgulanmakta ve var olan sorunlara yönelik çözüm stratejilerinin üretilmiş olduğu görülmektedir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planından başlayarak gençliğin demografik bir kategori olarak ele alındığı ve niceliksel durumun yaratabileceği risklere odaklanmış olduğu belirtilmelidir. Nüfus artışından doğan “emek arzı ile toplumda yaratılan iktisadi faaliyet hacminin doğurduğu işgücü talebi arasındaki ilişki” temel mesele olarak görülmüş ve nüfus artış hızını azaltıcı yönde politikalar geliştirmenin önemi vurgulanmıştır. Takip eden beş yıllık kalkınma planlarında, daha çok gençlerin boş zamanlarının değerlendirilmesi ve gençlerin sportif faaliyetlere katılımının sağlanması gibi konular öne çıkmıştır. Diğer yandan, gençleri ilgilendiren konular bir bütün içinde yer almamış; eğitim, sağlık, gibi başlıklar altında ele alınmıştır. Kalkınma planlarında gençlikle ilgili “fırsat eşitliğinin sağlanması”, “gençlere sunulan hizmetlerin nicelik ve niteliğin geliştirilmesi”, “okul dışı programların önemini vurgulanması”, “toplum kalkınmasında gençlerin önemi ve katılımcılıklarının artırılması”, “gençliğe yönelik hizmet üreten kurumlar arası koordinasyonun sağlanması”, “milli ve manevi değerlerin önemi ve gençlere aktarılması” gibi tekrar eden hedeflerin olduğu görülmektedir (EK I: Kalkınma Planlarında Gençlik).

2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı amacını daha önceki planlarda olduğu gibi oldukça geniş bir çerçevede belirlemiştir. Plan, gençleri kalkınmayı sağlayacak itici güç olarak ön plana çıkarmayı hedeflemiştir. “Gençlerin güçlü yaşam becerilerine, insani ve milli değerlere sahip olarak yetişmelerinin, iktisadi ve sosyal hayata ve karar alma mekanizmalarına aktif katılımlarının sağlanması” temel amaç olarak belirlenmiştir. Gençlerin, yaşam becerileri yüksek, özgüven sahibi, insani ve milli değerlere sahip, bilgi toplumunun ihtiyacına cevap verebilecek, sosyal, siyasal ve ekonomik hayata aktif katılım sağlayacak,

³ Kalkınma planlarında gençlik yaşı dönem dönem değişkenlik göstermiştir. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda 14-24 yaş, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında 12-22 yaş, V. Beş Yıllık Kalkınma Planında 12-24 yaş esas alınmıştır. X. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ise 15-24 yaş olarak kabul edilmiştir. Bunun yanında Avrupa Birliği programları çerçevesinde faaliyetlerini sürdüren Ulusal Ajans, yaş aralığını biraz daha geniş tutarak 15-30 yaş grubunu genç olarak kapsama almaktadır. Yine Avrupa Komisyonu’na bağlı olarak, Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerde yürütülen Gençlik Programları 2007-2012 yeni döneminde gençlik, yaş olarak 15-30 arasında gösterilmiştir (Demirci, 2019:4).

toplumun sorunlarına duyarlı kişiler olmalarını sağlayacak politikalar amaçlanmıştır. Planda toplumun tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulması ile başta kadın ve gençler olmak üzere özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılması temel amaç olarak belirtilmiştir. Gençlerin işgücü piyasasına aktif katılımlarının desteklenerek istihdam edilmelerinin kolaylaştırılacağı; bu kolaylaştırmanın da staj, girişimcilik ve işbaşı eğitim programlarının etkinleştirilmesi yoluyla sağlanacağı belirtilmiştir (Özsunar Azman, 2020). Belirlenen amaçlar çerçevesinde politika ve tedbirler öngörülmüş; genç istihdam oranını (Planda, 2023 yılına kadar genç işsizliğinin yüzde 17,8'e düşürülmesi) ve gençlik merkezi sayılarının artırılması (Planda, 2023 yılına kadar Gençlik Merkezi sayısının 350'ye çıkarılması) iki somut hedef olarak belirlenmiştir. 2022 yılı sonu itibarıyla Gençlik Merkezi sayısı 409'a çıkarılmış ve hedeflenen sayının üstüne çıkmıştır.

Genç istihdamını artırmaya yönelik somut çıktı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının koordinasyonunda Ulusal Genç İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı'nın (2021-2023) hazırlanmış olmasıdır. Stratejinin temel politika eksenleri; eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi, ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin istihdamının artırılması ve geleceğin işleri olarak belirlenmiştir. Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) İşbaşı Eğitim Programları gençleri de içine almak suretiyle işgücü piyasasına geçişi kolaylaştırmak, istihdam edilebilirliği artırmak ve pratik iş deneyimi kazandırma amaçlı bu alanda başlatılan kurumsal ilk programdır. İşbaşı Eğitim Programı; bilişim ve imalat sektörlerindeki işyeri ve mesleklerde en fazla altı ay, diğer sektörlerde ise en fazla üç ay, tehlikeli ve çok tehlikeli mesleklerde ise Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Hayat Boyu Öğrenme Modüllerinin asgari süresinden az olmayacak şekilde uygulanmaktadır.

Siber güvenlik, bulut bilişim, oyun geliştirme uzmanı ve kodlama gibi çağın ve geleceğin meslekleri olarak görülen alanlarda düzenlenecek olan işbaşı eğitim programlarına katılan 18-29 yaş arası gençler için işbaşı eğitim programlarının süresi ise en fazla dokuz ay olarak belirlenmiştir. Programlar günde en az beş en fazla sekiz saat olmak üzere ve haftada altı günü aşmamak kaydıyla haftalık 45 saati geçmeyecek şekilde planlanabilmektedir. İşbaşı eğitim programına katılanlara, programa fiilen katıldıkları gün üzerinden İŞKUR tarafından ödeme yapılmaktadır⁴.

⁴ İşbaşı Eğitim Programları, İŞKUR, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), < <https://www.iskur.gov.tr/isveren/isbasi-egitim-programlari/#:~:text=%C4%B0%C5%9Fba%C5%9F%C4%B1%20e%C4%9Fitim%20program%C4%B1%3B%20nitelikli%20i%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC,bir%20karar%20verme%20imk%C3%A2n%C4%B1%20sunmaktad%C4%B1r>>

Aynı kapsamda, gençlerin işgücü piyasasına geçişini kolaylaştırmaya yönelik somut bir adım olarak Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi tarafından Ulusal Staj Programı⁵ (USP) hayata geçirilmiştir. Uygulandığı 2020 yılından bu yana Program kapsamında 160 binden fazla gence, kamu kurumlarında staj imkânı sağlanmıştır. USP ile üniversite öğrenimine devam eden gençlerin, mezun olmadan önce istihdam edilebilirliklerinin artırılması ve iş hayatını tecrübe etmeleri hedeflenmektedir. Tüm kamu kurumları ve gönüllü özel sektör işverenleri tarafından staj imkânı sağlanmakta olup, staj ücretleri ve sigorta bedelleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Program; OECD tarafından 2020 yılında gençlere kamuyu özendirme; 2021 yılında Covid-19 krizinde gençleri destekleme alanında örnek uygulama olarak raporlanmıştır.

Yerel yönetimler ve bu çerçevede yerel gençlik katılımı da önemli bir alandır. Belediye hizmetlerinin vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulacağı, hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşükün ve dar gelirli olanların durumuna uygun yöntemler uygulanacağı, hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırasının, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirleneceği 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14 üncü maddesinde belirtilmektedir. Bu kapsamda, belediyeler birçok alanda gençlere yönelik hizmetler sunmakta, sosyal hizmet ve yardımlar anlamında da gençlere yönelik faaliyetlerini sürdürmektedir.

Belediyeler gençler için sportif, kültürel, sanatsal aktiviteler, sağlık, bağımlılıkla mücadele, eğitim, teknoloji, sosyal medya konularında faaliyetlerde bulunmaktadır. Benzer düzenlemeler 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda da yer almaktadır. Kent Konseyleri Yönetmeliğinde; çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini artırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak kent konseyinin görevleri arasında sayılmıştır. Bu Yönetmeliğin 12'inci maddesi uyarınca, kent konseyleri görev alanına giren konularda meclis ve çalışma grupları oluşturabilmektedir. Birçok belediye bu kapsamda gençlik meclisleri kurarak gençlerin karar alma mekanizmalarına katılımını sağlamaktadır. Tüm bu düzenleme ve hizmetlerine rağmen yerelde vatandaşa en yakın hizmet sunan kurumlar olan belediyelerin bu faaliyetlerinin erişilebilirliği, ulaşılabilirliğinde ve hizmet kalitesinin artırılmasında kurumlar arası koordinasyonun/işbirliğinin geliştirilmesine gereksinim duyulduğu görülmektedir.

⁵ Ulusal Staj Programı Nedir?, Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi , Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://kariyerkapisi.cbiko.gov.tr/ulusalstajprogrami>>

1.4. İlgili Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri gençliğe ilişkin politikaların belirlenmesi, yönetilmesi ve ilgili tedbirlerin alınmasında temel dayanakları oluşturmaktadır. Gençlere yönelik çalışmalar yürüten en aktif devlet kurumu ise Gençlik ve Spor Bakanlığı'dır. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, Yükseköğretim Kurulu ve yerel yönetimler kuruluş amaçları kapsamında gençlerle ilgili alanlarda görev ve sorumlulukları olan diğer kamu kurumlarıdır⁶ Doğrudan gençlere hizmet veren kuruluşlar olduğu gibi dolaylı yoldan bu hizmeti veren merkezi ve yerel düzeyde kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları da söz konusudur.

Gençlik ve Spor Bakanlığı

Türkiye'de gençlere yönelik hizmetlerin yürütülmesinde en önemli rolü üstlenen bakanlık Gençlik ve Spor Bakanlığı'dır. 2011 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın yeniden kurulmasıyla gençlik politikaları farklı bir perspektifle geliştirilmeye başlanmıştır 10 Temmuz 2018 tarihli ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 184'üncü maddesi kapsamında tanımlanmış görev ve yetkileri ise şunlardır:

- Gençliğin kişisel ve sosyal gelişimini destekleyici politikaların tespiti amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, farklı genç gruplarının ihtiyaçlarını da dikkate alarak gençlerin kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmelerine imkân sağlamak, karar alma ve uygulama süreçleri ile sosyal hayatın her alanına etkin katılımını sağlayıcı öneriler geliştirmek ve bu doğrultuda faaliyetler yürütmek, ilgili kurumların gençliği ilgilendiren hizmetlerinde koordinasyon ve iş birliğini sağlamak,
- Gençliğin ihtiyaçları ile gençliğe sunulan hizmet ve imkânlar konusunda inceleme ve araştırmalar yapmak ve öneriler geliştirmek, gençlik alanında bilgilendirme, rehberlik ve danışmanlık yapmak,
- Gençlik çalışmalarına ve projelerine ilişkin usul ve esasları belirlemek,

⁶ Toplum Gönüllüleri Vakfı İnternet Sitesi, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), < <https://www.tog.org.tr/wp-content/uploads/2021/01/Tu%CC%88rkiyede-Genc%CC%A7-I%CC%87s%CC%A7sizlig%CC%86i-Natioanal-Baseline-Study.pdf>>

- Gençlik çalışmaları ve projeleri yapmak, bu çalışma ve projeleri desteklemek, bunların uygulama ve sonuçlarını denetlemek,
- Spor faaliyetlerinin plan ve program dâhilinde ve mevzuata uygun bir şekilde yürütülmesini gözetmek, gelişmesini ve yaygınlaşmasını teşvik edici tedbirler almak,
- Spor alanında uygulanacak politikaların tespit edilmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, teşkilatlanma, federasyonların bağımsızlığı, spor tesisleri, eğitim, sponsorluk, sporcu sağlığının korunması ve geliştirilmesi, uluslararası organizasyonlarla ilgili çalışmaları koordine etmek, değerlendirmek ve denetlemek; spor kuruluşlarının kurulmasına ve diğer hususlara ilişkin usul ve esasları tespit etmek,
- Gençlik ve spor kulüpleri ile başarılı sporcuları ve çalıştırıcıları desteklemek,
- Yurt yapmak, işletmek, desteklemek ve yurt hizmetlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek,
- Bakanlık hizmetlerini destekleyici arsa ve arazi temin etmek, bina ve tesis yapmak, yaptırmak, satın almak, kiralamak, devretmek, devralmak ve bu hizmetlerle ilgili her türlü mali ve ekonomik girişimde bulunmak,
- Rehberlik, bilgilendirme ve danışmanlık gibi hizmetlerle gençleri desteklemek ve katılımlarını geliştirmek; gençleri ilgilendiren konularda diğer kamu kurumlarıyla koordinasyonu ve işbirliğini sağlamak; araştırmalar yapmak; doğrudan projeler yapmak da dâhil olmak üzere bu konuyla ilgili usul ve esasları belirlemek Bakanlığın başlıca görevleridir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle birlikte Spor Genel Müdürlüğü, Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü ise Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü adını alarak Bakanlık Merkez Teşkilatına dâhil edilmiş ve yeni hizmet birimleri oluşturulmuştur.

Bakanlığın 2022 yılı Performans Programında; Bağımlılığın Önlenmesi, Gençlerin Kişisel ve Sosyal Gelişimlerinin Desteklenmesi, Spor Altyapısının Güçlendirilmesi ve Sporcuların Desteklenmesi, Yükseköğretim Yurtlarında Barınma ve Beslenmeye yönelik çok sayıda programın yürütülmekte olduğu görülmektedir. Bakanlık bünyesinde Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı faaliyet gösteren Gençlik Merkezleri önemli

fonksiyonlar yerine getirmektedir. Gençlik Merkezleri⁷, gençlerin serbest zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmelerine yardımcı olmak, onları sosyal, kültürel, sanatsal, bilimsel ve sportif faaliyetlere yönlendirmek, gelişimlerine katkıda bulunmak, rehberlik ve danışmanlık yapmak, her türlü zararlı alışkanlıklara ve bağımlılıklara karşı bilinçlendirmek, önleyici ve koruyucu faaliyetler yürütmek amacıyla faaliyetler, tarihi ve kültürel geziler düzenleyen merkezlerdir. 2022 yılı itibarıyla 81 ilde 409 gençlik merkezinin 2.804.060 üyesi bulunmaktadır.

Ulusal Gençlik Konseyi

Türkiye’de yasal olarak kurulmuş bir Ulusal Gençlik Konseyi bulunmamaktadır. Ancak Gençlik ve Spor Bakanlığınca kurulmasına dair çalışmalar sürdürülmektedir. Mevzuat hazırlanmış olup imza aşamasındadır. Konseyin görevleri 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 215’inci maddesinde şöyle tanımlanmaktadır:

“Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde; vakıflar, federasyonlar, dernekler, gençlik kulüpleri, öğrenci konseyleri, kent konseyleri ve benzeri kuruluşlar Türkiye Ulusal Gençlik Konseyi’ne üye olabilir. Bu kuruluşların amaçları; gençlerin sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda topluma aktif katılımlarını ve kişisel gelişimlerini sağlamak, gençlik alanında üretilecek politikalara katkıda bulunmak, ulusal ve uluslararası çalışma ve projeler uygulamak, gençler ve gençlik alanında faaliyet gösteren organizasyonlar arasında koordinasyona yardımcı olmak ve gençlerin karar alma ve uygulama süreçlerine katılımını artırmaktır”.

Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü (KYGM)

Gençlik ve Spor Bakanlığı altında faaliyetlerini yürüten (KYGM) de, hem mevcut üniversite öğrencilerinin farklı şehirlerdeki barınma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yurtları işleten hem de özel sektör tarafından işletilen yurtların genel çerçevesini ve standartlarını çizerek bunu takip eden bir kurum olarak faaliyet göstermektedir. KYGM barınma ihtiyaçlarının yanı sıra üniversite öğrencilerinin burs ve kredi taleplerini de karşılayan bir kurum olma özelliğine sahiptir. Özellikle her şehirde artan üniversite sayısına paralel olarak barınma ihtiyaçlarının da artacağı düşünülürse hem bugün hem de önümüzdeki dönemde KYGM’nin önemini artacağını belirtmek yanlış olmayacaktır. 2023 yılı Haziran ayı itibarıyla Türkiye’de KYGM’ye bağlı 800 yurttan toplam 850

⁷ Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu 2022, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Er. 10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://sgb.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/SGB/012014/2022%20Mali%20Durum%20ve%20Beklentiler%20Raporu.pdf>>

bin kişilik kapasite vardır. Ülke genelindeki özel öğrenci yurtlarının sayısı ise 4 bin 692'dir. Toplam 463 bin 365 yatak kapasitesine sahip bu yurtların arasında 200 bin 342 yatakla dernek yurtları, 124 bin 694 yatakla ticari özel yurtlar, 71 bin 597 yatakla vakıf yurtları yer almaktadır. Mevcut durumda yaklaşık dört milyon öğrencinin yükseköğretimde kayıtlı olduğu dikkate alındığında yurt kapasitesinin yeterli olmadığını belirtmek gerekmektedir. Benzer yetersizliğin burs oranlarında da izlenebileceği görülmektedir. Örneğin, 2021-2022 verilerine göre, burs alabilen öğrenci sayısı 180 bin, başvuru yapan sayısı 838 bin 272'dir.

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)

Gençlik alanında hizmet üreten önemli bir diğer kurum ise İŞKUR'dur. İŞKUR, aktif istihdam politikaları çerçevesinde doğrudan ya da dolaylı, gençlik istihdamıyla ilgili çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda, işe aracılık ve yerleştirme, iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri, mesleki eğitim, çalışanların eğitimi ve işbaşı eğitim programlarını içine alan Aktif İşgücü Programları, Engelli ve Eski Hükümlü Projeleri, Toplum Yararına Programlar (TYP), istihdam teşvikleri, kısa çalışma, işsizlik ödeneği gibi uygulamaları içine alan Pasif İşgücü Programları, ayrıca yine gençlere yönelik tematik ulusal ve uluslararası finansmanlı projeler de yürütülmektedir. İşin geleceği ve işgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda yeni projeler ve programlar geliştirilmekte ve bu programlarla gençlerin istihdam edilebilirliklerinin ve işe geçişlerinin artırılması amaçlanmaktadır.

Yine İŞKUR üniversite hizmet noktalarıyla devlet ve vakıf üniversitelerinde kampüslerde/fakültelerde/yüksekokullarda özellikle mezun olma aşamasına gelmiş öğrencilerin işgücü piyasasına hazırlanabilmeleri için işveren görüşmeleri, iş arama yöntemleri, işgücü piyasasının tanınması, doğru ve etkili özgeçmiş hazırlanması gibi konularda bireysel görüşmeler ve grup görüşmeleri şeklinde üniversite öğrencilerine daha yakından temas ederek iş ve meslek danışmanlığı hizmeti sunulabilmesi sağlanmaktadır. İş ve meslek danışmanlığı hizmetleri kapsamında yer alan İş Kulüpleri ile işgücü piyasasına ilk defa girecek gençlere de iş arama motivasyonu kazandırmayı ve yöntem desteği vermeyi hedefleyen yoğunlaştırılmış bir iş ve meslek danışmanlığı programı sunulmaktadır.

Öğrencilerin okuldan iş hayatına geçişlerini zorlaştıran en temel hususlardan biri iş tecrübesi eksikliğinin giderilmesi için işbaşı eğitim programları hayata geçirilmiş olup program nezdinde gençlere yönelik ayrıca geleceğin mesleklerinde daha da uzun süreli işbaşı eğitim programları sağlanmaktadır. Bu hizmetlerin yanında gençlere yönelik ihtiyaçlar temelinde ve yeni uygulamalar

geliştirmek üzere çeşitli tematik ulusal ve uluslararası projeler yürütülmektedir. Bunlardan en önemlileri, tamamlanan “Genç İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu” ve “Sektörel Yatırım Alanlarında Genç İstihdamının Desteklenmesi” ile uygulaması devam eden “Nitelikli Bilişim Uzmanı Yetiştirme Programı (NBUY)” ile AB katılım öncesi mali yardım aracı (IPA) kapsamında yürütülen “Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Gençlere Yönelik İşgücü Piyasası Destek Programı Operasyonu (NEET PRO)” projeleridir. Nitelikli Bilişim Uzmanı Yetiştirme Programı (NBUY), bilişim sektörünün ihtiyaç duyduğu yüksek nitelikli iş gücü ihtiyacının karşılanması amacıyla hayata geçirilmiştir. NEET PRO ise AB ülkelerinde gençlere yönelik uygulanmakta olan Gençlik Garanti Programı’nın (Youth Guarantee) pilot uygulamasıdır. Geliştirilen programlardaki ve projelerdeki en büyük zorluk, gençleri tekrar işsizliğe veya hareketsizliğe düşmeyecek şekilde işgücü piyasasına kalıcı bir şekilde entegre etmektir. Bu eksene odaklanan uygulamalarda işbaşı eğitim programları, İş Kulüpleri, ceza infaz sistemlerinde ve tutukevlerinde yapılan çalışmalar, çalışan çocukların ailelerine yönelik çalışmalar, genç kadınların istihdamını artırmaya yönelik projeler de yürütülmektedir.

Türkiye Ulusal Ajansı

Gençlik politikalarının gelişimi açısından Ulusal Ajans’ın kurulmuş olmasının da önemli olduğu belirtilmelidir. Ulusal Ajans, gençlik politikalarını yapılandırmaktan ziyade gençlik alanında faaliyet gösteren kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonu güçlendirmesi bakımından önemlidir (Acar, 2008). Türkiye Ulusal Ajansı Erasmus+ ve Avrupa Dayanışma Programlarını yürütmektedir. Erasmus+ Programı AB’nin eğitim, gençlik ve spor alanlarındaki hibe programıdır. Yurt dışında eğitim, öğretim, staj, profesyonel gelişim, yaygın öğrenme temelli gençlik aktiviteleri ile kurumlar arasındaki işbirliklerini desteklemektedir. Avrupa Dayanışma Programı (ESC) ise topluma yarar sağlayan projelerde gönüllülük, dayanışma ve ağ kurma faaliyetlerine imkân sağlamaktadır.

1.5. Hedeflere Erişimde Yaşanan Bazı Güçlükler

1.5.1. Özel Gereksinimi Olan (Yoksul, Engelli vd.) Gruplar

Özel gereksinimi olan grupların ihtiyaçlarının karşılanmasında yaşanan güçlükler planların hedeflerine istenilen düzeyde ulaşmasında engel teşkil etmiştir. Gençlere yönelik tasarlanan ve uygulanan kamu hizmetlerinin özel politika ve hizmet gereksinimi olan gruplara kapsayıcı ve içerici şekilde hizmet sunumunu sağlamada yaşanan güçlükler vardır. Gençler arasında yoksulluk, fiziksel ve zihinsel engellilik, kronik hastalık sahibi olmak, sokakta

yaşamak, kayıt dışı çalışmak, madde bağımlısı olmak, suça karışmak, göç halinde yaşamak, değer, inanç, kültür veya etnik kökene dayalı farklılıklara dayalı ayrımcılığa maruz kalmak gibi farklılıklar, hem gençlerin içinde bu kesimlerin olumsuz etkilenmelerine neden olmakta, hem de gençlere yönelik tasarlanan ve uygulanan kamu hizmetlerinden bu kesimlerin daha az yararlanmasına yol açmaktadır (Yaman, 2021).

1.5.2. Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği

Cinsiyet temelli farklılaşma tüm ülkelerde olmasına rağmen OECD verilerine göre Türkiye bu farkın yüksek olduğu ülkelerden biridir. Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (Global Gender Gap Index), ekonomik katılım ve fırsat, eğitimsel kazanımlar, sağlık ve sağlıklı yaşam beklentisi ve siyasi güçlenme gibi toplam dört kategoride ülkelerin endeks puanları ve sıralamaları değerlendirilerek cinsiyete dayalı eşitsizliklerin büyüklüğünü ölçmeyi ve yıllar içerisindeki değişimini izlemeyi hedeflemektedir (Bardakçı ve Oğlak, 2022). İşgücü istatistikleri, 15-24 yaş grubunda olan kadınların aynı yaş grubundaki erkeklere göre eğitimde olma şansının daha düşük, çalışma yaşamında yer alma şansının çok daha düşük ve ne eğitimde ne de çalışma yaşamında yer alma olasılıklarının ise çok daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca siyasi katılım ve güçlenme kategorisinde de önemli eşitsizlikler bulunmaktadır.

1.5.3. Medeni Durum

Türkiye’de 15-24 yaş arası genç erkeklerin yalnızca yüzde 3,8’i evlenirken genç kadınlarda bu oran yüzde 15,5’dir (TÜİK, 2021). Bu durum, Türkiye’deki evli genç kadın oranının evli genç erkek oranından dört kat daha yüksek olduğunu göstermesinin yanı sıra, pek çok genç kadının kendilerinden yaş olarak daha büyük erkeklerle evlendiğini de göstermektedir. Evliliğin yaşam döngüsü üzerindeki önemli etkilerinden biri çocuk sahibi olmaya geçişi beraberinde getirmesidir. Evlenme ve çocuk sahibi olma kadınların iş piyasasına katılımını olumsuz etkilemektedir (İlkkaracan, 2012; Ecevit, 2012). Diğer yandan, son yıllarda eğitimde kalma süresinin uzaması ve iş piyasasında yaşanan belirsizlikler ve artan genç işsizliğiyle ilişkili şekilde evlenme yaşı yükselme eğilimine girmiştir. Demografik, ekonomik ve eğitimle ilgili konular birlikte düşünüldüğünde önümüzdeki yıllarda evlenme yaşının daha da yükseleceğini öngörmek ve buna göre politikalar geliştirmek gerekmektedir. Evlenmenin teşvik edilmesi yerine geciken evlilik yaşına ilişkin yeni bir toplumsal normun oluşumuna katkı sunan yaklaşımların geliştirilmesi gerektiği açıktır (Rittersberger-Tılıç ve Çelik, 2016) .

1.5.4. Bölgesel Eşitsizlikler

Genç nüfusun küresel dağılımının eşitsiz olduğuna daha önce değinilmişti. Küresel dağılım kadar ülke içinde genç nüfusun dağılımı da önemli bir gösterge olarak görülmektedir. Türkiye’de genç nüfusun en yoğun olduğu bölge Doğu Anadolu Bölgesi olup bu bölge, bölgesel gelişmişlik düzeyi açısından alt sırada yer almaktadır. Bölgenin gelişmişlik düzeyi bir yandan gençlerin erişebildikleri fırsatları göstermesi diğer yandan da göç dinamiklerini anlamak için önemli görülmektedir.

1.5.5. Eğitim Düzeyi

Eğitim düzeyi; işgücüne katılım oranlarını, istihdamda ve mesleklerde cinsiyet ayrımlarını doğrudan etkilemektedir⁸. Bu durum, genç kadınların evlenme ve çocuk doğurma gibi davranışlarını da etkilemekte ve gençlikten yetişkinliğe geçişi, hayat boyu kalıcı etkisi olacak bir sürece dönüştürmektedir (Dünya Bankası, 2012). Eğitimli nüfustaki yüksek işsizlik oranları, bu nüfus grubunun aldığı eğitim sonucu kazandığı nitelikler ile işgücü piyasasının talep ettiği nitelikler arasında bir uyumsuzluk olduğuna işaret etmektedir. Yüksek işsizlik oranının diğer bir sebebi ise üniversite mezunlarına yönelik yeni iş alanlarının açılmaması ve istihdam imkânlarının kısıtlı olmasıdır (UGİS, 2021-23⁹). Ortaöğretim ve yükseköğretim kademesinde yıllar içerisinde okullaşma oranlarının artmış olduğu görülmektedir.

1.5.6. Enformel Çalışma

Gençler özelinde mevcut istihdam olanaklarına bakıldığında, kayıt dışı ve düzensiz işlerin ağırlığı dikkat çekmektedir. Bu durum, aynı zamanda gençler için gelecekte yaratılabilecek işlerin kalitesini de doğrudan etkilemektedir. Veriler, gençler açısından işgücü piyasasında yaşanan tek zorluğun işsizlik ve yeni işler yaratılması gerekliliğiyle ilgili olmadığını, aynı zamanda insana yakışır işlerin azlığı ve bu tür işlerde istihdam

⁸ Genç olma halini etkileyen/belirleyen hususlardan bir diğeri kadın erkek fırsat eşitliği ile ilişkili görülmektedir. Genç denince akla gelen genellikle “erkek” tir (Cloward and Ohlin, 1960; Cohen, 1955, 1972; Corrigan, 1979; Hall and Jefferson, 1976; Hebdige, 1979; Robbins and Cohen, 1978; Willis, 1977; Whyte, 1955; Young, 1971). Kadınların ve erkeklerin okullaşma düzeylerinin yüksek olduğu gelişmiş ülkelerde, genç kadınların ve erkeklerin işgücüne katılımı ve mesleki ayırım gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmalardan bazılarında, cinsiyet ayrımlarının eğitim sürecinde başladığı ve bunun bir sonucu olarak, genç kadınların daha düşük statülü işlerde ve mesleklerde yoğunlaştığı belirtilmektedir (Gundert and Mayer, 2012). Kızların okullaşma oranlarının erkeklere göre daha düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde ise, bu durum, gençlikten yetişkinliğe geçiş sürecinde kadın erkek fırsat eşitliği açısından eşitsizliklere yol açmaktadır (Çelik, 2013).

⁹ Ulusal Genç İstihdam Stratejisi (2021-2023), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://www.csgb.gov.tr/media/86869/ulusal-genc-istihdam-stratejisi-ve-eylem-plani-2012-2023.pdf>>

edilememeleriyle de ilgili olduğunu göstermektedir. (UGİS, 2021-23:16). Eğitim seviyesi düşük olan gençlerin daha kolay istihdama katılabilmemesinin temel nedeni, bu grubun işgücü piyasasında düşük ücretlerle ve enformel çalışmaya razı olmalarıyla ilgili olabilmektedir.

1.5.7. Aile ile Birlikte Yaşama

Ailelerin ve hanelerin toplumdaki sosyal dayanışma örüntüleri içindeki rolü tartışmasız çok önemlidir ancak bu rolün gençleri nasıl etkilediği de önemli bir konu olarak ele alınmalıdır. Refah rejimlerini tanımlayan literatürde, Akdeniz modeli diye adlandırılan rejimde, sosyal dayanışma ağları ve ailenin rolünün, devletin refah dağıtıcı rolüne göre çok daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Akdeniz modeline benzetilen Türkiye’de de durum farklı değildir (Buğra ve Keyder, 2006). Dolayısıyla aile, genç bireyin işgücü piyasasında karşılaştığı zorluklarla (işsizlik, güvencesizlik, istikrarsız işler gibi) baş etmesini sağlayan bir kaynaktır. Bu modelde aile, üyelerini yetiştirirken ve onları korumaya çalışırken bir hayli yalnızdır. Ailenin kaynakları yeterli olmadığında genç üyesini destekleyememekte ve ailelerin kaynaklarının sınırları gençlerin de kaynaklarının sınırlarını belirlemektedir (Rittersberger-Tılıç ve Çelik, 2016).

2. MEVCUT DURUM

2.1. Genel Durum

Küresel olarak bugünün gençlerini ilgilendiren üç önemli demografik değişimin olduğu görülmektedir. İlki, yaşam beklentisinin artmasına ilişkindir. Tüm dünyada “yeni doğmuş bir bireyin mevcut ölümlülük risklerine maruz kalması durumunda yaşaması beklenen ortalama yıl” sayısı olarak tanımlanan "doğuşta beklenen yaşam süresi" uzamaktadır. Buna bağlı olarak bugün genç olanların kendilerinden önceki kuşaktan daha uzun yaşayacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye için yapılan doğuşta yaşam beklentisi projeksiyonlarına göre de bugün genç olan nüfus içinde, kadınlar daha uzun olmakla birlikte, hem kadınlar hem de erkekler daha uzun yaşayacaklardır.

Tablo 2: Türkiye İçin Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi (Yıl)

	2018	2025	2040	2050
Toplam nüfus	78,6	79,6	81,6	82,6
Kadın	81,3	82,2	84,1	85,1
Erkek	75,9	77	79,2	80,2

Kaynak: TÜİK, 2017-2019 Hayat Tabloları; 2018-2080 Nüfus Projeksiyonları

İkinci eğilim doğum oranlarının düşüyor olmasına ilişkindir. Toplam doğurganlık hızı, “bir kadının yaşamı boyunca dünyaya getirdiği ortalama çocuk sayısı” anlamına gelmekle beraber dünya çapında düşmektedir. Türkiye’nin de dâhil olduğu birçok ülkede toplam doğurganlık hızı, nüfus yenilenme düzeyinin altındadır¹⁰. Çocuk ölümlerinin azalması, ortalama annelik yaşının yükselmesi, iş dünyasındaki kadın sayısının artışı ve kadınların hayat tarzlarının çeşitlenmesi (Badinter, 2020:25) gibi nedenlerin bu hızlı düşüşü açıklamak için

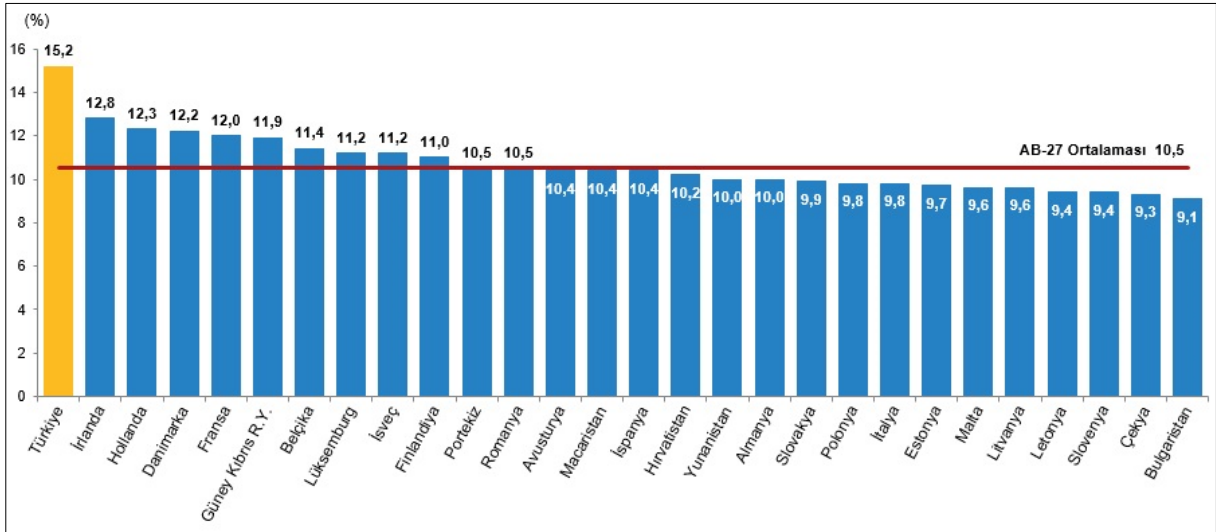
¹⁰ Dünya Nüfus Günü 2022, TÜİK, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552#:~:text=Bu%20%C3%BCIkeyi%201%2C22%20%C3%A7ocuk,d%C3%BCnnya%20ortalamas%C4%B1n%C4%B1n%20alt%C4%B1nda%20kald%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20g%C3%B6r%C3%BCId%C3%BC>>

kullanılan başlıca nedenler olduğu ve geleceğe yönelik öngörüler bu nedenlerin etkisinin devam edeceğini söylemektedir.

Doğum oranlarındaki düşüş ve uzun ömürlülük; 65 yaş ve üstü nüfusun toplam nüfus içindeki payının artmasına neden olacaktır. TÜİK (2021) verileri, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranının artmakta olduğunu göstermektedir. Bu oran 2016 yılında yüzde 12,3 iken 2021 yılında yüzde 14,3'e yükselmiştir ve yapılan projeksiyonlara göre, yaşlı bağımlılık oranının; 2025 yılında yüzde 16,4, 2030 yılında yüzde 19,6, 2040 yılında yüzde 25,3, 2060 yılında yüzde 37,5 ve 2080 yılında yüzde 43,6 olacağı tahmin edilmektedir.

Bu üç demografik eğilimin içine gençleri yerleştirmek ve gençlerin geleceğini bugünden planlamak önemli olacaktır. Gençler ülkelerin geleceği olduğu için değil, gençlerin geleceği bugünden şekillendiği için bu yapılmalıdır. Bu kapsamda küresel olarak genç nüfusa bakmak ve küresel eğilimlerin Türkiye’de yaşayan gençleri nasıl etkilediğine ilişkin mevcut durumun işaret ettiği öncelikleri görebilmek anlamlı olacaktır.

Şekil 1: Genç Nüfus Oranının Avrupa Birliği Üye Ülkeleri İle Karşılaştırması, 2022

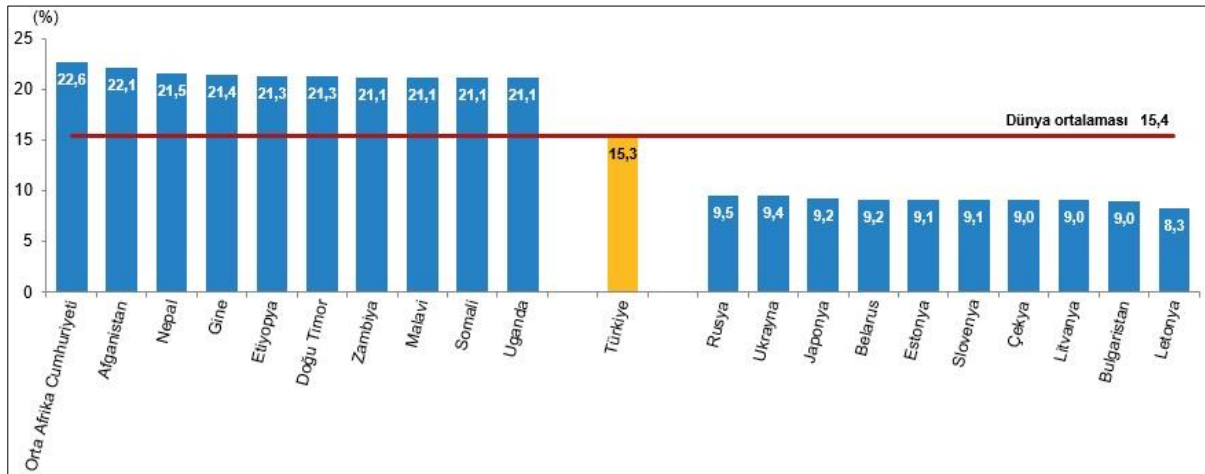
Kaynak: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) Veri Tabanı, 2022 TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2022

Farklı ülkelerdeki gençlerin genel refah durumunu ve gelişimini değerlendiren iki uluslararası endeks mevcuttur (BC: “Küresel Gençlik Refah Endeksi” ve “Küresel Gençlik Gelişim Endeksi”. Küresel Gençlik Refah Endeksi; Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi tarafından yürütülmektedir. Bu Endeks; sağlık, güvenlik, eğitim, bilgi ve iletişim

teknolojileri, sivil katılım ve ekonomik imkânlar ana başlıkları altında toplam 40 göstereyi dikkate almaktadır. İkinci Endeks ise sivil katılım, eğitim, istihdam ve fırsatlar, sağlık ve refah ve siyasi katılım olmak üzere beş ana alanda toplam 18 göstereyi dikkate almaktadır. İlk Endeks, 30 ülkeyi, ikinci İndeks ise 150 ülkeyi kapsamaktadır ve gösterge değerlerini dikkate alarak ülkeler sıralanmaktadır. Her iki endekste de Türkiye'nin gençlerinin yerleştirildiği yer yeterince iyi değildir. Türkiye gençleri; ekonomik imkânlar, sivil katılım ve özgürlükler konularında düşük puanlar alırken; sağlık ve güvenlik alanında daha iyi oldukları; ama her koşulda ortalamanın altında kaldıkları görülmektedir.

Genç nüfusun küresel dağılımı önemli bir veriye işaret etmektedir. Dünya nüfusunun yüzde 15,4'ü Birleşmiş Milletlerin genç tanımı içinde yer almaktadır. Bu oran, bir milyar iki yüz bin kişiye karşılık gelmektedir. Genç nüfusun küresel dağılımına bakıldığında ise çok önemli bir kısmının (yaklaşık yüzde 85) gelişmekte olan ülkelerde yaşamakta olduğu görülmektedir. 2021 yılında en yüksek genç nüfus oranına sahip ülkenin yüzde 22,6 ile Orta Afrika Cumhuriyeti olduğu, bu ülkeyi Afganistan (yüzde 22,1) ve Nepal'in (yüzde 21,5) izlediği görülmektedir. Genç nüfus oranlarının en yüksek olduğu ülkeler genellikle eğitim ve sağlık sistemlerinin yetersiz kalitede, iyi iş imkânlarının az, siyasi belirsizliklerin belirgin olduğu ülke örüntüsü sergilemektedir.

Şekil 2: Genç Nüfus Oranının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 Ülke, 2021

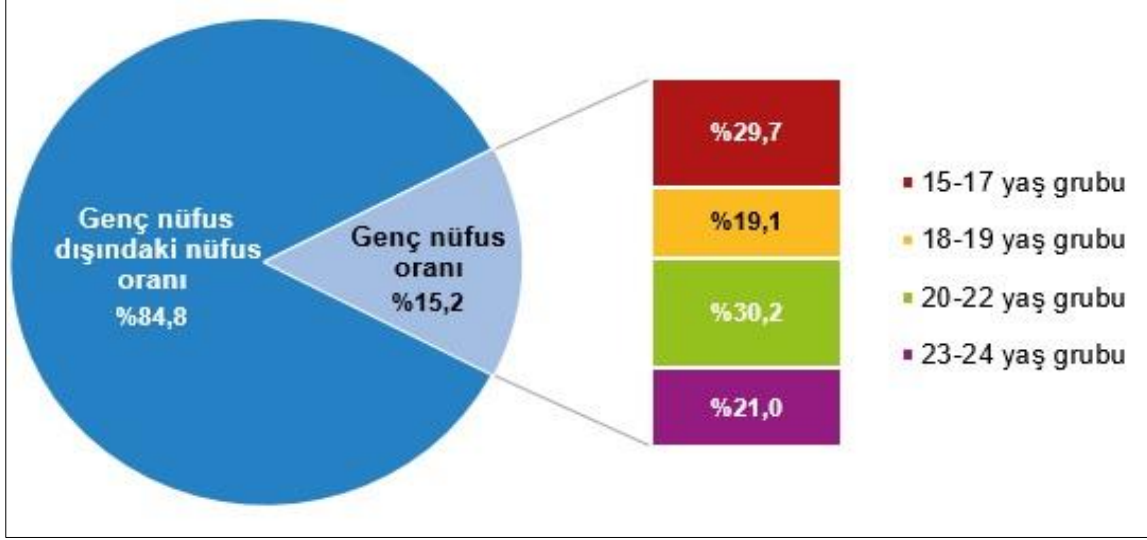

Kaynak: Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Beklentileri, 2019; TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2021

Nüfus projeksiyonları, Türkiye'deki gençlerin sayısının gelecek nesillerde azalmasının beklendiğini göstermektedir. Projeksiyona göre, Türkiye'deki genç nüfusun 2040 yılında yüzde

13,4, 2060 yılında yüzde 11,8 ve 2080 yılında yüzde 11,1'e düşeceği tahmin edilmektedir. Ancak ülkemizin mevcut durumda önemli bir genç nüfusa sahip olduğu görülmektedir (TÜİK, 2022).

Şekil 3: Yaş Grubuna Göre Genç Nüfus Oranı, 2022

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2022

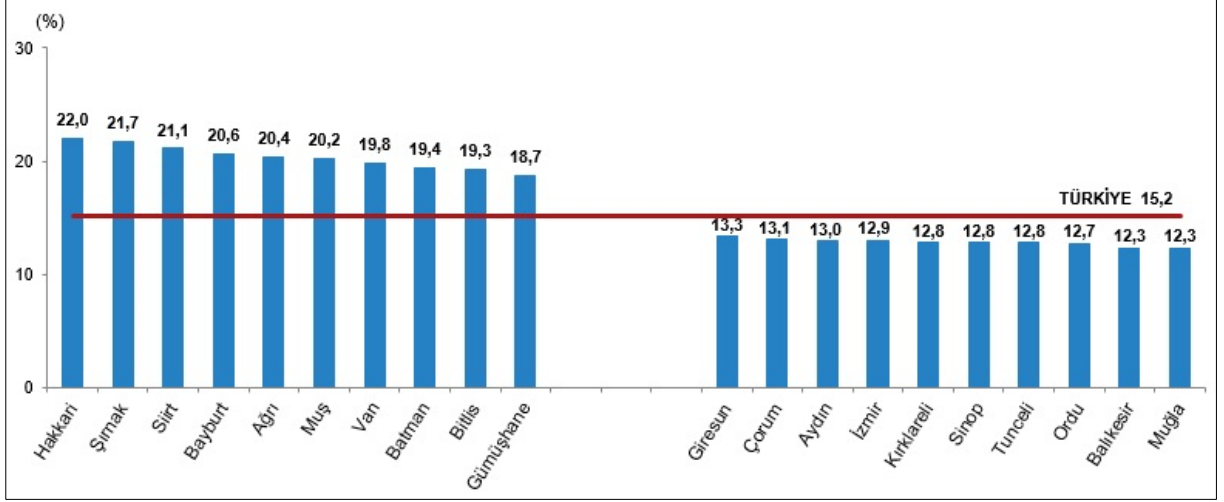
Tablo 3: Genç Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranları

Yıl	Toplam nüfus	Genç nüfus (15-24 yaş)	Oran (%)
1940	17.820.950	2.568.914	14,4
1950	20.947.188	4.350.499	20,8
1960	27.754.820	4.607.042	16,6
1970	35.605.176	6.545.971	18,4
1980	44.736.957	9.016.986	20,2
1990	56.473.035	11.311.973	20,0
2000	67.803.927	13.899.621	20,5
2010*	73.722.988	12.545.094	17,0
2021 *	84.680.273	12.971.289	15,3
2023 **	86.907.367	12.823.288	14,8
2040 **	100.331.233	13.404.251	13,4
2060 **	107.095.998	12.603.733	11,8
2080 **	107.100.904	11.925.953	11,1

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları; (*)TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi; (**)TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080.

Türkiye'nin genç nüfusunun illere göre dağılımı incelendiğinde (ADNKS, 2022) genç nüfus oranının en yüksek olduğu il, yüzde 22,0 ile Hakkâri; en düşük olduğu il ise yüzde 12,3 ile Muğla olduğu görülmektedir.

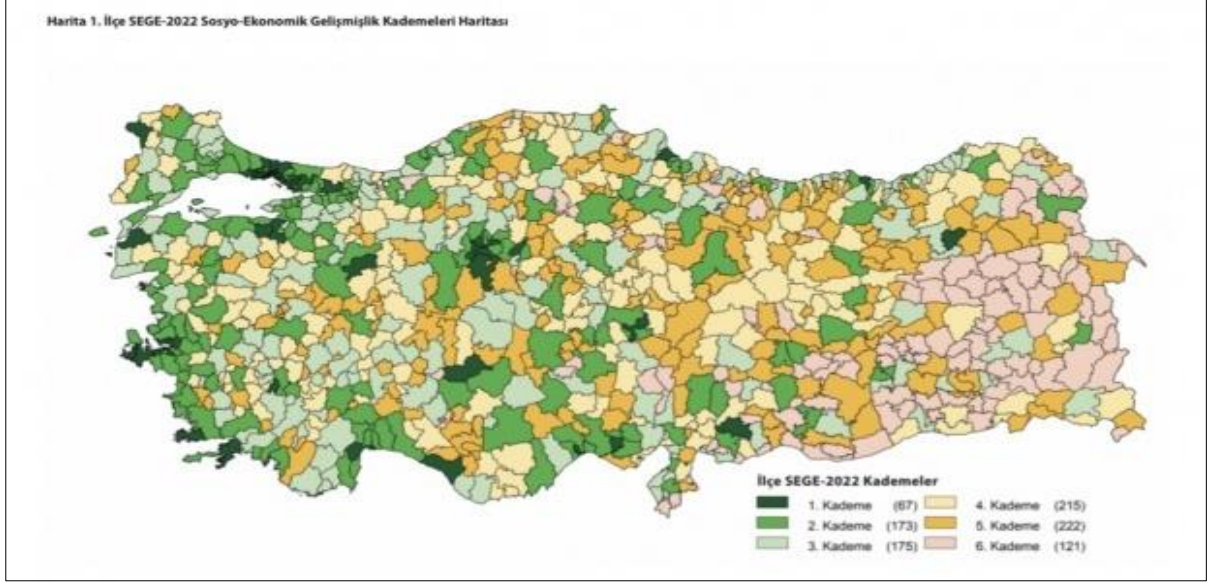
Şekil 4: Genç Nüfus Oranının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 İl, 2022

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2022

Genç nüfusun en yüksek olduğu illerin dağılımı incelendiğinde bölgesel gelişmişlik düzeyi daha düşük, iş gücü piyasası daha az gelişmiş olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşamakta oldukları görülmektedir. İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'nın (SEGE Çalışmaları, 2022) sonuçlarını gösteren harita incelendiğinde, Hakkâri'nin altıncı kademede, Muğla ilinin ise birinci kademede yer aldığı görülmektedir.

Şekil 5: SEGE-2022 Gelişmişlik Kademeleri Haritası

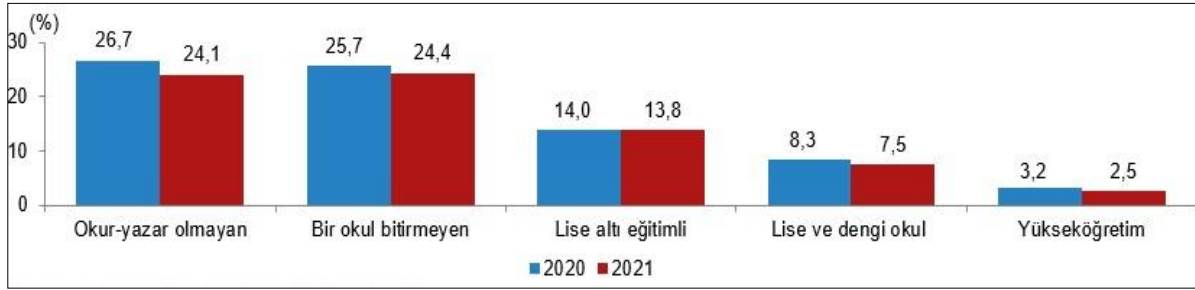
Kaynak: SEGE Çalışmaları, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022

2.2. Gençler ve Eğitim

Gelir, eğitim, istihdam, sosyal refah hizmetleri -barınma ve ulaşım- politika alanlarının tümünün etkisi değişik düzeylerde söz konusu olabilmektedir. Bunlardan en önemli ikisi ise eğitim ve istihdam -ücretli işe katılım- ile ilgilidir. Eğitim-ücretli iş arasındaki yakın ilişki gençlerin bağımsız ve özerk olabilmelerini sağlama konusunda en önemli araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira istihdama katılım, özellikle yeni ekonomi-politiğin yarattığı iş piyasası içinde, eğitimle daha yakın bir ilişkiyi gerekli kılmış ve alınan eğitim, iş piyasasında bulunabilecek iş, işin ücreti ve sağlayacağı güvencenin sınırlarını belirlemede önemli olmuştur (Kalaycıoğlu ve Çelik, 2008).

Eğitimin birçok bakımdan işlevi bulunmaktadır. Bunlardan birisi olan ekonomik işlevi yalnızca toplumsal düzeyde değil bireysel düzeyde de önemlidir. Eğitim ile gelir düzeyi arasında doğrusal ve yüksek ilişki TÜİK tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçlarından da izlenebilmektedir. 2021 yılında gerçekleştirilmiş olan ve Şekil 6'da izlenebilen yıllık ortalama iş gelirleri ile eğitim arasındaki ilişki; en yüksek gelirin 68 bin 229 TL ile yükseköğretim mezunlarının gelirleri olduğunu göstermektedir. İkinci sırada 47 bin 326 TL gelir ile lise ve dengi mezunlarının gelirleri gelmektedir. En düşük gelir ise 19 bin 835 TL ile okur-yazar olmayanların gelirleridir.

Şekil 6: Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranı (%), 2020, 2021

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021

Bu kapsamda, genç nüfusun bugününü anlayabilmek için bakılması gereken en önemli alan eğitimidir. Gençlerin eğitimin her kademesinde ve eğitimden çalışma yaşamına geçiş sürecinde sorunlar yaşamakta olduğu ve bu sorunlarının artmakta olduğu görülmektedir. 1960'lı yıllarla başlayan eğitimin kitleselleşmesi ve zorunlu eğitim sürelerinin uzamasına bağlı olarak yükseköğrenim mezunlarının nüfus içindeki payı ülkeler bazında farklılık gösterse de küresel düzeyde artmaktadır. Üniversite eğitiminin; bireylerin özerklik düşüncesi, kendilerine olan güvenleri ve ifade kabiliyetleri üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu ifade edilmektedir. Harvard Üniversitesinde gerçekleştirilen bir araştırmanın sonuçları; gençlerin sosyal ve siyasi katılımları, STK faaliyetlerinde yer alabilmeleri, almış oldukları eğitimin seviyesi ve kalitesiyle doğru orantılı (Glaeser, Ponzetto, Shleifer, 2007: 77-78) olduğunu göstermektedir.

Tablo 4: Eğitim Seviyesine Göre Okullaşma Oranı, (%) (2017/'18-2020/'21)

Öğretim Yılı	Okullaşma Oranı	Ortaöğretim			Yükseköğretim		
		Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2017/'18	Brüt	108,4	112,1	104,5	107,4	111,1	103,6
	Net	83,6	83,8	83,4	45,6	44,0	47,4
2018/'19	Brüt	108,9	112,2	105,3	109,5	111,4	107,4
	Net	84,2	84,5	83,9	44,1	41,9	46,4
2019/'20	Brüt	110,6	113,7	107,4	112,8	113,4	112,1
	Net	85,0	85,2	84,9	43,4	40,6	46,3
2020/'21	Brüt	124,1	126,9	121,1	117,8	116,3	119,3
	Net	87,9	88,1	87,8	44,4	40,5	48,5

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2017/'18-2020/'21

25-34 yaş aralığında, OECD¹¹ (2021) ülkelerinde yükseköğretim mezunlarının oranı yüzde 45'tir. Türkiye'de bu yaş grubundaki yükseköğretim mezunlarının oranı ise yüzde 35'tir. Öte yandan Türkiye, son 10 yılda yükseköğretim mezunlarının en fazla arttığı ülkeler arasında yer almaktadır. 2010 yılında 25-34 yaş aralığında yüzde 17 olan yükseköğretim mezunu oranı, 2020'de yüzde 35'e yükselmiştir. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, OECD ülkelerinde yükseköğretim düzeyinde kadınların oranı (yüzde 52) erkeklerin oranından (yüzde 39) daha yüksektir. Buna karşın Türkiye, yükseköğretim mezunu olan kadın (yüzde 36) ve erkek (yüzde 35) oranı arasındaki farkın en düşük olduğu OECD ülkeleri arasında yer almaktadır (TEDMEM, 2021). Diğer yandan yükseköğretim mezuniyet oranları bölgesel farklılıklar göstermeye devam etmektedir ve 25 yaş üstü grup dikkate alındığında ortaöğretim ve altı eğitim düzeyine sahip olanların oranının yüksek olduğu da belirtilmelidir (Tablo 6). Türkiye'de 25-64 yaş aralığındaki yükseköğretim mezunu nüfus oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yüzde 13 iken, Orta Anadolu'da bu oran yüzde 32'ye ulaşmaktadır. Benzer şekilde, ortaöğretim mezunu olmayanların oranının yüzde 70'in üzerinde olduğu bölgeler de mevcuttur.

Tablo 5. 25-34 Yaş Aralığındaki Yetişkinlerin Eğitim Düzeylerinin Yıllara Göre Değişimi (%) (2011-2021)

		Türkiye		OECD ortalaması	
		2011	2021	2011	2021
Ortaöğretim mezunu olmayan	Toplam	57	36	19	14
	Kadın	62	37	17	12
	Erkek	52	35	21	16
Ortaöğretim veya ortaöğretim sonrası yükseköğretim öncesi okullardan mezun	Toplam	25	24	44	39
	Kadın	20	21	40	35
	Erkek	29	27	47	44
Yükseköğretim mezunu	Toplam	19	40	38	47
	Kadın	18	42	43	53
	Erkek	20	38	33	41

Kaynak: OECD, 2022 (<https://stat.link/zke5wq>).

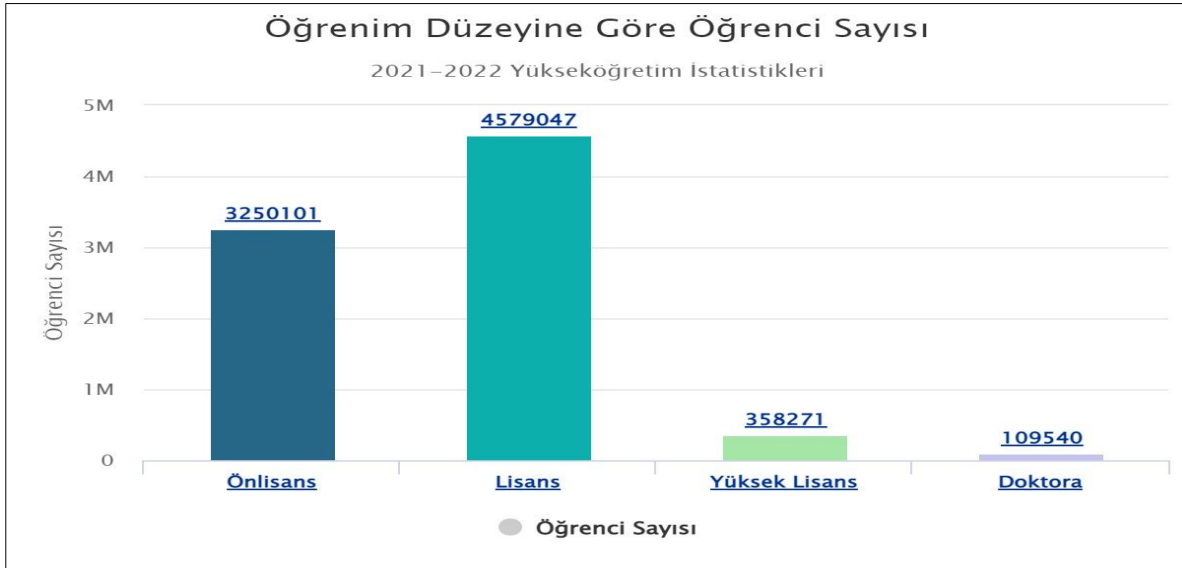
Tüm dünyada izlenen yükseköğretimde artan öğrenci sayısını Türkiye'de de izlemek mümkündür. Türkiye'de zorunlu eğitim süreleri yıllar içinde artış göstermiştir. (1961'de 5 yıl, 1997'de 8 yıl, 2012'de 12 yıl). Bu artışla birlikte, bir öğrencinin yükseköğrenimini tamamlaması için 16 yıl eğitim alması gerekmektedir. Ders dışı çalışma, kurslar, sınavlar gibi

¹¹OECD İnternet Sitesi, Er.10.08.2023, (çevrimiçi). <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/b35a14e5-en.pdf?expires=1685695260&id=id&accname=guest&checksum=F7FD62B9CE9568FC183709CB19F245A7>>

diğer eğitsel faaliyetlere ayrılan zaman ve kaynakların da bu süreye eklenmesi gerekmektedir. Bu süre, zaman, emek ve para maliyetleriyle birlikte düşünüldüğünde, yüksek eğitimin külfetli olduğu görülmektedir (Erdoğan, 2021:32). Bu zorluğa rağmen 2010’lu yıllarla birlikte hem yükseköğrenim kurumlarının sayısı hem de öğrenci sayılarının hızla artmakta olduğu görülmektedir (Şekil 8).

Türkiye yükseköğretime katılımdaki artışın en yüksek olduğu OECD ülkelerinden biridir. TÜİK (2021) verilerine göre Türkiye’de her 10 gençten yaklaşık 3’ü üniversite eğitimi almaktadır. 2021-2022 öğrenim yılında (Şekil 7) 3.250.101 ön lisans, 4.579.047 lisans, 358.271 yüksek lisans ve 109.540 doktora öğrencisi vardır ve yükseköğretime kayıtlı toplam öğrenci nüfusu yaklaşık 7,5 milyon kişidir (YÖK¹², 2022).

Şekil 7: Öğrenim Düzeyine Göre Öğrenci sayıları (2021-2022)

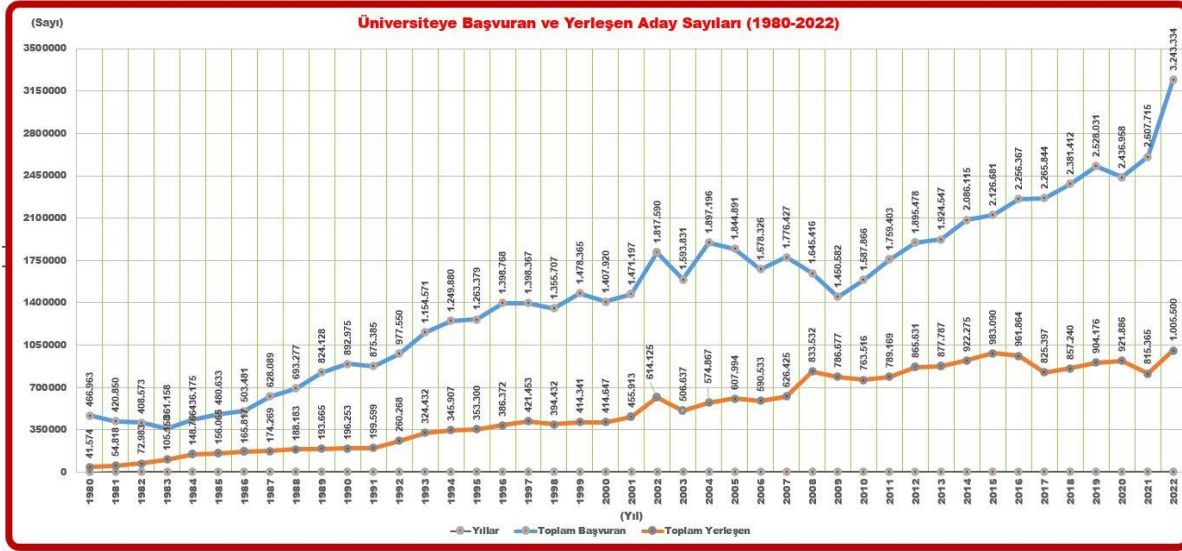
Kaynak: YÖK, 2023 (<https://istatistik.yok.gov.tr/>)

Gerek devlet gerekse vakıf üniversitelerinin sayısının artmasıyla birlikte üniversiteye başvuran ve yerleşen öğrenci sayılarının da hızla artmakta olduğu görülmektedir (Arık ve Özkan, 2016:184). Bu hızlı artışla birlikte Türkiye’de üniversitelere genel olarak toplumun talep ve ihtiyaçlarına yeteri kadar duyarlı olmadıkları ve yeterli nitelik ve nicelikte ürün ve hizmet üretmedikleri yönünde bazı eleştiriler yöneltilmektedir (Kil, Özkan ve Aykaç, 2021). Niteliğe ilişkin yapılan bu eleştiriler sadece üniversiteyle sınırlı kalmamakta üniversite

¹² Yükseköğretime Geçiş İstatistikleri, YÖK, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://istatistik.yok.gov.tr/>>

öğrencileri de benzer bir nitelik yetersizliğiyle eleştirilmektedir. Eğitimli genç işsizliğinin yüksek olması düşük nitelikle eşleştirilmekte ve okuldan-işe geçiş problemlerinin temeline de nitelik uyumsuzluğu yerleştirilmektedir (Acer ve Güçlü, 2017; Anık ve Özkan, 2016).

Şekil 8: Üniversiteye Başvuran ve Yerleşen Aday Sayıları (1980-2022)

Kaynak: YÖK, 2023

2.3. Gençler ve İstihdam

İstihdam başlığı altında ele alınması gereken birçok husus olduğu görülmektedir. Genç işsizliği, eğitimli genç işsizliği, çalışan yoksul, kayıt dışı çalışma, NEET ve iş beğenmeme ile beceri uyumsuzluğu en sık belirtilen sorunlar arasındadır.

Gençler çoğunlukla düşük ücretli, güvencesiz, düşük nitelik gerektiren işlerde istihdam edilmekte; bu nedenle de işgücü piyasasından kopuşları daha hızlı olmaktadır (Elder ve Kring, 2016:5). ILO'nun Genç İstihdamında Küresel Trendler 2020: Teknoloji ve İşlerin Geleceği başlıklı raporunda yapılan değerlendirmede, son 10 yılda dünya genelinde gençliğin işgücü piyasasındaki durumuna dair temel tespit önemli gözükmektedir:

- Gençlerin (15-24 yaş) işgücüne katılım oranı düşmeye devam etmektedir¹³.

¹³ 1999 ve 2019 yılları arasında, küresel genç nüfusun 1 milyardan 1,3 milyara yükselmiş olmasına rağmen işgücüne dâhil olan toplam genç sayısı (çalışan veya işsiz) 568 milyondan 497 milyona düşmüştür. (ILO, 2020).

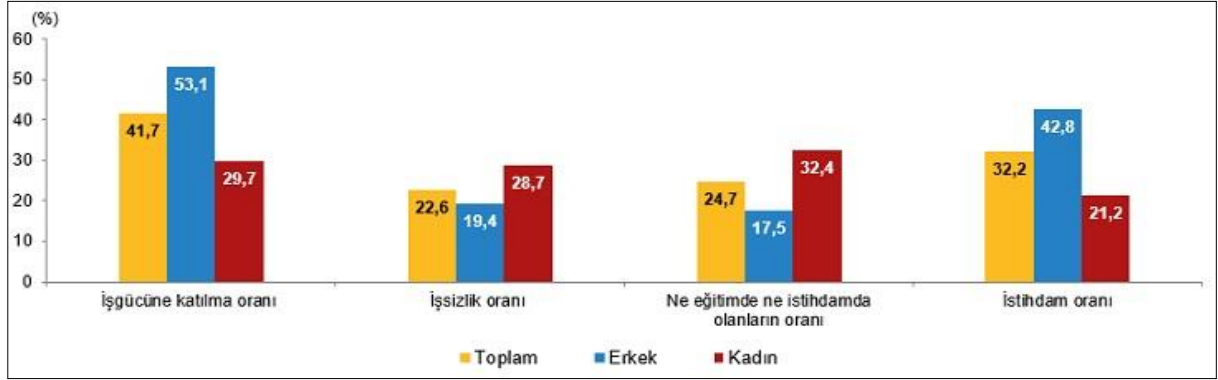
- Yükseköğretime katılım artmakta ve bu katılım birçok ülkede yüksek nitelikli işgücü olarak sonuç vermektedir.
- Önemli sayıda gencin ne istihdamda ne eğitimde ne de yetiştirmede (NEET) olduğu görülmektedir¹⁴.
- Demografik yaş grupları dikkate alındığında, gençlerin sağlık riskleri açısından daha avantajlı olmalarına rağmen ekonomik açıdan en hassas gruplardan birini oluşturdukları; işgücü piyasaları üzerine yapılan araştırma sonuçlarının ortaya koyduğu öngörüler Covid-19 salgınının yarattığı ekonomik daralmanın gençlerin işgücüne katılım süreçlerini daha da zorlaştıracağı ve buna bağlı olarak finansal bağımsızlığa ulaşmayı erteleyeceği yönündedir (Gonzalez vd., 2020:19).

Değinen küresel eğilimler gençlerin yetişkinlerden (25 yaş ve üstü) daha fazla işsiz kaldıklarını, bu durumun kısmen sınırlı iş deneyimlerinden kaynaklansa da başlangıç seviyesindeki işlere başvurduklarında dahi yapısal engellerle karşılaştıklarını göstermektedir (ILO, 2020). Öte yandan, işgücü piyasasında bulunan gençlerin mevcut durumları bazı sorunlar yaşamakta olduklarını göstermektedir. Dünya genelinde 429 milyon genç çalışandan yaklaşık 55 milyonu, bir diğer ifadeyle yüzde 13'ü, aşırı yoksullukla mücadele ederken (kişi başına günlük 1,90 ABD doları altında bir gelirle), 71 milyonu ya da yüzde 17'si orta derecede yoksulluk içinde yaşamaktadır (günlük 3,20 ABD doları altında bir gelir) (ILO, 2020). Bu veriler, genç işsizliği kadar istihdamda olan gençlerin yoksulluğunun da önemli olduğunu ve “çalışan genç yoksul” kategorisinin oluşmasına yol açtığını göstermektedir.

Ülkemizdeki gençlerin de küresel eğilimlerin işaret ettiği sorunları deneyimlediği görülmektedir. 2021 yılında yayımlanan Ulusal Genç İstihdam Strateji ve Eylem Planı (2021-2023) genç işsizliği probleminin önemine değinmekte; gençler açısından işgücü piyasasında yaşanan tek zorluğun işsizlik ve yeni işler yaratılması olmadığını, aynı zamanda insana yakışır işlerin azlığının da önemli bir sorun alanı oluşturduğunu tespit etmektedir. Gençlerin işgücü piyasasındaki özel durumlarının, genç kadınlar açısından daha fazla istihdam edilememe riski içermekte olduğu ayrıca vurgulanmaktadır.

¹⁴ 2019 yılında ne eğitimde ne istihdamda bulunan gençlerin sayısı 267 milyon iken bu sayının 2021'de 273 milyonu bulması tahmin edilmiştir. (ILO, 2020).

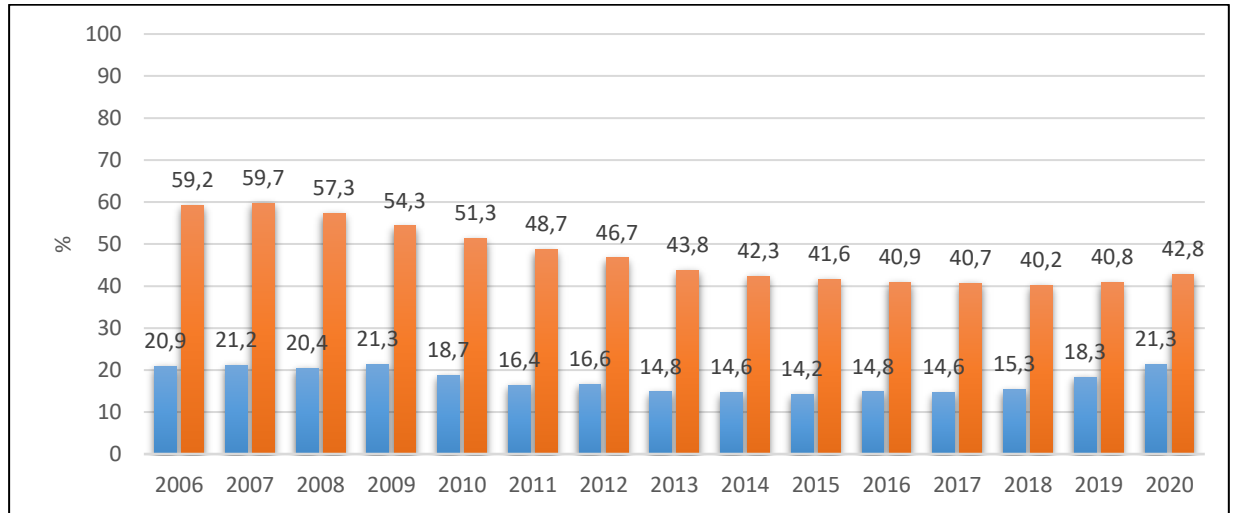
Şekil 9: Cinsiyete Göre Kurumsal Olmayan Genç Nüfusun İşgücü Durumu, 2021

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri (Nisan 2022)

NEET, gençlerin işgücü piyasasındaki durumlarını tanımlamaya yönelik olarak ortaya çıkmış olan bir kavramdır. NEET gençler, istihdam başlığı altında ele alınması gereken önemli bir kategoridir. 15-24 yaş arası gençler arasında NEET oranlarının cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde kadın oranının yüksek olduğu ve yaş aralığı 15-29 olarak alındığında kadın oranının erkeklerle karşılaştırıldığında iki kat daha fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 10: 15-24 Yaş Arası Gençler Arasında NEET Oranlarının Cinsiyete Göre Dağılımları

Kaynak: Eurostat, 2022.

2.4. Gençler ve Katılım

Gençlerin katılımları genel olarak üç başlık altında değerlendirilmektedir: i) kurumsallaşmış katılım, ii) sivil katılım, iii) yeni katılım biçimleri. Kurumsallaşmış katılım genel hatlarıyla siyasi katılımı ifade etmekte ve seçimlere katılım, siyasi partilere üyelik yoluyla gerçekleşmektedir. Gönüllü çalışmalara, dernek ve vakıf çalışmalarına katılım ise sivil katılım olarak görülmektedir. Gösterilere ve yeni sosyal hareketlere katılım özellikle çevre ve iklim krizi gibi küresel sorunların çözümüne katılım ise yeni katılım biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Bu katılım kategorilerine yeni iki kategori olarak sosyal katılımın ve e-katılımın eklenmesi anlamlı olacaktır. Sosyal yaşama, sanatsal ve kültürel faaliyetlere katılım da gençler için önemli görülmelidir. Diğer ülkelerde yapılan çalışmalar gençlerin kurumsallaşmış katılımlarının yetişkinlerden daha düşük oranlarda olduğunu göstermektedir (Önder ve Karabulut, 2017: 70).

Türkiye’de gençlik katılımı üzerine yapılan pek çok çalışma gençlerin sivil, siyasi ve sosyal katılımlarının düşük olduğunu göstermektedir. Arı’nın 1999, 2003 ve 2008 yıllarında yaptığı “Türk Gençliği ve Katılım” araştırmalarının sonuçlarına göre; gençler arasında en yaygın siyasi katılım biçimi oy vermedir. Oy verme oranları 1999 yılında yüzde 62, 2003 yılında yüzde 53, 2008’de de yüzde 48 olarak ölçülmüştür. Diğer yaş gruplarıyla karşılaştırıldığında gençlerin katılımlarının daha düşük olduğu belirtilmelidir.

Sadece siyasi ve sosyal katılımlarının değil gönüllülük çalışmalarında yer alma oranlarının da düşük olduğu görülmektedir. Gönüllülük faaliyetlerine katılım yüzde 5 civarında iken, STK’lara üyelik yüzde 5’in altında (AB ortalaması yüzde 24), derneklere üyelik oranı ise yüzde 10 civarındadır. Katılıma ilişkin oranlar düşük veriliyor olsa da saha çalışmaları gençlerin özellikle STK’lara gönüllü katılımlarının verilen oranlardan daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Bu konuya ilişkin sayısal verilerin bulunmuyor olması ve gençlik derneklerinin bilinmiyor olması da dikkate alınmalıdır. Gençlerin gönüllü katılımlarının olduğu ancak kayıtlı sisteme dâhil olma anlamına gelen üyelikten imtina ettikleri düşünülebilir.

Gençlerin cinsiyetleri, sosyoekonomik durumları, eğitim düzeyleri, çalışıp çalışmadıkları ve sahip oldukları kimliklere bağlı olarak da katılımları farklılık göstermektedir (Erdoğan 2009). Sivil ve siyasi katılımı olan gençlerin çoğunlukla öğrenci oldukları ve yüksek gelir grubunda yer alan ailelerden gelmekte oldukları görülmektedir. Gençlerin ekonomik ve politik hayata katılımlarının düşük olması, sivil katılımlarının da düşük olmasına neden

olmaktadır. 2016 yılından bu yana izlenmekte olan ve Türkiye'nin de yer aldığı Gençlik Katılım Endeksine (YPI) göre gençler; yoksulluk riski, yüksek işsizlik oranı ve uzun vadeli işsizlik oranı, yüksek NEET oranları ve politik yaşamda yetersiz temsil gibi büyük zorluklarla karşı karşıyadırlar. Bu zorluklar katılımlarının düşük olmasını açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Son yıllarda ise geleneksel katılım yolları ve biçimlerini izlemek yerine e-katılımın önemi ve internetin gençlerin sivil, sosyal ve politik katılımlarını artırabileceğine ilişkin görüşlerin ve tartışmaların artmakta olduğu görülmektedir. Bulgulara göre internet kullanımı çevrim dışı etkileşimi, siyasi katılımı ve çeşitli toplumsal ve kültürel katılım türlerini azaltmaktadır (Geraci vd., 2018). Diğer yandan, internetin ciddi bir sosyalleşme ve iletişim kanalı olarak gençler tarafından kullanıldığına dair birçok araştırma sonuçları olduğu görülmektedir (Türkiye Gençlik Araştırması, 2021).

TÜİK tarafından yürütülmekte olan Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (2022) sonuçlarına göre, hanelerin internet erişim oranları yüzde 94'e ulaşmıştır. İnternet kullanan gençlerin oranı ise yüzde 97'dir. İnternet kullanımının ve internet üzerinden katılımın erkeklerin, yüksek eğitimlilerin, öğrenci ve çalışanların ve yüksek gelire sahip gençlerin teknoloji kullanım düzeyleri yüksek olduğu için hem internette siyasal katılım gösterebilmekte, hem de internetin siyasal işlevi konusunda daha olumlu bir algıya sahip oldukları görülmektedir (Erdoğan ve Uyan-Semerci 2017). Bu veri internet ve sivil/siyasi katılımın mevcut eşitsizlikleri yeniden üretebileceği ve katılımı düşük olan gençleri içermeye güçlüğünün olacağına işaret etmektedir. Düşük sosyoekonomik sınıflar interneti daha çok eğlence için kullanırken, yüksek sosyoekonomik sınıflar daha yoğun bir şekilde bilgi arama ve benzeri etkinlikleri yapmaktadır (Erdoğan ve Uyan-Semerci 2017). Bu kapsamda son yıllarda sıkça kullanılmaya başlanan "dijital uçurum" konusuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Hem toplumlar arasında hem de aynı toplumun içinde internete erişim konusunda sosyoekonomik statüye bağlı bir uçurumun varlığını dikkate almak gerekmektedir.

Bu kapsamda, dijital uçurum kavramının yanı sıra teknolojik dışlanma kavramından da söz edilmesi önem taşımaktadır. Teknolojik dışlanma, makro ölçekte belirli teknolojik ürünlere (internet erişim, bilgisayar, tablet vb.) sahip olamama veya bu imkânlarla erişimdeki eşitsizliği ifade etmektedir. Türkiye'de son yıllarda teknolojik ürünlerdeki fiyat artışıyla beraber gençlerin bu teknolojik ürünlere erişim imkânı bir hayli zorlaşmıştır. Ayrıca, teknolojik ürünlere erişim imkânının, cinsiyet boyutunda ele alınması gerektiği de dikkate alınmalıdır.

Yerel katılım ve yerel katılım kanallarının açılması ve katılımın yerelde teşvikinin de önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye’de yerel düzeyde veri eksikliğinin olduğu da dikkate alınarak katılım türleri ve nasıl izlenebileceğine ilişkin ölçüm araçlarının da geliştirilmesi gerekmektedir.

2.5. Sağlık, İyi Olma Hali ve Gençlik

Sağlık, geleneksel olarak hastalığın yokluğu olarak anlaşılmış olsa da “iyilik hali/esenlik” terimi giderek daha geniş bir fiziksel, zihinsel, sosyal, maddi ve medeni sağlık kavramını çağrıştırmak için kullanılmaktadır ve yetişkinliğe başarılı bir geçişin kavramlarını çağrıştıran kapsamlı bir tanımlayıcı haline gelmiştir (Cahill, 2015).

İyilik hali, iyi hissetmenin ve iyi işlev görmenin birleşimi olarak mutluluk ve memnuniyet gibi olumlu duyguların yanı sıra kişinin potansiyelini geliştirmesi, yaşamı üzerinde bir miktar kontrol sahibi olması, bir amaç duygusuna sahip olması ve olumlu ilişkiler yaşaması, sağlıklı hissetmesi, akranları tarafından sevilmesi ve kabul görmesi, kendini bir gruba ait hissetmesi, toplumsal alanlarda katılım göstermesi, bir ilgi alanına sahip olması gibi öznel boyutu da içermektedir. Söz konusu öznel iyi oluş aynı zamanda Dünya Sağlık Örgütü’nün “bireyin kendi yeteneklerini fark ettiği, hayatın normal zorluklarıyla baş edebildiği, kendi topluluğuna bir katkı sunabildiği, üretken ve verimli çalışabileceği ve yapabileceği iyilik hali” olarak tanımladığı pozitif ruh sağlığıyla eşanlamlıdır (Ruggeri vd., 2020). Bu çerçevede ergenlerin ve gençlerin iyilik hali “sağlık ve optimum beslenme, bağlılık, pozitif değerler ve topluma katkı, güvenlik ve destekleyici bir ortam, öğrenme, yeterlilik, eğitim, beceriler ve istihdam edilebilirlik, temsil ve dayanıklılık olmak üzere beş başlıkta özetlenebilir. Bu başlıklar çerçevesinde tamamını kapsamakla birlikte aşağıdaki maddeler iyilik halinin gereklilikleri olarak kabul edilebilir (Ross vd.,2020).

Global Gençlerin İyi Olma Hali Endeksinin alanlarına yakından bakıldığında, Türkiye’deki gençlerin iyi olma kriterlerindeki durumu daha iyi anlaşılabilir. Endeksin kullanıldığı ülkeler arasındaki ortalamalar baz alındığında, Türkiye’nin sivil katılım alanındaki seçilme yaşı, demokrasi endeksi, gençlik politikalarının varlığı, gençlerin toplumda kendilerine verilen değere dair algıları ve hükümetten aldıkları hizmete dair algılarında ortalamanın altında bir orana sahip oldukları görülmektedir.¹⁵

¹⁵ Türkiye’de Gençlerin İyi Olma Hali Raporu, Habitat Derneği, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://habitatderneği.org/wp-content/uploads/2023/04/turkiye-de-genclerin-iyi-olma-hali-raporu.pdf>>

Yaşam Memnuniyeti Araştırması sonuçlarına göre, on sekiz ve daha yukarı yaştaki bireylerin genel sağlık durumlarından memnuniyet oranının düşmekte olduğu görülmektedir (TÜİK, 2021). Türkiye’de mutluluk oranı en düşük yaş grubu yüzde 20,4 ile 18-24 yaş arası gençlerdedir. En genç yaş grubunun mutsuz olduğunu ifade etmesi, üzerinde önemle durulması gereken bir bulguya işaret etmektedir.

Madde kullanımı dünyanın her yerinde gençleri daha fazla etkilemektedir (TEDS, 2014). Gençler madde kullanabilmekte, madde yetiştirme ve üretimine dâhil olabilmekte veya kurye olarak kullanılabilir. Kişisel, mikro (aile, okul ve akranlar) ve makro (sosyoekonomik ve fiziksel) çevre seviyelerinde gençlerin madde kullanımına karşı savunmasız olduğu çok sayıda faktör vardır (Coşkunol, 2019). Araştırmalar, erken (12-14 yaş) ve geç (15-17 yaş) dönem ergenliğin madde kullanımının başlaması için kritik bir risk dönemi olduğunu öne sürmektedir (TEDS, 2014). Birçok genç, ergenlikten, genç yetişkinliğe kadar gelişimlerinin farklı aşamalarında iyi hissetmek, sosyalleşmek, kişisel ve sosyal uyumsuzluklarda yaşayabilecekleri sosyal ve psikolojik zorluklarla başa çıkmak için madde kullanımına gereksinim duyabilmektedir (Shedler & Block, 1990). Türkiye’de yapılan çalışmaların sonuçları da madde kullanımının yaş ile ilişkisine dikkat çekmektedir. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Şube Müdürlüğü’nün 2022 yılında hazırlamış olduğu Madde Kullanıcıları Profil Analizi Raporunun verileri genç yaş grubunun en hassas grup olduğunu göstermektedir. Uyuşturucu maddeye kullanmaya başlama yaşı bakımından 15-24 yaş döneminin en riskli grup olduğu söylenebilir. Bu yaş grubunda uyuşturucuya başlayanların oranı, 2020 yılında yüzde 73,6, 2021 yılında ise yüzde 73,7 olarak ölçülmüştür¹⁶.

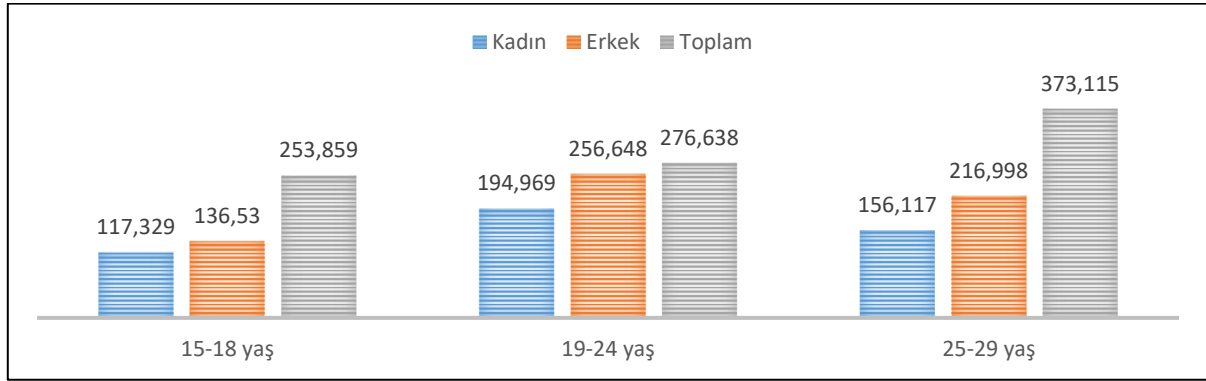
2.6. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Gençler

Türkiye’nin gençlik politikalarına eklenmesi gereken bir diğer boyut geçici koruma kapsamında bulunan gençlerle ilgilidir. Göç İdaresi Başkanlığı Uyum ve İletişim Genel Müdürlüğü (2022) geçici koruma altındaki Suriyelilerle birlikte Türkiye’de 5 milyon 506 bin 304 yabancı uyruklu kişi olduğunu bildirmiştir. Türkiye’de sığınmacı ve göçmenler için yapılan gençlik çalışmalarının çoğu Suriyelilere odaklanmaktadır, çünkü Suriyeliler ülkedeki en büyük ve en genç grubu oluşturmaktadır. Göç İdaresi Başkanlığının verilerine göre 20.10.2022

¹⁶ Madde Kullanıcıları Profil Analizi 2021 Yılı Narkolog Raporu, Emniyet Genel Müdürlüğü, Er.10.08.2023, (çevrimiçi) <<https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/NARKOLOG-2022-MADDE-KULLANICILARI-PROFIL-ANALIZI.pdf>>

itibarıyla geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı 3.622.486'dır. Genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş aralığında 694 bin 319 kişi olup, 10 yaşın altındaki Suriyelilerin sayısı ise 1 milyon 77 bin 949 (yüzde 30,1). Yaş tablosuna göre kayıtlı Suriyelilerin yaş ortalaması 21,9'dur. Türkiye'nin ortanca yaşının 33,1 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Suriyeli göçmenlerin çok daha genç bir nüfusa sahip oldukları görülmektedir.

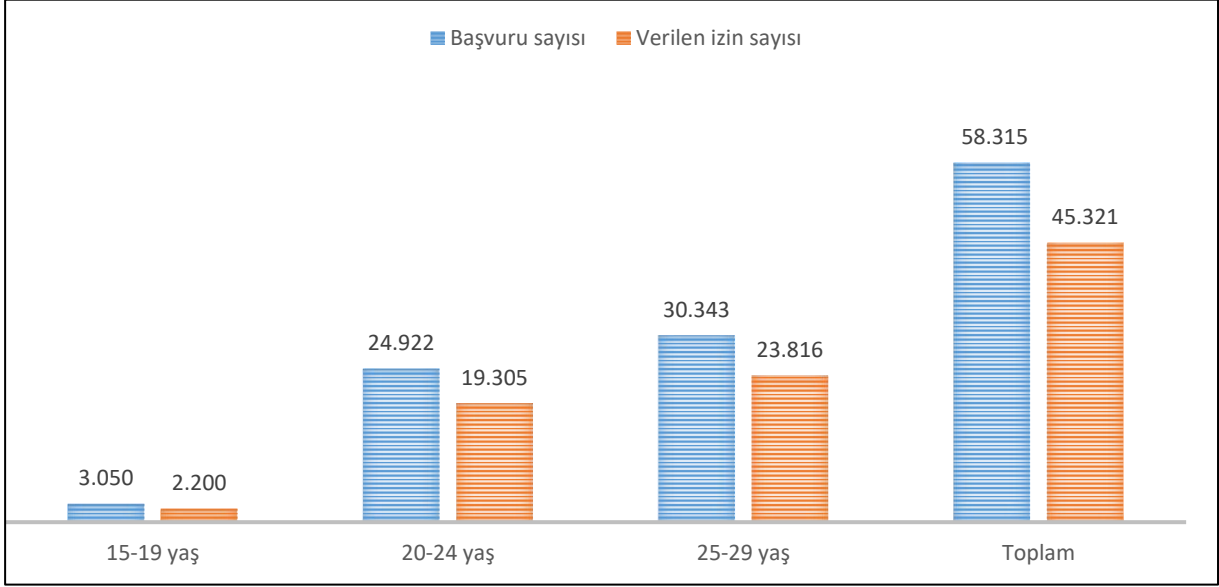
Şekil 11: 15-29 Yaş Arası Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı

Göçmen olma ya da yabancı ülkede doğma gibi faktörler, NEET olma riskini daha da artırmaktadır. Türkiye'de 2020 yılı itibarıyla güncel NEET oranı toplamda yüzde 32 iken yabancı ülkede doğan 15-29 yaş arası gençlerde bu oran yüzde 43,6'ya ulaşmaktadır. Türkiye, dünyadaki Suriyeli göçmenlerin en fazla okullaştırıldığı ülkelerden biridir ancak söz konusu okullaşma oranları, lise düzeyinde dramatik bir biçimde azalmaktadır. Bu durum, Suriyeli gençlerin eğitimlerinin yarıda kalması riskinin yüksek olduğunu ortaya koyarken çalışma hayatına erkenden atıldıklarına da işaret etmektedir. Çalışmakta olan gençlerin de çok büyük oranda (yüzde 97) kayıt dışı sektörde çalıştıkları görülmektedir (Erdoğan, 2019; International Labour Organisation, 2017; UNHCR, 2020).

Şekil 12: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Çalışma İzni Verileri (2021)

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Emek piyasasına giren genç erkekler çoğunlukla düşük ücretli, çalışma koşulları belirsiz ve sosyal güvenceden mahrum şekilde çalışmaktadırlar. Genç kadınların emek piyasasına katılımlarının kültürel faktörler nedeniyle daha kısıtlı olduğu ve yoksulluk sorunu yaşadıkları bilinmektedir. Bunun yanında kadınların, cinsiyet temelli ayrımcılıkla karşılaşması ve annelik rolleri ile ev içi sorumlulukları nedeniyle işgücü piyasasına girişlerinde engellerle karşılaşması yaygın bir durumdur. Ayrıca Suriyelilerin tekstil, tarım, inşaat gibi emek yoğun ve düşük nitelik gerektiren sektörlerde yoğunlaştığı da tespit edilmektedir.¹⁷ Diğer yandan yapılan çalışmalar Suriyeli gençlerin çok önemli bir kısmının (yüzde 86'sının) geleceğini Türkiye'de planladığı göstermektedir. Bu durum, Suriyeli gençlere yönelik geliştirilecek sosyal politikaların ve sosyal uyum mekanizmalarının gerekliliğinin altını çizmektedir (Soyhanoğlu, 2022; Çiftçi, 2019).

¹⁷ Syrian Refugees in Turkish Labour Market, ILO, Er.01.02.2022, (çevrimiçi), <https://www.ilo.org/ankara/publications/WCMS_738602/lang--en/index.htm>

3. PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ

Plan dönemi perspektifi, ülkemizin kalkınmasında önemli yeri olan gençlerin farklılıklarını ve farklı gereksinimlerini dikkate alarak mevcut sorunlarının tespit edilmesini, sorunlarına yönelik çözüm önerileri sunarak gençlerin potansiyellerini gerçekleştirmelerine fırsat verecek politika önerilerinin geliştirilmesi olarak tanımlanmıştır.

3.1. Uzun Vadeli Hedefler

Gençlerin hayatlarına temas eden tüm süreçlere katılımlarının sağlandığı, gençlere yönelik fırsat ve kanalların açık tutulduğu, gençlere sunulan hizmetlerin nicelik ve niteliğinin artırıldığı, fırsat eşitliğinin sağlandığı, yaşam becerilerinin güçlendirildiği, çağı yakalamış ve yaşadığı çağın şekillenmesinde aktör haline gelmiş, katılımcı, güçlü, umutlu ve mutlu bir gençliği, gençler için değil gençlerle birlikte yapan bir ülke vizyonu belirlenmektedir.

3.2. On İkinci Plan Dönemi Amaç ve Hedefleri (2024-2028)

On İkinci Kalkınma Planı; gençleri etkileyen küresel, bölgesel ve ulusal koşulları dikkate alarak gençlerin yaşam koşullarını ve potansiyellerini geliştirme amacı taşımaktadır.

Bu amaç doğrultusunda, On İkinci Kalkınma Planı döneminde gençlerin sorunları, potansiyelleri, fırsatları ve engelleri konusunda geniş katılımlı bir arayış çabası sonucunda oluşturulan hedefler aşağıda sıralanmıştır:

Hedef 1: Dijital dönüşüme uyum sağlayacak işgücünün yetiştirilmesi, eğitim sisteminin dijital dönüşümün etkilerine uyumlu hale getirilmesi, eğitimin her seviyesinde müfredatın dijital becerileri içerecek şekilde güncellenmesi ve eğitimcilerin ve öğretmenlerin dijital dönüşüme uyumlarının sağlanması.

Hedef 2: Genç istihdamının desteklenmesi ve işsizliğin azaltılması, okuldan işe geçiş sürecinin kolaylaştırılması, gençlerin staj programları yoluyla tecrübe edinmelerinin sağlanması ve iş arama süreçlerinin desteklenmesi.

Hedef 3: Mesleki eğitimin, meslek sahibi olmanın ve emeğin/çalışmanın/üretmenin değerli olduğuna ilişkin toplumsal algının üretilmesine yönelik faaliyetlerin yaygınlaştırılması.

Hedef 4: Genç istihdamıyla ilgili politika ve projelerin işlerliğinin takibi adına kurumlar arası bilgi akışını, entegrasyonu ve işbirliğini sağlayacak bilgi işlem sisteminin geliştirilmesi.

Hedef 5: İşgücü piyasasının gelecekte ihtiyaç duyacağı becerilerin tanımlanması, gençler tarafından bilinirliğinin artırılması.

Hedef 6: Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli gençlerle diğer yabancı gençlerin işgücü piyasasına uyumlarına ilişkin çalışmalar yapılması.

Hedef 7: Kariyer rehberlik sisteminin geliştirilmesi, etkin iş arama becerilerinin kazandırılması.

Hedef 8: Gençlere yönelik finansal teşvik uygulamalarının tek çatı altında toplanması, girişimciliğin teşvik edilmesinin sağlanması.

Hedef 9: Genç istihdamın artırılması için nitelikli işgücünün oluşturulması.

Hedef 10: Kayıt dışılığın azaltılmasının sağlanması.

Hedef 11: Gençlerin toplumsal olaylara, felaketlere, ekonomik krizlere yönelik dayanıklılığını geliştirmek için çeşitli desteklerin sağlanması.

Hedef 12: İnsani kriz, deprem ve diğer afet durumlarına hazırlıklı olunması, bu durumlarda gençlerin özel ihtiyaçları ve gençlere yönelik risklerin, önleyici ve müdahale edici çalışmaların belirlenmesi.

Hedef 13: Gençlerin sosyal, kültürel, sanatsal ve siyasi katılımlarını teşvik eden mekanizmaların güçlendirilmesinin sağlanması.

Hedef 14: Gençlerin fiziksel, zihinsel ve ruhsal sağlığının geliştirilmesine yönelik tedbirlerin güçlendirilmesi.

3.3. Çözülmesi Gereken Sorunlar ve Politika Önerileri

3.3.1. Makro Düzeyde Sorun Alanları ve Politika Önerileri

Gençlerin Sınırlı Katılımı, Yetişkin Merkezli Politika ve Hizmet Belirleme Geleneği

Gençlerin hayatlarına temas eden tüm süreçlere katılımlarının sağlanması, gençlere yönelik fırsat ve kanalların açık tutulması, gençlerin yaşam becerilerinin güçlendirilmesi, becerilerin nasıl kullanılabileceğine ilişkin vizyon sunulması ve gençler için değil gençlerle birlikte yapma anlayışının geliştirilmesinin önemli olduğunun kabulü Gençlik Özel İhtisas Komisyonu Raporunun ana odağını oluşturmaktadır.

Gençlerin katılımını politik, ekonomik ve sivil katılım olarak dar kapsamda görmek yerine sosyal, kültürel katılımları olarak genişletmenin önemli olduğu görülmektedir. İstihdama katılım kadar sosyal, kültürel, sanatsal katılımın önemini kavranması gerekmektedir. Kültürel ve sanatsal katılımlarının artırılması ve bunun için gençlere yönelik özel bütçe ayrılması gerekmektedir. Gençlerin fırsatlarının ve olanaklarının genişletilebilmesi, katılımlarını artırmakla mümkün olacaktır.

On Birinci Kalkınma Planının hedeflerinden birisi olan Gençlik Merkezlerinin sayısının artırılması hedefinin gençlerin katılımını destekleyecek biçimde geliştirmek gerekmektedir. Gençlerin daha özgür ve yapılandırılmamış bir ortamda bulunması katılımı artırıcı unsur olarak ön plana çıkmaktadır.

İstatistiklere¹⁸ dayanarak gençlerin daha güçlü hissedebilmesi ve anlaşılabilmesi için bir arada olması, daha güçlü ve sorun çözen bir yapıda hissetmesi gençlerin katılımına ve mutluluk oranlarına doğrudan katkı sağlayacaktır. Bu nedenle gençlerin bir an önce birlikte hareket edebileceği, fikirler oluşturabileceği ve ülkede bulunan fırsatlara yönelik kazanımlar elde edebileceği alanlara ihtiyaçları vardır. Ekonomik kalkınma için genç fikirlerin değer görmesi önem taşımaktadır.

- Gençlerin kendilerinin ve ülkelerinin sorunlarına duyarlı olmaları amacıyla onlara alan açılarak gençlik katılımına ve genç gönüllülüğüne yönelik çalışmaların yaygınlaştırılması faydalı olacaktır.
- Gençler için değil; gençlerle birlikte iş yapma anlayışının geliştirilmesi faydalı olacaktır.
- Gençlerin yaşamlarını ilgilendiren ve etkileyen tüm karar alma, uygulama ve izleme-değerlendirme süreçlerine doğrudan katılmalarının sağlanması, bunun için ihtiyaç duyulan mekanizmaların kurulması gerekmektedir.

¹⁸ “Gençlik Çalışmasının Toplumsal Katılıma Etkisi Araştırması 2017”, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://www.tog.org.tr/files/arastirmalar/genclik-calismasinin-toplumsal-katilima-etkisi-arastirmasi.pdf>>

Soyut Politika, Kurumları Sorumlu Kılmama Anlayışı

Türkiye’de mevcut politika metinlerinin büyük ölçüde, somut görevler vermekten ziyade geniş ödevler yükleyen bir anlayışla üretilmekte olduğu söylenebilir. Bu anlamda, somut düzenleme ve ödevler geliştiren mekanizmaların yaygınlaştırılmasına gereksinim vardır.

Gençliği Sorun Odaklı Değerlendirme Anlayışı

Gençlerin güçlü yönlerine odaklanmak, risklere ve sorunlara odaklanmaktan daha üretici ve faydalı olabilir. Bu anlayış gençleri merkeze alan ve onlarla birlikte iş yapmanın yolunu da üretebilir. Sorun odaklı yaklaşımların gençleri “sorumlulaştırdığı”, kendilerinden kaynaklanmayan sorunların yükünü taşımak zorunda bırakıldıkları görülmektedir. Gençlerin kendi sorunlarını ve beklentilerini ortaya koyabilecekleri alanların çoğaltılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yetişkin odaklı gençlik çalışmalarının gençleri eğitim-istihdam alanına sıkıştırdığı ve bu sıkışıklığın anne-babaları da etkileyerek gençlerin kendileri olabilecekleri, kendi tercihlerinin olabileceği anlayışına yer verilmemesine neden olmaktadır.

- Gençlerin, iş sahibi olmalarından bağımsız şekilde önemli ve değerli oldukları ve toplumun saygın bir üyesi olduklarını bilme gereksinimleri vardır ve bu güveni üretebilecek en güçlü mekanizmaya sahip olan kamu ve kamusal politikalaradır.

Kurumlar Arası, Kurumlar-Gençler Arası, Yerel Yönetimler-Gençler Arası Kopukluklar ve İşbirliği Eksikliği

Gençlere yönelik pek çok kurum, çeşitli etkinlikler ve hizmetler geliştirmeye çalışmaktadır, ancak gençlerin kendileri için geliştirilmiş hizmet, politika ve girişimden yeterince haberlerinin olmaması önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Gençlere yönelik hizmet sunmaya çalışan kurumlar arasında da benzer kopuklukların olduğu; bir kurumun yaptığı çalışmayı diğer kurumun yeterince bilmediği görülmektedir. Böylesi bir eşgüdümün/koordinasyon/işbirliğinin olmaması, farklı kurumların aynı grup(lar) için benzer çalışmaları yapmasına neden olabilmektedir. Bu durum, zaman ve mali kaynakların etkin kullanılması önünde güçlük üretmektedir. Kurumlar arası koordinasyon eksikliği, gençlere erişimde de engeller üretmektedir. Gençlerin en yaygın ve en sık kullandıkları mecralara kurumların erişimleri sınırlıdır; bu nedenle gençler mevcut pek çok imkân ve olanağın yeterince farkında olamamaktadır.

- Gençlere yönelik faaliyetler yürüten kurum ve STK'ların tanıtıldığı ve çalışmalarının yer aldığı, ortak bir dijital platform oluşturulması ve gençlerin en çok kullandığı sosyal medya aracılığıyla yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Genç dostu sistem ve politikaların oluşturulmasına yönelik faaliyetlere gençlerin erişim ve katılımının teşvik edilmesi uygun olacaktır.

Yerel hizmetlerin bilinirliğinin ise daha da düşük olduğu görülmekte olup, bu kapsamda özellikle belediye hizmet ve fırsatlarının bilinirliğinin artırılması gerekmektedir. Bu nedenle gençlere erişmek, hizmetlere, olanaklara ilişkin farkındalıklarını artırmak ve gençleri “daha fazla talep eder” hale getirmek gerekmektedir.

- Bu kapsamda gençlerin dilini kullanmak, onların iletişim modellerini izlemek/parçası olmak, onları yakalayabilecek mecraları kullanmak gerekmektedir.
- Mevcut kurumsal mekanizmaların gençler için sunmakta oldukları hizmetlerin gençler tarafından bilinirliğinin artırılması gerekli görülmektedir.

Kamu Hizmetleri Hakkında Farkındalığın Artırılması

Bu kapsamda öncelikle yapılması gereken bir “gençlik hizmetleri haritası”nın hazırlanmasıdır. Hangi kurum neler yapıyor, ne tür imkânlar sunuyor ve bu imkân ve hizmetlerden nasıl fayda sağlanabilir sorularına yanıt verebilecek bir hizmetler haritasının çıkartılması gerekmektedir. Bu haritanın güncel olması, genç dostu yöntemlerle gençlere eriştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda kurumlar arası koordinasyon ve işbirliklerinin geliştirilmesi ve hangi kurumun neler yapmakta olduğunun bilinirliğinin sağlanması da gerçekleştirilmiş olacaktır.

- “Gençlik Hizmetleri Haritası”, sadece merkezi kamu kurumlarını içermemeli, mutlaka yerel versiyonu da geliştirilmelidir. Yerelde önceliklerin, gereksinimlerin ve olanakların farklılığı bu çalışmayla giderilebilecek ve böylece mükerrer hizmet sunumundan kaçınılabilecektir. Bu haritaya dayalı olarak da bir koordinasyon modelinin geliştirilmesi mümkün olabilecektir.

Gençlerin Her Türü Katılımlarının Artırılmasına Yönelik Öneriler

Katılımın her türünde özel gereksinimleri olan grupların hak ettikleri katılım kanallarına erişebilmeleri için, kapsayıcı bir yaklaşımın belirlenmesi önemli görülmelidir. Başta farklı

düzeylelerde ve türlerde engelli gençler olmak üzere, kırsal alanda yaşayan, eğitimde ve istihdamda olmayan, göçmen gençlerin çözüm önerilerinin de dikkate alınması gerekmektedir.

- Gençlerin sivil katılımı, eğitim, istihdam ve siyasi katılımları önceliklendirilmesi ve karar alma mekanizmalarında genç katılımı gözetilmesi faydalı olacaktır.
- Bu kapsamda mevcut ve geliştirilecek mekanizmalarla ilgili mevzuatın hayata geçirilmesi daha sürdürülebilir, eşitlikçi ve kapsayıcı bir imkân yaratacaktır.

Özel gereksinimleri olan gençlerin süreçlere katılımlarının iyi tanımlanması gerekmektedir. Yapılan çalışmalarda özel ihtiyaç sahibi gençlerin en çok sosyal alanlarda dışlandıkları görülmektedir. Bu sorunu ve engel türlerini de vurgulayarak, mevcut katılım mekanizmalarının bu eksikliği gidermede veya fırsat tanımadaki yetersizliği ve özel ihtiyaç sahibi gençlerin genel olarak toplumsal süreçlerde ve özellikle de karar alma süreçlerindeki yer alma sorunu hayati önemde bir konu olarak değerlendirilmelidir.

- Bu kapsamda toplumun ve kamunun (toplumsal bilinçlenme ve ailelere yönelik özel eğitimlerle) güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Kurumların ve özellikle yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşlarının özel gereksinimleri olan gruplara ilişkin bakış açılarının ve sağlayabilecekleri hizmetlerin güçlendirilmesi ve bazı yaptırımların getirilmesi de işleyişi hızlandırabilecektir.

Farklı Gençlik Gruplarına İlişkin Alt Kırılımda Veriye Sahip Olmak

Gençliğin heterojen bir grup olduğu, ancak mevcut gençlik verisinin bu heterojenliği yansıtmadığı görülmektedir. Farklı gençlik gruplarının ihtiyaçlarına yönelik kamu hizmetlerini geliştirmenin temel koşullarından biri, ilgili grubun ihtiyaçlarının bilinebilmesi ve anlaşılabilmesi için veri toplanması ve bu verilerin bilimsel olarak analiz edilmesidir. Veri gereksinimi olan bir diğer alan, gençlere yönelik gerçekleştirilen çalışmaların izleme, değerlendirme ve etkinliklerine yönelik yeterli çalışma olmamasına ilişkindir. Gençler için yapılan proje, program ve müdahalelerin ortak bir havuzda ilgili tüm taraflara açık olarak paylaşılması, gerektiği noktada buradan işbirliklerinin ortaya çıkarılması veya tekerrür eden programların azaltılması daha etkin bir yaklaşım sunacaktır.

- Farklı gençlik gruplarının mevcut durumları ve yaşadıkları sorunları anlamak için periyodik araştırmaların gerçekleştirilmesi, veri temelli analizlerin yapılarak bilgi üretilmesi ve veriye dayalı politika geliştirilmesi gerekmektedir.

Birçok Sorunu Aynı Anda Yaşama Zorunluluğu

Akademik başarı, istihdam ve gelecek kaygıları arasına sıkışmış gençlerin psikolojik güçlüklerinin ve sorunlarının artmakta olduğu; bu sorunlara ek olarak çalışan yoksulluğu, barınma sorunları, yurt sorunları, hayata katılım gibi pek çok alanda güçlükler yaşamakta olduklarının görülmeye başlaması gerekmektedir. Gelişen ve değişen dünyaya gençleri hazırlamak, geleceğin becerileriyle gençleri donatmak için mekanizmalar kurulması gerekmektedir. Pek çok sorunu aynı gelişim döneminde yaşamak zorunda kaldıkları için psikososyal ve ekonomik açıdan desteklenmeye ve yönlendirilmeye gereksinimleri vardır. “Gençlerin İhtiyaçları Araştırması”, gençlerin yüzde 54’ünün şu an çok ihtiyaç duyduğu üç Őeyden birinin psikolojik destek olduğunu göstermektedir. Gençlerin yüzde 71,3’ünün Türkiye’de iyi bir gelecek hayal etmediği, yüzde 81,6’sının ise imkânı olsa yurtdışında yaşamak istediği görülmektedir. Güvende ve özgür hissetmeyen gençlerin artan kaygıları ve bu ülkede bir gelecek görmemelerinin verdiği bilinmezlik ve mutsuzluk hissi, gençlerin yarısından fazlasını psikolojik desteğe ihtiyaç duyar hale getirmiştir (Toplum Gönüllüleri Vakfı, 2022¹⁹).

- Son yıllarda artan bir Şekilde gençler yurt dışında yaşamaya yönelik gelecek planı yapmaktadır. Bu gerçeklikten hareketle, Türkiye’de kariyerlerine başlayan gençlere çeşitli teşviklerin sağlanması gerekmektedir. Özellikle üniversite yıllarında başarılı olan gençlere yönelik programların geliştirilmesi faydalı olacaktır.
- Genç girişimcilerin, mentörlük programları ve teşvikler ile güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Gençlerin gelecek ve işsizlik kaygılarını en alt düzeye indirmek için iş güvenceli eğitimler ile programların hayata geçirilmesi uygun olacaktır.
- Gençlerin son yıllarda artan yurt dışında yaşama arzusunun bir sebebinin, yurt dışında yaşamın olumlu taraflarına yönelik medyada takip ettikleri içeriklerle ilişkili olduğu ve gençlerin bir kısmının, yurt dışında yaşamı deneyimledikten sonra

¹⁹ Gençlerin İhtiyaçları Araştırması 2022, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Er.10.08.2023, (evrimii), <<https://www.tog.org.tr/wp-content/uploads/2022/10/Genclerin-Ihtiyaclari-Arastirmasi-2022-KONDA.pdf>>

Türkiye’de yaşamaya karar verdikleri bilinmektedir. Bu sebeple, gençlerin yurt dışında yaşamı deneyimleyebilecekleri kısa süreli değişim programlarının artırılmasının, Türkiye’de kalmalarını teşvik etmesi açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

- Psikososyal destek mekanizmaları ve iş buluncaya kadar ekonomik olarak desteklemeye yönelik mekanizmaların kurulması gerekmektedir.

Sisteme, Kurumlara İlişkin Güven Duygusunun Yeniden İnşa Edilmesi

Genel olarak gençlerin eğitim sistemine, çalışma hayatında iyi iş bulmaya ilişkin beklentileri ve bunları sağlayan kurumsal mekanizmalara ilişkin güven duygularının güçlendirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Gençlerin siyasete aktif katılımlarının sağlanamaması; gençler adına karar veren mekanizmaların devam etmesine neden olmaktadır. Gençlerin içinde yaşadıkları aileye, topluma, kurumsal mekanizmalara güven duyma gereksinimlerinin olduğu görülmektedir. Özellikle kamusal mekanizmalara güven duymak, gençlerin meslek seçimleri, yaşama yerlerine karar verme süreçleri ile geleceğe dönük çabalarını belirlemektedir.

- Yaşadıkları yerde mutlu ve geleceklerinden umutlu olabilmeleri için öncelikle kamusal mekanizmalara güvenmeye ihtiyaçları vardır. Aksi takdirde başka ülkelere gitmek ve/veya toplumsal alandan çekilme riskleri söz konusu olabilmektedir.

3.3.2. Diğer Alanlar ve Politika Önerileri

3.3.2.1. Eğitim: Yeni Bir Eğitim Modeli Gereksinimi

Eğitim, makro açıdan istihdam yaratmada, bu doğrultuda genel ve genç işsizliği sorununun çözümünde; mikro açıdan ise kaliteli işgücünün oluşturulmasında en önemli unsur olarak görülmelidir. Dijitalleşme ve yeşil dönüşüm dikkate alınarak geleceğin ihtiyaçlarıyla uyumlu, sürdürülebilir ve deneyim kazandırıcı nitelikte yeni bir eğitim modelinin üretilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de eğitim sistemi içinde kademeler arası geçişler sınav odaklı olup; liseye geçiş, üniversiteye geçiş kitlesel sınavlara dayanmaktadır. Hal böyle olunca sistem yüksek rekabete dayalı olmakta; etüt merkezleri, özel dersler, kurslar gibi okul dışı sınav odaklı çalışma pratiği üretmektedir. Sınavların gençlerin hayatında oynadığı rolü iyi düşünmek ve değerlendirmek gerekmektedir.

- Gençlerin sosyal, kültürel, toplumsal katılımları ve gelişimleri üzerindeki etkiler dikkate alınarak, sınav sistemlerinin gençlerle birlikte gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Sınav odaklı eğitim anlayışı, gençleri kaygılı hale getirmekte ve gençlik dönemini kendini geliştirme, yetiştirme, kendini üretme dönemi olarak görme yerine sürekli bir gelecek kaygısı yaşanmasına neden olmaktadır. Anne-babaların yönlendirmesiyle yapılan bölüm tercihlerinde, bazı gençlerin kendi seçimlerini yapamadıkları bölümlerde mutsuz ve verimsiz eğitim hayatlarını sürdürmekte oldukları görülmektedir. Bu durum, okuldan ayrılmaya, akademik başarısızlığa, devamsızlık oranlarının artmasına neden olabilmektedir. Eğitim kurumlarıyla bağları zayıflayan gençlerin sorunlarının artmakta olduğu görülmektedir.

- Çocuk ve genç dostu, onların becerilerine ve beklentilerini merkeze alan, güçlendirici bir eğitim anlayışına ve ekosistemine ihtiyaç bulunmaktadır.
- Gençleri eğitim süreçlerine doğrudan katmak ve eğitim süresince okul devamlarını sağlamak amacıyla okullarda etkin bir katılım mekanizmasının oluşturulması faydalı olacaktır. Bu mekanizmanın okul-aile birliği ve öğretmenlerin sürece aktif katılımlarını sağlayacak şekilde düzenlenmesi özendirici olacaktır.
- Yükseköğretim ve ortaöğretim müfredatı, geleceğin mesleklerinin gerektirdiği 21. yüzyıl beceri ve yetkinliklerine uygun ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden hazırlanmalıdır. Buna yönelik “geleceği planlama ve bugüne dâhil olma” çerçevesinde eğitimler geliştirilebilir.
- Okul-öğrenme ilişkisinin giderek zayıflamakta olduğu da dikkate alınmalı ve okulun bu fonksiyonunu kaybetmemesi için çalışmalar yapılmalıdır.

Dünyada ve Türkiye’de eğitim biçimleri hızla değişmektedir. Okul, bir sosyalleşme alanı olarak kabul edildiğinde gençleri hayata hazırlayan bir kurumdur. Yeni öğrenme biçimleri hakkında araştırmalar yapılması gerekmektedir. Mevcut halde, güncel ihtiyaçları yeterince karşılayamayan bir eğitim sistemi vardır. Mesleki eğitim özelinde konu daha da önemli bir durum arz etmektedir. Bu kapsamda mesleki eğitim liselerinin tür ve sayılarına yönelik çalışma yapılması gerekmektedir. Mezun verilen mesleklerin, iş gücü piyasasına uygunluğu araştırılmalıdır.

- Mesleki eğitimin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditlerin görülebileceği analizlerin yapılması gerekmektedir.
- Eğitim müfredatı geleneksel iş ve geleceğin işleri bağlamında güncellenmeye gereksinim duymaktadır.

Kamu ve özel sektör iş birliği çerçevesinde eğitim veren okulların sayısı kapsamlı bölge analizleri yapılarak artırılmalıdır. Geleceğin çalışma modellerinin, meslek liselerine dâhil edilmesi gerekmektedir. Sadece kurumsal yapıların analizi yapılmamalı, eğitmenlere yeni becerilerin kazandırılmasına yönelik çalışmalar da yapılmalıdır.

- Teknolojik devrim çağında yaşadığımız için eğitmenlerin, eğitim ekipmanlarının ve eğitim modelinin güncellenmesi gerekmektedir.
- Eğitim programlarında geleneksel meslek alanlarının dışına çıkılarak, geleceğin mesleklerine ve becerilerine yer verilmeli ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayan niteliklerin kazandırılmasına öncelik verilmelidir.

Çıraklık eğitimini önemli bir alan olarak görmek gerekmektedir. Çıraklık programlarının ihlalleri önleyecek şekilde gözden geçirilmesi ve çıraklığın işverenlerce amacı dışında kullanımını önleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir.

- Gençlerin iş gücü piyasasına girişini kolaylaştırmak ve deneyim eksikliğini gidermek üzere üniversite-özel sektör-çalışan kesimin işbirliğiyle nitelikli staj olanakları geliştirilmelidir.
- Meslek elemanlarına olan ihtiyaç göz önünde bulundurularak, gençlerin ilgili meslek alanlarında eğitim almalarının (meslek liselerine yönlendirme gibi) teşviklerle desteklenmesi ve toplum içerisinde meslek elemanlarına yönelik algıların olumlu yönde değiştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Zanaat meslek gruplarında yer alan gençlere, kamu ve özel sektör ortaklıklarıyla istihdam imkânlarının geliştirilmesi yararlı olacaktır.

Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi tarafından Üniversite Kariyer Merkezleri kuruluş çalışmaları 2019 yılında başlatılmıştır. Şu anda 204 üniversitenin bünyesinde Kariyer Merkezleri mevcuttur. Gençlerin istihdam edilebilirliklerini artırmak üzere faaliyet gösteren bu merkezler, işgücü piyasasındaki fırsatlardan haberdar etmek ve istihdamda fırsat eşitliğini desteklemek adına öğrenci ve mezunlara staj, yarı zamanlı çalışma, gönüllü çalışma

programları, yönderlik gibi imkânların etkili bir şekilde ulaştırılması için faaliyet göstermektedir.

- Bu çaba ve girişimlere rağmen genç işsizliğini en çok deneyimleyenler yükseköğretim mezunu olan gençlerdir. Bu veriden hareketle, yükseköğretim okullaşma oranının hızı ve planlı olması durumunun ihtiyaçları karşılama düzeyini değerlendirmek gerekmektedir.

Yükseköğretim mezunu gençlerin yüksek orandaki işsizliğini açıklamak için kullanılan argümanların gözden geçirilmesi de gerekli görülmektedir. Eğitim-istihdam ilişkisine yönelik “arz temelli” analizleri yapılmakta olup talep temelli bir bakış açısının da analize dâhil edilmesi gerekmektedir. Böylesi bir yaklaşım, “Gençler iş beğenmiyor” söylemini üreten mevcut duruma eleştirel bakılabilmemesine olanak sağlayabilecek ve nitelikli iş yaratmanın, nitelikli işgücü yaratmak kadar hatta daha önemli bir çaba olduğunun anlaşılmasına katkı sunabilecektir.

- İş Kanunu gözden geçirilmelidir ve Türkiye’deki çalışma koşulları bu kuşağın imkânları ve gelecek kuşağın getireceği imkânlar göz önüne alınarak tekrar değerlendirilmelidir.
- NEET Gençler ile ilgili kapsamlı bir araştırma gerçekleştirilerek gençlerin iş koşullarına yönelik motivasyonlarının belirlenmesi gerekmektedir.
- Türkiye’deki çalışma koşullarının yeni ve gelecek neslin ihtiyaç ve imkânları göz önünde bulundurularak geliştirilmesi faydalı olacaktır.
- Tarım sektörüne nitelikli iş gücü olarak gençlerin dâhil edilmesi için teşviklerin artırılması faydalı olacaktır.
- Üniversite öğrencilerinin/mezunlarının iş hayatının beklentilerini tanınması, kariyer farkındalıklarının artırılması, profesyonel kariyer gelişiminin desteklenmesi gerekmektedir.
- 21. yüzyıl beceri ve yetkinliklerinin kazandırılması, gençlere iş dünyasının gerektirdiği bilgi, beceri, yetkinlik ve mesleki tecrübenin kazandırılarak istihdam edilebilirliklerinin artırılmasına yönelik yürütülmekte olan projelerin devam etmesi, kapsayıcılık ve erişilebilirliklerinin artırılması yararlı olacaktır.

Sadece yükseköğretim mezunlarında değil, meslek lisesi mezunlarında da işsizliğin sorun olduğu görülmektedir. Mesleki eğitimin iş gücü piyasasının ihtiyaçlarına göre verilmemesi ve işverenlerin istedikleri nitelikte iş gücü bulamaması da eğitim sistemiyle

açıklanmaktadır. Türkiye’deki genç işsizliğinin en önemli sebebi; mevcut eğitim sisteminin iş gücü talebini karşılayamaması, bir diğer ifade ile “eğitim-istihdam dengesizliği” ile açıklanmaktadır.

Meslek seçiminde kritik dönem olan liselerde Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen sayısı tüm öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde değildir. Ayrıca lise eğitiminde dijital öğrenme araçlarının etkin kullanımı ve okul müfredatlarına entegrasyonunun istenilen düzeyde olmadığı gözlemlenmektedir. Diğer taraftan lise ve ilköğretim okullarında “Okul Sosyal Hizmet” uygulamasının istenilen seviyede olmaması da önemli bir eksiklik olarak görülmelidir.

- Sosyal hizmet uzmanlarının sadece genç bireyin kendisiyle değil ailesiyle ve çevresiyle ilgili çalışmalar da yürütmeleri daha bütüncül bir yaklaşımın geliştirilmesine katkı sağlayabilecektir.
- Ortaokullarda ve liselerde, Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan ve “Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler” şeklinde ifade edilen “Yöneltme İlkesi”nin işlevsel olması için eğitim kurumlarında Rehber Öğretmen sayısının artırılması gerekmektedir.
- Gençlere dijital ortamda, güvenilir bilgiye erişim yolları, teyit etme alışkanlığı, arama motorlarının etkin kullanımı, üretim yapabilecekleri (blog yazma, dijital çizim becerileri kazanma vb.) dijital araçların kullanımı öğretilmelidir.
- Dijital öğrenme araçlarının etkin kullanımı, 21. yüzyıl becerileri, güvenilir bilgiye erişim, dijital üretim gibi yeni becerilerin uygun öğrenme biçimleri aracılığıyla müfredata dâhil edilmesi faydalı olacaktır.
- Yapay zekânın hızlı gelişimini göz önünde bulundurarak, gençlerin yapay zekâ (AI) araçlarını (ChatGPT gibi) iyi yönde ve etkili kullanımına yönelik destekleyici mekanizmaların geliştirilmesi önerilmektedir.
- Yapay zekânın hızlı gelişimi ve farklı iş sektörlerinde insan gücüne ihtiyacı azaltacağı yönünde (psikolojik danışmanlık, müşteri temsilciği gibi alanlarda kullanılması) öngörülerin oluşması sebebiyle bu gibi uygulamaların; devlet tarafından kontrol altında tutularak gençlerin istihdama katılımını önleyici etkilerine yönelik koruyucu mekanizmaların geliştirilmesi faydalı olacaktır.

Sorun çözüme, iletişim (özel gereksinimi olan bireyler ile iletişim de dâhil), geleceği planlama, kariyer danışmanlığı, eğitim danışmanlığı, arabuluculuk, sağlık/yeni medya/hukuk okuryazarlığı, mahremiyet ve kendini koruma gibi temel hakları öğrenebilecekleri, beceri kurslarının ulaşılabilir ve erişilebilir olması gerekmektedir. Tüm bunlar gençlerin yaşam becerileri geliştirmesine ve özerk kişilik geliştirmelerine katkı sağlayacaktır.

- Eğitim, çalışma, meslek edinme, kendi hayatını kurma becerilerinin geliştirilmesi için destekleyici mekanizmaların kurulması önerilmektedir.

Bilindiği gibi tarihsel olarak modern toplumlarda eğitim, yukarı yönlü toplumsal hareketliliği sağlamada kilit bir rol oynamaktaydı. Bu rol, öğrenciler, hangi toplumsal sınıftan gelirlerse gelsin, sınıf ortamında eşit olacakları ve eğitim sisteminde başarılı olan öğrencileri parlak bir geleceğin beklemekte olduğu kabulüne dayanmaktadır (Cowen ve Kazamias, 2009). Ancak günümüzde eğitimin bu eşitleyici rolü sorgulanır hale gelmiş ve eğitim kurumlarının toplumsal yeniden üretimi meşrulaştırmakta olduğu iddia edilmeye başlamıştır.

- Eğitimin metalaşması bunun en önemli nedeni olarak görülmeli ve eğitimin kamusal niteliği savunulmalı, politika ve düzenlemelerde bu niteliği vurgulanmalıdır.

3.3.2.2. Gençlerin İstihdama Katılımlarının Artırılmasına Yönelik Öneriler

Ulusal Genç İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı'nda (2021-2023) belirlenen temel politika eksenlerinde (i. eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi, ii. ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin istihdamının artırılması ve iii. geleceğin işleri) yapılan çalışmaların sürdürülmesi ve etkinliklerinin izlenmesi gerekmektedir.

- Mevcut ekonomik konjonktürün gençler üzerindeki sosyoekonomik etkisine dair çok detaylı bir analiz çalışmasının başlatılması, bu analizin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın ilgili hedefleri ve göstergeleri ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir.

Tüm dünyada gençlerin işsizliği yetişkinlerin işsizliğinden daha yüksektir. Türkiye'de gençleri en çok etkileyen konu işsizliktir. Genç işsizliği, mikro düzeyde bireyleri makro düzeyde ise ülke ekonomisini etkileyen bir sorundur. Genç işsizliği; toplumun verimliliğini ve üretim kapasitesini de etkilemektedir. Bununla birlikte, yetişmiş işgücünün istihdam edilerek üretime katılamama durumu topluma ek maliyet yüklemekte, psikolojik ve ailevi sorunlar ortaya çıkmakta, hatta bu durum toplumsal huzursuzluğa yol açabilmektedir. Genç nüfusun en

verimli, idealist oldukları bu dönemde, işsiz kalmaları ülke ekonomisi adına büyük bir kayıp olarak görülmelidir.

15-24 yaş aralığı; liseden üniversiteye, üniversiteden iş hayatına geçişte önemli bir dönemi kapsamaktadır. Bu dönemdeki gençler geleceğin bireyleri olarak düşünüldüğünde, sağlıklı bir toplumun temellerinin atılması, gençlerin sağlıklı bir gelişim sürecinden geçmesiyle mümkündür. Ergenlik döneminin getirmiş olduğu psikososyal değişimlerle birlikte, lise yıllarında yaşanan sınav kaygıları, üniversite yıllarındaki işsizlik ve gelecek kaygıları gençleri olumsuz yönde etkilemektedir.

- Gençlerin gelecek planlarına yönelik durumlarını anlamak amacıyla araştırmaların yapılması ve genç istihdamına yönelik yapılacak düzenlemelerin kanıt temelli araştırmalar temel alınarak planlanması gerekmektedir.
- Genç istihdamına yönelik alınan aksiyonların etkisinin takip edilmesi, olumlu sonuç veren aksiyonlara yönelik çalışmaların artırılması yararlı olacaktır.
- Özel gereksinimi olan gençlerin istihdamını artırmak için işverenlere daha fazla teşvik verilmesi gerekmektedir.
- Deprem gibi doğal afetlerden etkilenen gençlerin istihdam edilebilirliklerine yönelik teşviklerin artırılması faydalı olacaktır.

Ulusal Staj Programı kapsamında staj ücreti devlet tarafından karşılanırken özel sektörde böyle bir yükümlülük bulunmamaktadır. Özel sektöre stajyer alınması yönünde teşvik sistemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Çıraklık, mesleki eğitim için çok önemlidir ancak çıraklık sisteminin ucuz işgücüne evrilmesi riski her zaman göz önünde bulundurulmalıdır.

- Çıraklık sistemi eğitimin bir parçası olduğundan ve işgücü olarak sayılmadığı için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı denetimlerine de tabi değildir. Bu alanın denetlenme koşullarının tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Gençlerin iş bulmaları önündeki önemli engellerden birisinin deneyim eksikliğiyle ilgili olduğu görülmektedir. Bu nedenle gençlerin eğitim süreçleri içinde deneyim kazanmalarını sağlayıcı mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir. Gençlere “deneyim satmak” olarak özetlenebilecek bir girişim olarak staj, işgücü piyasasına girişte talep edilen deneyimi sağlamak için önemli bir adımdır. Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi tarafından Ulusal Staj

Programı²⁰ hayata geçirilmiştir. Bu programın, teşvik edilip yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca İŞKUR tarafından iş hayatına geçişleri desteklemek ve iş tecrübesi eksikliğinin giderilmesi için işverenlerin ve iş arayanların desteklendiği işbaşı eğitim programları uygulanmaktadır. Bu tür programların, teşvik edilip yaygınlaştırılması gerekmektedir.

- Gençlerin deneyimlemek zorunda kaldıkları kronik deneyimsizlik nedeniyle ilk işe girişte yaşadıkları güçlüğü giderilebilmesi için Ulusal Staj seferberliğinin devam ettirilmesi; kamu-özel sektör ve sendikaların katılımı ile işbaşı eğitimlerinin verilmesi gerekmektedir. Ayrıca istihdama katkı sunan staj programlarının tümüne “Gönüllülük” başlığını eklemek de faydalı olacaktır.
- Eğitim sistemi içerisinde temel beceriler dışındaki alanlarda öğrencilere geniş bir tercih alanı sunularak kredi tamamlama yoluyla farklı mesleki becerileri farklı yerlerden öğrenme esnekliği sağlanmalıdır.
- Gençlerin deneyim kazanarak iş gücü piyasasına geçişlerini kolaylaştırmak amacıyla staj ve yarı zamanlı çalışma olanakları yaygınlaştırılmalı ve gençlerin kariyer farkındalıklarını artıracak eğitim, program ve faaliyetler hayata geçirilmelidir.
- Deneyimsiz yeni mezun gençlerin işe geçiş süreçleri noktasında firmaların hizmet içi eğitim maliyetlerini sendikalarla ve diğer taraflarla paylaşabilecekleri modeller kurgulanmalıdır.

Deneme süresinin uzatılmasının genç istihdamına doğrudan bir katkı sağlayıp sağlamadığı konusunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle sanayi gibi emek yoğun çalışma saatleri olan ve iş yükü ağır olan sektörlerde gençlerin bu alanı tercih etmeme nedenleri arasında yoğun çalışma saatleri de yer almaktadır. Bu sektörlerin cazibesini artırma adına çalışma koşulları ve süresi değerlendirilebilir.

- Çalışma saatlerinin azaltılmasının değerlendirilmesi gerekmektedir. Esnek çalışma, platform üzerinden çalışma modelleri de istihdamı hareketlendirecektir. Bu alanlarda güvenceli modellerin oluşturulması gerekmektedir.

²⁰Ulusal Staj Programı Nedir?, Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi , Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://kariyerkapisi.cbiko.gov.tr/ulusalstajprogrami>>

Genç işgücünün arz ve talep taraflarını bir araya getirecek koşulların sağlanması için çalışmalar yapılmalıdır. İşverenlerin “çalıştıracak işçi bulamıyoruz” söyleminin nedenlerinin ve gerekçelerinin araştırılması, iş koşullarının ve ücret politikalarının güncellenmesi gerekmektedir. İşverenlerin kendi iş ortamlarını da masaya yatırarak “neden gençler burada çalışmak istemiyor” sorusunu gündeme getirmesi gerekmektedir. “Gençler hangi iş koşullarında çalışmak istemiyorlar? İş ortamındaki hangi tutum veya tutumlar (çalışanların ve patronların gençleri deneyimsiz, tembel, yetersiz görmeleri örnek olabilir) gençleri çalışma hayatında zorluyor?” sorularına ayrıntılı yanıtlar verilmiş durumda değildir. Gelişen teknolojinin emek gücüne gereksinimi azalttığı görülmektedir. Öte yandan teknoloji ile birlikte işlerin yapılma/gerçekleşme sürelerinde eskiye göre (süre bazında) ciddi bir kısalma olduğu ve gelişen teknolojilerin yeni beceriler gerektirdiği de bilinen gerçeklerdir.

Üretken, güvenceli, geçimi sağlayacak, insana yaraşır işlerde istihdam edilmeyen gençlerin, ya kayıt dışı istihdamı kabullenmek durumunda kaldıkları, ya eğitim sürelerini uzattıkları ya da eğitimde ve işgücü piyasasında yer almayarak pasif atalet içerisinde buldukları görülmektedir. Bu kapsamda, gençlerin işsizliği kadar, sahip oldukları işlerin niteliği de önemli görülmelidir. Gençler, ücretli çalışmadan elde ettikleri gelir ile ekonomik bağımsızlıklarını kazanamamaktadırlar. İş piyasasına yeni girişte ücretlerin düşük olması ve adil olmaması nedeniyle kiralarını bile karşılamakta zorlandıkları için çalışmaktan vazgeçebilmekte veya kazançlarının yetersizliği pek çok etkinlik ve programa katılımlarını engellediği için kişisel gelişimlerini ve entelektüel düzeylerini artırabilecek kültürel ve sosyal faaliyetlere katılım sağlayamamaktadırlar.

Ekonomik katılımı artırmak için iş gücü piyasasında ücret politikasının izlenmesi de gerekmektedir. Düşük ücretli, güvencesiz işler ekonomik bağımsızlığı desteklemediğinde gençler iş gücü piyasasından çekilebilmektedirler. Sadece ücretler değil, kayıt dışı çalışma, çalışma gün sayısı ve çalışma süresinin uzun olması da bu çekilmeyi desteklemektedir. Gençlerin, esnek çalışma adı altında eksik çalışmaya mahkûm edilmeleri değil, yalnızca kendileri tercih etmeleri durumunda ve ancak güvenceli olarak esnek olarak çalıştırılabilmeleri ayırımına vurgu yapılmalıdır.

- Girişimciliğin desteklenmesi amacıyla başta KOSGEB olmak üzere verilen desteklerin artırılması ve kolaylaştırılması gerekmektedir.

- Meslek liselerinin başarıları ve istihdam açısından öneminin gençler tarafından anlaşılması için sosyal medya üzerinden tanıtımlarının iyi yapılması gerekir.
- İş ve meslek danışmanları işsizlerin yanında çalışanlara yönelik de destekler sunmalıdır.
- Yerel yönetimler aracılığıyla özel istihdam büroları kurulmalıdır.
- Yeni gelişmekte olan platform işlerin, sosyal güvenlik, vergilendirme, iş sağlığı ve güvenliği gibi konularda mevzuat eksikliklerinin tamamlanması gerekmektedir.
- Gönüllülük faaliyetleri gençlerin işgücü piyasasında girişleri ve deneyim kazanmaları için kullanılabilir. Bu amaca uygun olarak, “Gönüllü Çalışma Mevzuatı” oluşturulmalıdır. Böylece gönüllülük, belgeli ve deneyimli bir alan haline getirilebilir.
- Yeni istihdam imkânlarını artırmak amacıyla haftalık çalışma saatleri azaltılmalıdır.
- İŞKUR tarafından uygulanan programların etki analizleri yapılmalıdır. Aktif İşgücü Piyasası Programları ile NEET gençler özelinde uygulanarak bu gençlerin iş piyasalarına girişi sağlanmalıdır.
- Kamuda istihdam artırılmalıdır. Kişi başına düşen memur sayısı OECD ülkelerinin ortalamasının altında olan Türkiye’de gençlere istihdam imkânı sağlanmalıdır.

3.3.2.3. Mesleksizlik

Gençlerin mesleksizliğinin önemli bir sorun olduğu göz önünde bulundurularak meslek liselerini merkezi konuma almanın önemli olduğu görülmektedir. Meslek lisesi ile düz lise mezunu öğrenciler arasında işsizlik oranları birbirine yakındır. Bu da meslek lisesi mezunlarının çok daha hızlı işe girdiği ve bu alanda işgücü ihtiyacı olduğu algısıyla çelişmektedir. İşverenler de ara eleman/mesleki eleman konusunda seçeneklerin çoğalmasını talep etmektedirler.

- Niteliksiz bir iş ilanına başvuran kişi sayısı çok fazlayken, mesleki bir beceri ve veya yetkinlik gerektiren bir iş ilanına başvuru sayısı düşük kalmaktadır. Bu çerçevede, iş gücü yetiştirilmesi konusunda verilen eğitimlerin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Meslek lisesi mezunu gençler için “ara eleman” tabiri kullanıldığı sürece, gençler mesleki eğitimi tercih etmek istemeyeceklerdir. Ebeveynler de çocuklarının mesleklerinin “ara eleman” olmasını istememektedirler. Gençlere, üretmenin ve mesleki eğitimin önemi konusunda bilinçlendirme faaliyetleri yapılması gerekmektedir. Meslek sahibi olmanın önemli ve gençler tarafından istenilir olabilmesi için işe başlangıç ücretleri önemlidir. Bu konuda ciddi sıkıntılar olduğu görülmektedir.

- Meslek sahibi gencin de niteliksiz elemanın da işe başlama ücreti asgari ücret olduğu vakit meslek sahipliği değersizleşmektedir. Bu kapsamda ücret politikasının ciddi olarak gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- Staj programlarının meslek yaşamında önemine dair örnek teşkil eden çalışmaların artırılması ve programların içeriğinin zenginleştirilmesi gerekmektedir.

3.3.2.4. Girişimciliğin Desteklenmesi

Son yıllarda iş piyasasında yaşanan güçlükler, gençler için girişimciliği sihirli bir çözüm haline getirmektedir. Ancak girişimci olmak kolay değildir ve bu süreçte gençlerin özellikle finansal desteklere gereksinimleri vardır. Genç girişimcilerin finansmana erişimlerini desteklemek ve bu konuda sağlanan finansal desteklerin tümünün tek çatı altında toplanmamış olması bir sorun alanı oluşturmakta ve gençlerin girişimci olmalarını güçleştirmektedir. Diğer yandan girişimcilik sadece finans kaynaklarına erişim ile sınırlı bir konu olarak görülmemeli; nasıl yapacakları, nereden başlayacakları konularını da içine alan bir danışmanlık hizmeti de içermelidir. Bu kapsamda danışmanlık, e-ticaret, uluslararası hukuk ve iletişim konuları ile girişimcilik çalışmaları zenginleştirilmelidir.

Türkiye Gençlik STK'ları Platformunun 2020'de gerçekleştirmiş olduğu “Türkiye'nin Gençleri” Raporunda²¹ Türkiye'deki gençlerin en fazla “Gelecek Kaygısı”, “Eğitimde Sorunlar Yaşanması” ve “Geçim Sıkıntısı” problemleri yaşadıklarını göstermiştir. Aynı raporun bir başka çıktısında Türkiye'deki 10 gençten 3'ünün gelecekte girişimci olmak ve kendi işlerinde çalışmak istedikleri bulgulanmıştır. Genç nüfusun yeni dünyaya hitap edecek yenilikçi fikirler üretme konusunda avantajlı durumda olduğu bilinmeli ve gençlere gerekli eğitim ve destek verilerek başarılı birer girişimci olmaları sağlanmalıdır. Gençlerde girişimciliği desteklemek hem genç işsizliğini azaltacak hem de ülke için ekonomik kazanç üretebilecektir.

²¹ Özdiç, A. (2020). *Türkiye'nin Gençleri İleri Analizler*. İstanbul: Uluslararası Tüm Gençlik ve Spor Kulübü Derneği (TGSP).

- Gençlerin, girişimcilik faaliyetlerine katılımını artıracak danışmanlık desteği ve finansal destek politikalarının gözden geçirilerek iyileştirilmesi ve kapsamının genişletilmesi yararlı olacaktır.
- Girişimciliğin desteklenmesi gerekmektedir. Bu anlamda gençlerin gereksinim duydukları danışmanlık ve yönlendirme hizmetlerini de içerecek şekilde finansal destek ve teşviklere erişimin kolaylaştırılması ve girişimcilik desteklerinin tek çatı altında toplanması gerekmektedir.
- Gençlerin istihdama katılımları ve/veya girişimci olmalarına katkı sağlayabilecek niteliklerin sağlanması ve bu kapsamda finansal okuryazarlık, medya okuryazarlığı ve hukuk okuryazarlığı gerekli görülmeli, iyi geliştirilmiş, güncel eğitim programları şeklinde hazırlanmalı ve aktif işgücü politikalarına dâhil edilmelidir.

TÜİK Hane Halkı İşgücü Araştırması (2022b) sonuçlarına göre, genç nüfusun istihdamı sektörlere göre incelendiğinde istihdam edilen gençlerin yüzde 15,1'inin tarım sektöründe, yüzde 31,4'ünün sanayi sektöründe, yüzde 53,5'inin ise hizmet sektöründe yer aldığı görülmektedir. Bu oranlara bakıldığında sanayinin ve özellikle de tarım sektörünün gençler tarafından tercih edilmediği ya da daha az tercih edildiği görülmektedir.

- Tarım ve sanayiye tanıtma ve itibarlarını artırma programları yürütülmelidir. Teşvikler işveren maliyetlerinin ve kayıt dışılığın azaltılmasına katkı sağlayıcı olacak şekilde düzenlenmelidir. Ancak prim üzerinden verilen istihdam teşviklerinin istihdam amacıyla verilmesinin yanında en önemli teşvik, istihdam esnekliği yüksek sektörlerde verilecek yatırım teşvikleridir. Bu kapsamda önceliklendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

3.3.2.5. Seçim Şanslarının Çoğaltılması

Gençlerin ekonomik hayata katılımları önünde engel yaratan hususlardan birisi de işgücü piyasası koşulları, yeni işler ve çalışma biçimlerine ilişkin bilgi eksiklikleri ile ilgilidir. Gençlerin “bilmiyor” olmaları ve/veya seçimleri ve tercihlerinde “aile belirleyiciliği” etkilerinin önemli olduğu; bu nedenlerle de etkili kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik hizmetlerinin eğitimin her kademesinde ve türünde sunulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

- Gençlerin iş arama becerilerinin geliştirilebilmesi, iş hayatına geçişlerinin ve uyumlarının kolaylaştırılabilmesi adına gençleri bilinçlendirme çalışmaları yürütülmelidir.
- Üniversite Kariyer Merkezleri güçlendirilmeli ve kapasiteleri geliştirilmelidir.
- Gençler ve işverenlerin bir araya getirildiği projeler ve dijital platformlar yaygınlaştırılmalıdır.
- Gençlerin yetenek ve kişiliklerine uygun meslek seçimi yapabilmeleri, iş hayatının beklentileri doğrultusunda beceri ve yetkinliklerini geliştirebilmeleri için mesleki rehberlik, kariyer rehberliği ve danışmanlığı faaliyetleri yaygınlaştırılmalı ve bu faaliyetlerin erişilebilirliği desteklenmelidir.

3.3.2.6. Geleceğin Meslekleri

On Birinci Kalkınma Planında mesleklerin geleceği öncelenecek nitelikli insan kaynağının eğitimi ve yenilikçi alanlarda istihdamının teşvik edilmesi vurgulanmıştır. Dünya Ekonomik Forumu'nun 2018 yılı İşlerin Geleceği Raporu'na göre; yüksek hızlı mobil internet, yapay zekâ, bulut teknolojileri ve büyük veri analizlerinin adaptasyonunun iş dünyasını hızlı, derinden ve yaygın olarak etkilediği net olarak ortaya konulmuştur. Aynı raporda makineler ve robotların 75 milyon işin yok olmasına sebep olacağı, buna karşın 133 milyon yeni iş gereksiniminin ortaya çıkacağına değinilmektedir. Günümüzde hem kamu hem de özel sektörde teknolojik gelişmelere adaptasyon ve makineleşme sürecinde ciddi bir hızlanma yaşanmaktadır. Bu kapsamda, Dünya genelinde 2025 yılına kadar Makine Öğrenmesi ve Sinir Ağları gibi Yapay Zekâ Teknolojilerinin; Bilgi ve İletişim, Finansal Hizmetler, Sağlık ve Ulaştırma ve Depolama sektörlerinde en önemli role sahip olması beklenmektedir. Büyük Veri Analizi, Nesnelerin İnterneti ve Bulut Bilişim Sistemlerinin; Finansal Hizmetler, Bilgi ve İletişim, Eğitim ve Ulaştırma ve Depolama başta olmak üzere 14 farklı sektörde güçlü bir şekilde benimsenmesi beklenirken kamu sektörünün ise Siber Güvenlik Teknolojilerine belirgin bir ağırlık vereceği öngörülmektedir (World Economic Forum, 2020: 28).

Teknolojik gelişmeler ve makineleşme, sektörler arasındaki büyümeyi yönlendirmesinin yanı sıra yeni iş rolleri ve beceri setlerine olan talebin artmasına zemin hazırlamaktadır. Veri Analisti/Veri Bilimci, Yapay Zekâ ve Makine Öğrenimi Uzmanı, Robotik Mühendisi, Yazılım ve Uygulama Geliştiricisi ile Dijital Dönüşüm Uzmanı gibi iş rolleri

günümüzde olduğu gibi önümüzdeki dönemlerde de en yüksek talep görmeye devam edeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca, Süreç Otomasyonu Uzmanı, Bilgi Güvenliği Analisti ve Nesnelerin İnterneti Uzmanı talep göreceği yeni iş rolleri arasında yer alması öngörülmektedir. Bu iş rollerinin ortaya çıkıyor olması, otomasyonun hızlanmasını ve siber güvenlik risklerinin artmasına bağlı olarak talebin gün geçtikçe artıyor olduğunu yansıtmaktadır (World Economic Forum, 2020: 30). Bu gelişmelerle paralel şekilde YÖK, 2019 yılında “Geleceğin Meslekleri, Mesleklerin Geleceği” konferansını düzenlemiştir. Tüm bu tespit ve girişimlere rağmen, gençler geleceğin işleri kavramı içerisinde ortaya çıkacak meslekler hakkında yeterince bilgiye sahip değildirler. Teknolojinin de ilerlemesi ile mesleklerde daha çok ve daha farklı becerilerin gerekli olduğunu söylemek mümkündür.

21. yüzyıl becerileri eğitim alanında etkili bir rol oynamaktadır ve artık sadece bilgiyi öğrenmenin yeterli olmadığı görülmektedir. Bilginin nasıl öğretildiği, içeriği ve gerçek hayatta pratiğe dökülmesi hayati önem taşımaktadır. Öğretilen bilginin içeriğinde gençlere yaratıcılığın, yenilikçiliğin, girişimciliğin ve liderliğin verilebilmesi gerekmektedir. Ayrıca, iklim krizi ve sürdürülebilirlik alanındaki çalışmaların artmasıyla birlikte “yeşil işler” / “yeşil yakalı meslekler” kavramı ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nda yer alan tanıma göre yeşil işler; imalat, tarım, hizmet ve Ar-Ge sektörlerinde insanlığın karşı karşıya olduğu çevresel tehditleri gidermeyi amaçlayan işler/mesleklerdir (UNESCO-UNEVOC, 2023). Ancak, yeşil yakalı meslekler sadece çevre dostu işlerle sınırlı olmayıp, toplumun yararına çalışan tüm sivil toplum kuruluşlarından, sürdürülebilirliğe öncelik veren mesleklere kadar oldukça geniş bir alana uzanmaktadır. Çevre dostu meslekler olarak tanımlanan yeşil işler büyümenin, sürdürülebilir kalkınmanın ve işsizlikle mücadelenin öncüsü olarak görülmektedir.

Yeşil yakalı meslekler arasında; yenilenebilir enerji danışmanlığı, yenilenebilir enerji mühendisliği, rüzgâr enerjisi uzmanlığı, rüzgâr enerjisi teknikerliği, yeşil pazarlama danışmanlığı, karbon satış uzmanlığı, yeşil insan kaynakları yöneticiliği, çevre ve enerji hukuku uzmanlığı, organik tarım mühendisliği, doğal yaşam koçluğu, ekolojik turizm danışmanlığı, ısı yalıtım uzmanlığı, çevre mühendisliği, ekolojik bina tasarımcılığı, şehir planlama mühendisliği, atık su uzmanlığı ve içilebilir su uzmanlığı sayılabilir. Hatta yeşil kozmetik veya organik kozmetik gibi ileride yeni alanlar da ortaya çıkabilecektir (Sungur, 2011).

- Gençlere spesifik işlerle ilgili doğrudan bilgi vermekten ziyade 21. yüzyıl dünyasına hazırlıklı olabilecekleri, ihtiyaç duyacakları becerilerin kazandırılması gerekmektedir.

- Bu kapsamda analitik, esnek, yenilikçi düşünme, bilişsel esneklik, üst bilişsel beceriler, yaratıcılık, etkili yazılı ve sözlü iletişim, iş birliğine açık olma, zaman yönetimi, problem çözümü, öz farkındalık gibi becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi faydalı olacaktır.
- Yeşil yakalı meslekler hakkında gençlerin bilgilendirilmesinin sağlanması ve bu meslek gruplarına teşviklerin artırılması uygun olacaktır.
- Bilgiye nasıl ulaşılabileceği, değişime nasıl uyum sağlanacağı konularında çalışmalar yapılmalıdır. Ülkemizde yoğun yükseköğretim mezunu işsizliği bulunduğu göz önüne alınarak, gençlerin hangi alanda meslek sahibi olmaya yönlendirilebileceği, ek becerilerin nasıl sağlanabileceği ve yükseköğretim mezunlarının niteliklerinin dönüşümünün imkânı gibi konulara odaklanılması gerekmektedir.

3.3.2.7. Siyasete, Sivil Hayata, Örgütlülüğe ve Gönüllü Çalışmalara Katılımlarının Artırılması

Gençlerin yaşamlarını ilgilendiren her türlü karar sürecine katılımları hayati önemde görülmektedir. Gençler adına karar verme, çok uzun yıllardır denenmiş ancak aynı şey yapıldığı için farklı sonuç üretmemiştir. Gençleri ilgilendiren tüm süreçlere öncelikle eğitim hayatında – eğitimin tüm kademelerinde ve türlerinde- geçerli olacak şekilde katılımlarını mümkün kılan mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir.

- Eğitim kurumlarında, dernek, vakıf, inisiyatif, platform, topluluk, kulüp gibi her türlü sivil toplum girişiminde, siyasi partilerde, yerel yönetimlerde, gençlere hizmet veren kamu kurumlarında genç katılımını zorunlu hale getirmek, teşvik etmek ve özendirmek gerekmektedir.
- Yerel yönetimlere, derneklere, vakıflara, üniversite kulüplerine, nitelikli ve yaygın katılımlarını sağlamak amacı ile daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir.

Gençlerin deneyimledikleri sorunların çözümü için örgütlenme önemli görülmektedir. Gençlerin hukuk alanında farkındalığı ve bilgi birikimlerinin artırılarak hak arama ve örgütlenme ile ilgili temel kabiliyetler kazanmaları için programlar yapılması gerekmektedir.

Gençler arasında sendikalaşmanın düşük bir orana sahip olması göz önünde bulundurulduğunda gençlerin sendikalaşması-örgütlenmesinin teşvik edilmesinin önemli bir konu olduğu değerlendirilmektedir. Toplu iş sözleşmeleri yapılırken yalnızca ücret, çalışma

koşulu değil gençlere yönelik eğitim, kültür ve sosyal haklar gibi konulara da değinilmelidir. İstihdamdaki gençlerin mesleki gelişimine yönelik maddeler eklenmelidir. Gençlerin sendikalaşması için lise ve üniversite düzeyinde eğitimler verilmelidir. Gençler arasında sendikal örgütlenmeyi artırmak için sadece “ücret sendikacılığının” önüne geçmek; taciz, mobbing, çalışma saatleri, sosyal güvence, ek yararlar ve çalışma koşulları konularını daha çok gündeme almalarının sağlanması gerekmektedir. Göçmen, mülteci ve sığınmacı gençlerin de sendikaya dâhil edilmesi ve genç girişimcilerin desteklenmesi gerekmektedir.

- Örgütlenmenin teşvik edilmesi, örgütlenme önündeki engellerin kaldırılması ve örgütlenmenin iyi bir şey olduğuna dair algının dönüştürülmesi gerekmektedir.
- Gençlerin güçlenmesi ve katılımı konusunda ilgili mevzuatın gözden geçirilmesi gerekmektedir. Mevzuatta yapılacak olan gözden geçirmeyle gençlerin katılımına ilişkin var olan engellerin ortadan kaldırılması amaçlanmalıdır. Bu kapsamda, Dernekler Kanunu gözden geçirilerek, gençlerin derneklere neden uzak durduğu ya da dernek kuramadığı konularının araştırılması fayda sağlayıcı olacaktır. Araştırmaların sonuçları dikkate alınarak, üyelik ve kuruluş sistemleri daha kolay ve cesaretlendirici boyuta taşınabilir.
- Mevcut katılım platformlarının tespit edilmesi ve analizlerinin yapılması faydalı olacaktır.
- Hukuk okuryazarlığı, hak arama kültürü ve başvuru mekanizmaları ile kadın erkek fırsat eşitliği konularında gençlerin farkındalıklarının artırılarak kapasitelerinin desteklenmesi de katılımın artırılması konusunda fayda sağlayacaktır.

3.3.2.8. Kültürel ve Sanatsal Katılımlarının Artırılması

Kültür ve Turizm Bakanlığı ve yerel yönetimlere bağlı kültür, sanat mekânlarına girişlerde yaş kriterinin esas olması ve öğrenci olmayan gençlerin de bu alanlara girebilmelerinin sağlanması gerekmektedir. Ekonomik kısıtlar nedeniyle katılamadıkları ücretli olan kültürel ve sanatsal etkinliklerde (sinema, tiyatro, konser, festival gibi) katılımını sağlayıcı tedbirlerin alınması ve bu amaca hizmet edecek özel mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir. Kültürel ve sanatsal katılımın üreteceği dolaylı faydalar, ekonomik ve siyasi katılıma katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda “gençlik indirimi” sisteminin üretilmesi gerekmektedir.

- Gençlerin sosyalleşmelerine katkı sağlayabilecek hareketlilik programlarının (gençlik kampları gibi) çoğaltılması gerekmektedir.
- Halk kütüphanelerinde, bireylerin hayatına dokunan edebi, kültürel, sanatsal ve sosyal faaliyetler gerçekleştirilmekte; robotik, keçe, origami, örgü, seramik, ebru, dikiş, ahşap, takı tasarımı, ayraç ve şapka yapım atölyeleri, Karagöz ve Hacivat gösterileri, Anadolu masalları, dünya dillerinden masallar ile edebiyat, kültür, sanat, kişisel gelişim ve sağlık alanlarında söyleşiler, aile seminerleri ve farkındalık eğitimleri düzenlenmektedir. Söz konusu ücretsiz etkinliklerin ve atölye çalışmalarının sayısının ve çeşitliliğin artırılması gençlerin sosyal katılımını güçlendirecektir. Bu faaliyetlerin ayrıca bilinirliklerinin artırılması gerekmektedir.
- Kültür, sanat ve spor alanında aktif olabilmeleri gençlerin çocukluktan itibaren bu imkânlarla tanışmasıyla, okulların ve eğitim sisteminin buna uygun mekân ve aktiviteleri içerek şekilde yapılanması ve eğitim müfredatı ve okulların fiziksel mekânların bu şekilde tasarlanarak revize edilmesiyle mümkün olacaktır.
- Sadece gençlerin değil aileler ve gençlerle çalışan uzmanların da “anamlı katılım” konusunda bilgilendirilmesi fayda sağlayacaktır. Diğer taraftan, kurumların katılım düzeyinin ölçülmesi ve izlenmesi konusunda kalite ve erişim boyutunu da göz önünde bulundurarak koordineli yürüyecek bir model geliştirmesi önem arz etmektedir.

3.3.2.9. Gönüllü Çalışmalarla Topluma Katılmalarının Sağlanması

Mevcut durumda gençlerin, istedikleri bir alanda ve şehirde, istediği STK’da gönüllü olmasına imkân sunabilecek bir platform mevcut değildir. İskandinav ülkelerinde benzer platformlar kamu işbirliğinde başarılı şekilde yürütülmektedir. Bu doğrultuda, Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın oluşturduğu “Genç Gönüllüler Platformu”nun daha kapsayıcı ve işlevsel hale getirilmesi önem arz etmektedir.

Gönüllülük programlarının tek elden koordine edilmesi konusunda ortak bir anlayışın benimsenmesi, gençlerin ve ilgili kurumların yararlanabileceği ortak bir portal oluşturulması hususunu gündeme taşımak yerinde olacaktır.

- Gönüllülük çalışmalarını yapılandırmak için hem kamu hem de STK’ların yararlanabileceği internet destekli bir sistemi hayata geçirmek faydalı olacaktır.

Programın hazırlığı sırasında mutlaka gençlerden katkı alınmalıdır. Böyle bir sistem oluşturulmasıyla, kurumlar arası koordinasyonun daha kolay olacağı değerlendirilmektedir.

- Ortaokul ve lisedeki öğrenciler için eğitim müfredatına gönüllülük çalışmalarının eklenmesi ve/veya gönüllülük alanında gençler tarafından geliştirilecek projelerin okul ve TÜBİTAK gibi kurumlar tarafından teşvik edilmesi faydalı olacaktır.
- 4736 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun gözden geçirilmesi, gençlere pozitif ayrımcılık yapılması, kültür sanat ve spor etkinliklerine katılan gençlere teşvik, ulaşımın ücretsiz verilmesi sağlanmalıdır.

Katılım açısından önemli olabilecek bir diğer öneri spor ile ilgili görülmektedir. İlkokuldan itibaren spor kulüpleri ve gönüllülük çalışmalarının ders müfredatına eklenerek gençlerin düzenli olarak spor ve sosyal faaliyetlere katılımlarının sağlanması önemli olacaktır.

3.3.2.10. Şiddetsiz Yaşama Hakkı

Şiddetsiz yaşam hakkı, birçok hak alanıyla kesişen ve diğer alanlarda yaşanan eşitsizlikler ile derinleşen ve başka alanlardaki haklara erişimde de eşitsizlikleri yeniden üreten bir hak konumundadır. Bu kapsamda gençlerin maruz kalma riski olan şiddet türleri öncelikli sorun alanları olarak ele alınmalıdır.

3.3.2.11. Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlendirilme, Akran Zorbalığı, Siber Zorbalık, Flört Şiddeti

Gençler, şiddetin hem öznesi hem de nesnesi olabildikleri için, farklı türlerde şiddet konusu önemli bir sorun alanı olarak görülmelidir. Akran zorbalığı ve genel olarak şiddet başlığı altında tartışılan konulara ek olarak bir denetleme mekanizmasının modellenmesi gerekmektedir. Bu alanda gençlerle çalışan kişilerin şiddet algısının ve tutumunun araştırılması, çalışanların güçlendirilmesine yönelik programların yapılması, toplumu bilinçlendirme faaliyetlerinin yürütülmesi detaylı olarak ele alınmalıdır.

- Adalet Bakanlığı tarafından desteklenen ve uygulamaya başlanan "Akran Arbuluculuğu" uygulaması ile öğrenciler arasında şiddetin gözlemlendiği okullarda öğrencilerin sorunlarını müzakere ederek çözmesi, onların sosyal hayatlarına, aile ilişkilerine ve geleceklerine olumlu yönde katkı sağlayacağı gibi

iletişim ve sorun çözme becerilerini davranış haline getirmiş öğrenciler de lider öğrenciler olarak yetişebilecektir.

- “Akran-Arabolucu” öğrenciler aracılığıyla, arabuluculuk kültürünün topluma yaygınlaştırılması daha kolay olacaktır. Sorun çözme becerisi gelişmiş, kendini ifade etmeyi ve empati yapmayı öğrenen gençler sayesinde okullarda yaşanan şiddet, aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet ve sosyoekonomik kültürel farklılıklar nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlıkların azaltılması da mümkün olabilecektir.
- Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikleri olumlayan sosyal normlarda değişiklik sağlanması; bu evliliklerin aslında şiddetin bir türü olarak gençlerin yaşam fırsatlarına erişimlerinin ve kendilerini gerçekleştirmelerinin aynı zamanda da ekonomik ve sosyal kalkınmanın önünde önemli bir engel olduğuna ilişkin gençlerde, hizmet sunucularında, karar vericilerde ve genel olarak toplumda farkındalık oluşturulması ile mümkün olacaktır.
- Dijital dünya ve medya bağımlılığına yönelik farkındalık artırıcı ve önleyici çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Dijital dünya ve bu dünyada gençlerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Siber zorbalık, dijital takip, dijital dolandırıcılık gibi bu dünyanın işleyişi hakkında gençlerin kendilerini nasıl koruyabileceklerine ilişkin eğitimlerin mümkün olduğunca erken öğretilmesi gerekmektedir. Diğer yandan dijital dünya, gençlere çeşitli fırsatlar da sunmaktadır. Bu fırsatların da bilinmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

3.3.2.12. Her Türlü Bağımlılıktan Uzak Yaşayabilme Hakkı

Bağımlılıkla mücadele için gençlere alternatif katılım yollarının (spor, kültür ve sanat, hobi kazandırma, meslek edindirme, istihdam) üretilmesi gibi önleyici ve koruyucu tedbirlerin geliştirilmesi önemli olacaktır.

- Madde bağımlılığı gençler için hayati tehlike oluşturmaktadır. Bu konuda gençlerin ve ailelerin bilinçlendirilmesi ve madde bağımlılığının önüne geçilebilmesi için ilgili kurumlarla koordinasyon sağlanarak ortak çalışmaların artırılması faydalı olacaktır.

- Kullanılmayan, terk edilmiş harabe binalar; madde bağımlılığı, istismar, taciz ve tecavüz gibi suçların gerçekleştirilmesi açısından potansiyel risk taşıyan ortamlardır. Bu durumun önüne geçmek için bu yapıların denetlenmesi, güvenlik tedbirinin artırılması için ilgili kurumlarla koordineli çalışılması gerekmektedir.
- Ortaöğretimde kullanılacak bağımlılık risk algoritması oluşturulması ve uzmanlarca uygulanması, ilgili kurumlarla koordinasyon kurulması madde bağımlılığını azaltma yönünde koruyucu çalışmaların artırılması gerekmektedir.
- İlkokuldan itibaren spor kulüpleri ve gönüllülük çalışmalarının ders müfredatına eklenerek düzenli olarak spor faaliyetlerine katılım sağlanarak güçlenmelerine katkı sunulması gerekmektedir.
- Bağımlılıkla ilgili çalışan sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi ve gençlere erişimlerinin artırılması olumlu katkılar sağlayabilecektir.
- Dijital erken risk tespiti, kurumların öncesinde uyarı sistemi, aile eğitimlerinin ortak koordinasyonu ve eğitimcilerin güçlendirilmesi de katkı sağlayıcı olacaktır.

3.3.2.13. Bölgesel, Kır-Kent ve Cinsiyete Bağlı Eşitsizlikleri Gidermek

Gençlerin; cinsiyetine, yaşadığı yere, sahip olduğu ailenin toplumsal sınıfına, göçmenlik ve sağlık durumuna göre çoğalan gençlik halleri olduğu görülmektedir. Bu kapsamda bu heterojen yapı içinde gençlerin ortak sorunlarını görmek önemli olmakla birlikte “aynılık” yanılgısına düşmeden farklı gençlik gruplarının, farklı engelleri ve beklentilerini gözeterik çalışmalar ve politikalar geliştirilmelidir. Bu kapsamda kırsal alanda yaşayanlar, farklı yasal statülerde/statüsüz Türkiye’de yaşamakta olan göçmen gençler ve özellikle de engelli gençler özel gereksinimleri olan gençler olarak görülebilirler. Bu kapsamda gençlere yönelik politika ve çalışmaların kent/şehir ve öğrenci merkezli çalışmalar olduğu görülmektedir.

Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler önemli bir diğer sorun alanı olarak görülmektedir. Hem işgücüne katılma oranlarına hem de işsizlik oranlarına birlikte bakıldığında gençler arasında, kadınların olumsuz ayrıştığı görülmektedir. Politikalar oluşturulurken bu durumlara bağlı sorunlar dikkate alınmalıdır. Çocuk, hasta, yaşlı gibi kişilere yönelik bakım ekonomisinin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde kadınların erkeklere göre ücretsiz ev işlerine daha fazla zaman ayırmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Artan bakım yükümlülüklerinin istihdam alanı olarak belirlenmesi ve/veya yerel yönetimlerle iş birliği

içinde bakım merkezlerinin yeterli sayılara ve erişim imkânlarına ulaşamamış olması genç kadınları olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle kadınların istihdama, sosyal ve sivil hayata katılımları ve katkıları düşük kalmaktadır. NEET oranlarının kadınlarda daha yüksek olması da bu eşitsizliklerle ilgili görülmektedir.

- Genç kadınların ekonomik katılımlarının artırılabilmesi için iş-yaşam dengesini sağlamaya katkı sunacak; özellikle çocuk ve yaşlı bakımı için mekanizmaların üretilmesi ve genç kadınların istihdama katılımlarının artırılması gerekmektedir.

2020’de yayınlanan, NEET gençler üzerine TÜİK anketlerini kullanarak çeşitli analizler sunan araştırma raporunun bulgularına göre yaşam evrelerine göre NEET gençlerin oranına bakıldığında kadın ve erkeklerde tamamen farklı bir seyir görülmektedir²². Medeni durumu bekâr olan genç erkek ve kadınlarda NEET oranları nispeten benzerken, evlendiklerinde bu oranlar tersine bir seyir izlemekte, kadınlarda NEET oranı artarken, erkeklerde azalmaktadır. Bir sonraki yaşam evresi olan evli olup çocuk sahibi olan genç grupta ise kadınlar ve erkeklerdeki NEET oranı kadınlarda daha da yükselirken erkeklerde azalmakta ve gruplar arasındaki fark en yüksek seviyesine ulaşmaktadır.

Aynı raporun bulgularına göre, gençler arasındaki NEET oranı bazı bölgelerde diğer bölgelere göre çok daha yüksek seyretmektedir. Örneğin kalkınma düzeyi geri olan bazı bölgelerde NEET oranları daha yüksektir. NEET gençlere yönelik politika üretilirken ve programlar uygulanırken, bölgesel eşitsizlikler dikkate alınarak bu bölgeler önceliklendirilebilir. NEET gençlerin , şimdi çalışmıyor olsalar da, yarıdan fazlasının geçmişte çalışmış oldukları görülmektedir. NEET gençlere işten ayrılma nedenleri sorulduğunda ise daha çok işin geçici nitelikte olduğunu veya buldukları işten memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Kadınlarda ise sık verilen bir diğer cevap eşlerinin isteği/evlilikleri ya da evdeki bakım sorumluluklarıdır.

Cinsiyete, yaşa ve engelliliğe bağlı eşitsizlikler; kadınların, kız çocuklarının ve engellilerin olumsuz uygulamalara maruz kalma risklerini artırmaktadır. Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler ise temel bir çocuk ve kadın hakkı ihlali, dünyadaki tüm kadınları ve kızları

²² “Harnessing the Power of Youth: An Analysis of Youth Not-in-Employment, Education or Training (NEET) in Turkey and Policies and Civil Society Models that Promote Active Youth Engagement”, Development Analytics, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://www.developmentanalytics.org/harnessing-the-power-of-youth>>

güçlendirmenin ve kadın erkek fırsat eşitliğini sağlamanın önünde bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. ÇYEZE bir insan hakları ihlali ve bireyleri hayatları hakkında karar verme yetkisinden yoksun bırakan, eğitimlerini sekteye uğratan, onları şiddete ve ayrımcılığa karşı daha savunmasız hale getiren, gelişimlerini ve potansiyellerini gerçekleştirmelerini sekteye uğratan, ekonomik faaliyetlere tam olarak katılımlarını engelleyen bir şiddet biçimidir. ÇYEZE, aynı zamanda toplumda mevcut kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikleri pekiştirmekte, toplumsal iyilik halinin ve sürdürülebilir kalkınmanın önünde engel teşkil etmektedir. Çok faktörlü bir olgu ve çok katmanlı sorunların sonucu olan ÇYEZE sorununun çözümü öncelikle sorunun kökeninde yatan nedenlerin tespit edilmesi ve bu nedenlerin çözümü ve dönüştürülmesine bağlıdır. Bu nedenle mevcut durumun iyi analiz edilmesi, önleyici ve koruyucu çalışmaların geliştirilmesi gerekmektedir.

- Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı ile IV. Ulusal Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planı doğrultusunda, genç kadınların ve ergen yaş grubundaki kız çocukların güçlenmeleri ve kadına yönelik şiddetten korunmaları amacıyla, üniversiteler başta olmak üzere ilgili kurumlarla işbirliği içerisinde davranış ve sosyal norm değişikliğine yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir.
- Bu çalışmaların genç kadınlara ve ergen kız çocuklarına yönelik olarak özellikle dijital şiddetten koruma, kadın erkek fırsat eşitliği, liderlik becerileri, ergen gelişimi ve sağlığı, cinsel sağlık, üreme sağlığı ve regl hijyeni konularını içermesi önemli görülmektedir.
- Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler başta olmak üzere şiddetin ve istismarın farklı türlerine uğratılma risklerini azaltmak üzere genç kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi, eğitime erişim ve devamlarını sağlayacak politika ve uygulamaların geliştirilmesi, geçici ve uluslararası koruma altındaki çocuklar başta olmak üzere risk altındaki ergen ve gençlerin yoğun olduğu okul ve mahallelerde önleyici çalışmalara ağırlık verilmesi gerekmektedir.

3.3.2.14. Erken Risk Tespitlerinin Yapılması

Özellikle kırsal alanda yaşayan gençler olmak üzere sosyal hizmet koruma programının güçlendirilmesi, önleme çalışmaları (özellikle kız çocukları ve ailelerinin bilgilendirilmesi), koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi, özel gereksinimi olan grupları (zihinsel ve ruhsal

engelliler başta olmak üzere özel politika gerektiren) kapsayıcı ve içerici işbirliği ve koordinasyonun artırılması gerekmektedir.

- Gençlere yönelik olarak hukuk ve adalet eğitiminin verilmesine ve hukuk bilincinin güçlendirilmesine dönük çalışmaların yapılması,
- Gençlerin hukuksal bakımdan risk oluşturacak davranışlarının azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınması,
- Çocuk ve gençlerin suça sürüklendiği durumlar göz önüne alındığında şehirlerde suç oranı yüksek olan belirli semtler bulunmaktadır. Bu semtlerdeki aile ve çevre yapılarının desteklenerek koruyucu, önleyici ve geliştirici tedbirlerin alınması ve gerekli çalışmaların yapılması,
- Gençlerin suç işleminin engellenmesi ve suça sürüklenmesinin önlenmesine dönük olarak somut ve güçlü tedbirlerin alınması gerekmektedir.
- Sporda şiddet ve holiganizmin farkındalığın artırılması, aile içi şiddet ve akran zorbalığı için tedbirlerin alınması ve model geliştirilmesi, sosyal dışlanma ve ayrımcılığın önüne geçilmesine dair politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.
- Kaza yaralanmaları (istemli, istemsiz), saldırı, cinsel yollarla bulaşan enfeksiyon, şiddet ve etrafa zarar veren anti-sosyal davranışlar, ilk yardım konularında eğitimlerin verilmesi,
- Gençlerin dijital dünya da güçlendirilmesi ve siber zorbalık üzerine farkındalık geliştirilmesi; ailelere bu konuda bilgilendirme yapılması,
- Hareketlilik ve gönüllülük faaliyetleri yoluyla gelişmelerinin sağlanması ve desteklenmesi gerekmektedir.

3.3.2.15. Sağlık Hizmet Gereksinimleri

Gençlerin gereksinimlerini dikkate alan hizmet planlaması ve bu kapsamda hizmet modelleri geliştirilmesi gerekli görülmektedir. Gençlerin her daim sağlıklı olduğuna dair genel kanının aksine gençlerin sağlık hizmet gereksinimlerinin olduğu ve erişilebilir genç dostu sağlık hizmet modellerinin sunumunun güçlendirilerek yaygınlaştırılmasının ve önleyici bir sağlık tedbiri olarak HPV ve döneme ait diğer aşuların aşı takvimine dâhil edilmesinin gerekli olduğu görülmektedir. Gençlerin ruhsal, fiziksel, sosyal ve bütünsel iyi olma halinin sağlanması, yaşa

göre yapılandırılmış ergen sağlığı ve gelişimi ile ilgili model oluşturulması, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Genç dostu sağlık hizmetlerinin geliştirilebilmesi için gençlerin yaşadığı sağlık sorunlarının ve bunları önleme/iyileştirmeye yönelik ihtiyaçlarının tespit edilmesi önem taşımaktadır. Türkiye Sağlık Araştırması (TÜİK, 2020) sonuçlarına göre; 2016 yılında 15-24 yaş arası genç nüfusta obezite oranı yüzde 3,8 iken bu oran 2019 yılında yüzde 4,6 olmuştur. Genç nüfusun obezite oranı cinsiyete göre incelendiğinde, genç erkeklerde 2016 yılında yüzde 3,5 iken bu oran 2019 yılında yüzde 4,8'e, genç kadınlarda ise 2016 yılında yüzde 4,1 iken 2019 yılında yüzde 4,5'e yükselmiştir. 2016 yılında 15-24 yaş arası gençlerde günde bir kere ya da daha fazla sebze ya da salata tüketme sıklığı yüzde 56,1 iken bu oran 2019 yılında yüzde 49,1'e düşmüştür.

- Gençlerin sağlıklı beslenme ve spor yapma alışkanlıkları kazanmasını teşvik edecek farkındalık artırıcı çalışmaların düzenlenmesi gerekmektedir.
- Gençlerin ergenlik döneminin getirdiği fiziksel, bilişsel ve psikolojik değişiklikler/zorluklar hakkında farkındalığını artırmak ve onları desteklemek için ortaokul ve lise müfredatına öz bakım becerilerinin dâhil edilmesi gerekmektedir.
- Ölüm nedeni istatistikleri göz önünde bulundurularak gençlerin fiziksel sağlığını tehdit eden risk faktörlerinin tespit edilmesi ve bu risk faktörlerine yönelik önleyici ve koruyucu müdahale programları geliştirilmesi faydalı olacaktır.
- Psikososyal destek sağlanması ve bunun için de "Gençlik Psikolojik Destek Hattı"nın oluşturulması ve erişilebilir olması gerekmektedir.

Cinsel sağlığın ve gelişimin yönetilmesinin öğretilmesi ve bu kapsamda adölesan dönemde meydana gelen fizyolojik, biyolojik, hormonal değişimleri ve bu değişimleri yönetmeyi öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması; bilgi açığını kapatıcı, ergen sağlığı, cinsel sağlık ve cinsel sağlık hakları, cinsel gelişim süreci, cinsel istismar gibi konularda doğru ve güvenilir bilgi alacakları, yaşa uygun ortam ve programların oluşturulması, söz konusu programların okullarda, aile hekimliklerinde, sağlıklı hayat ve toplum sağlığı merkezlerinde ve gençlik merkezlerinde genç dostu sağlık ve danışmanlık hizmeti yaklaşımı ile sunulması gerekmektedir.

- Yaşa göre yapılandırılmış ergen sağlığı ve gelişimi ile ilgili eğitim modelinin uluslararası standartlarla uyumlu bir şekilde oluşturularak müfredata dâhil edilmelidir.
- Yaşa uygun yapılandırılmış ergen sağlığı ve cinsel sağlık eğitimi UNESCO Küresel Teknik Rehber’de yer alan sekiz temel kavram etrafında sınıflandırılmalı ve her bir temel kavramın içeriğinin farklı disiplinleri ilgilendirmesinden hareketle çocuklar ve gençler için kapsamlı cinsellik eğitimine yönelik politikalar geliştirilmelidir.

Bu kapsamda, söz konusu rehberin Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi çeşitli resmi kurumlar, STK’lar, ergen sağlığı, üreme sağlığı alanında çalışan ulusal-uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından oluşturulacak, çocukların ve gençlerin sağlıklı bir yaşam sürmelerini ve sağlıklı, güvenli davranışlar geliştirmelerini destekleyecek ve bu yolla onların iyi oluşlarına katkıda bulunacak politika ve eylem planlarının hazırlanmasına kaynaklık etmesi önerilmektedir.

Bu çerçevede Küresel Teknik Rehberde yer alan öğrenim hedefleri gerekli teknik çalışmalar yapılarak okul öncesinden orta öğrenim sonuna kadar okul müfredatına yaşa uygun olacak biçimde yansıtılması hedeflenmelidir. Bunun için öğretim programlarına dâhil edilmeyen konu ve öğrenme hedeflerinin öğrencilerin bu tür konu ve durumlara hazır bulunuşluğunu sağlayacak şekilde öğretim programlarının kapsamına alınması ve öğrenme yaşantılarının bu konuların merak edildiğinde öğrenilmesine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmesi yararlı olacaktır.

- Gençlerin ergen gelişimi ve sağlığı, cinsel sağlık, üreme sağlığı gibi konularda güvenilir kaynaklara erişimlerini sağlamak üzere okul dışı eğitim platformları, çevrimiçi uygulamalar, bilgilendirici broşürler, gençlik toplulukları ve STK’lar gibi kaynakların geliştirilmesi faydalı olacaktır.

3.3.2.16. Barınma, Beslenme ve Yaşam Giderlerini Karşılama Güçlüğü

Son yıllarda yükseköğretimde öğrenci sayılarının hızla artmasına rağmen barınmaya ilişkin olanakların aynı oranda artmadığı gözlemlenmektedir. Her ilde en az bir üniversite-meslek yüksekokulu mevcuttur ancak buradaki öğrencilerin barınma sorunları devam etmektedir. Sosyal devlet anlayışı gereği barınma ihtiyacının karşılanması gerekmektedir. Yurtlarda barınan gençlere yönelik beslenme yardımı miktarları artırılmalıdır. Öğrencilerin

ders çalışma saatleri dikkate alınarak 24 saat yiyeceğe erişebilecekleri uygulamalara gereksinim vardır. Ayrıca, yurtlarda barınan gençlerin ruh sağlıklarına yönelik çalışmaların geliştirilmesine gereksinim duyulduğu görülmektedir. TOG'un Gençlerin İhtiyaçları Araştırması²³'na göre (2022), araştırmaya katılan gençlerin yüzde 42,5'i barındığı evdeki/yurttaki imkânları yeterli bulmamaktadır.

- Öğrenci yurtlarının hem niceliksel hem de niteliksel kapasitelerinin artırılması gerekmektedir.
- Öğrenci yurtlarında psikolog veya psikolojik danışman istihdamlarının artırılması yararlı olacaktır.

Barınma sorunu, eğitimin her kademesinde önemli bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda pansiyonlu okullar, özel ortaöğretim yurtları ve KYGM'nin yatak kapasitelerinin artırılması gerekmektedir.

Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Yükseköğretim Kurulu ve üniversiteler arasında sıkı iş birliği içerisinde, yurt ihtiyacı olan il/ilçeler belirlenmeli ve yatırımlar bu doğrultuda planlanmalıdır. Çünkü yurtlar il ve ilçelere göre incelendiğinde, bazı il/ilçelerde doluluk oranı düşükken bazı il/ilçelerde tam kapasiteyle hizmet verilmektedir. Talebin fazla olduğu ve kapasitenin talebi karşılayamadığı illerde devlet yurtlarında barınmak isteyen öğrencilere yurt ücreti tutarı veya il/ilçelerin sosyoekonomik durumlarına göre belirlenecek bir tutar "barınma bursu" olarak verilebilmesi gerekmektedir.

- Kapasite artırımı kadar önemli olan bir diğer konu bu barınma mekânlarının etkin denetlenmesi, mevzuatın revize edilmesi, cezai yaptırımların artırılması, denetim ve şeffaf uygulamaların geliştirilmesidir. Yine barınma imkânının sunulduğu yerlerde gençleri destekleyici psikososyal hizmetlerin olması gerekmekte olup, aileden ayrı yaşama becerilerini geliştirmeleri konusunda destek almalarının sağlanması gerekmektedir.

Barınma ile birlikte düşünülmesi gereken bir diğer önemli konu da beslenmedir. Adölesan ve gençlerin beslenme sorunlarının artmakta olduğu görülmektedir. Bir yandan

²³ Gençlerin İhtiyaçları Araştırması, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <https://www.tog.org.tr/wp-content/uploads/2022/10/Genclerin-Ihtiyaclari-Arastirmasi-2022-KONDA.pdf>

açlığın diğer yandan ise obezitenin arttığına ilişkin çalışmalar mevcuttur. Bu kapsamda sağlıklı beslenme bilinci ve bunu mümkün kılacak mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir.

- Sağlıklı okul yemeği hizmetlerinin geliştirilmesi, beslenme bursu gibi destek mekanizmaların geliştirilerek erişim sağlanması faydalı olacaktır.

3.3.2.17. İnsani Kriz, Deprem ve Diğer Afet Durumlarında Gençler

İnsani kriz, deprem ve diğer afet durumlarında gençlerin ve özellikle ergenlerin olumsuzlukları daha derin yaşadığı, risklere daha açık hale geldikleri, yaşa, cinsiyete ve buldukları döneme özel ihtiyaçlarının bulunduğu bilinmektedir. Toplumsal koruma, bildirim ve şikâyet mekanizmalarının zarar gördüğü bu dönemlerde istismar ve şiddete uğrama, eğitimden uzakta olma ve okulu bırakma, çocuk işçiliği, madde kullanımı, insan kaçakçılığı, çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirilme gibi risklere açık hale gelmektedir.

- Gençleri ve ergenleri özellikle de ergen kızları odağına alan özelleştirilmiş hizmetlerin sunulması önem taşımaktadır. Daha da önemlisi bu dönemlerde oluşacak risklere yönelik önleyici mekanizmaların önceden planlanması ve ergenlerin güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

3.3.2.18. Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Gençler

Türkiye’de merkezi olarak TÜİK tarafından toplanan anketler ve veri setleriyle göçmenler özelinde bilgi üretmek veriye dayalı politika geliştirebilmek açısından önemli olacaktır. Mevcut TÜİK anketleri güncellenerek bazı soruların eklenmesiyle göçmenler konusunda istatistik üretmek mümkün olabilir. Kadın ve erkekler arasındaki iş gücüne katılım ve istihdam konusundaki eşitsizliğin, Suriyeli iş gücünde daha sert olarak yaşanmakta olduğu görülmektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2018) verilerine göre Suriyeli genç erkeklerde istihdam oranı oldukça yüksek seyrederken, genç kadınlarda çok düşüktür.

Gençlerin içinde, göçmen veya sığınmacı olarak ülkemizde bulunan gençler ise hem genç olmaları hem de göçmen olmaları nedeniyle daha hassas konumdadırlar. Ayrıca işverenler ve yerli çalışanlar tarafından ayrımcılıkla karşılaşmakta, uzun çalışma saatlerine ve kötü çalışma koşullarına maruz kalmakta, bunun karşılığında vaat edilen ücretin bir kısmının ödenmesi sorunuyla yüzleşmektedirler. Bazılarının dil sorunu yaşamaları ve evrak

süreçlerinden haberdar olmamaları da süreçleri olumsuz yönde etkilemektedir. Politika ve çalışmalar yapılırken bu sorunlar dikkate alınmalıdır.

- Geçici koruma altındaki ve uluslararası koruma başvuru ya da statü sahibi bireyleri hedef alan sosyal uyum çalışmaları konusunda bir envanter oluşturulması ve koordinasyon modelinin geliştirilmesi gerekmektedir.
- Ayrıca Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı ve diğer hazırlanan politika belge ve eylem planlarının hazırlanmasında gençlerin katılımının sağlanması elzemdir. Bu alanda çalışan kurum ve kuruluşların işbirliği çalışmalarının desteklenmesi ve denetlenmesi de gerekmektedir.
- Yabancı iş gücü gereksinimine yönelik analizlerin yapılması gerekmektedir. Analizler sonucunda göçmen politikası belirlenmesi ve bu noktada istihdam politikaları yeniden şekillendirilmelidir. Göçmenlerin tamamen ülkelerine dönmeleri ihtimali de varsayılarak, geleceğe yönelik sektör çalışması yapılmalıdır.
- Temininde güçlük çekilen işlerde çalışacak göçmenlerin sektörleri hakkında çalışmalar yapılmalıdır.
- Gençlerin toplumsal değişim elçileri olarak sosyal uyum çalışmalarında aktif rol almaları sağlanarak, birlikte yaşama kültürünün oluşturulmasında katkılarına yer vermek gerekmektedir.

3.3.2.19. Çağı Yakalama, Dijital Dönüşümün Aktörü Olma Hakkı

Hızla değişen günümüz dünyasının aktif bir üyesi olabilmek için dijital dönüşümü anlamak ve gereksinimleri yönünde konumlanmak önemli görülmektedir. Bu kapsamda gençlerin bu dünyanın parçası olabilmeleri ve geleceklerini şekillendiren değişimleri kontrol edebilmeleri için yeni bilişim teknolojilerini bilme ve kullanma haklarını sağlamak gerekmektedir. Bu basitçe internet ve sosyal medya kullanıcısı olmayı değil aslında bu mecralara içerik üretebilecek yetkinlikleri kazanmayı içermelidir.

OECD'nin 2021 yılı verilerine göre, kendisine üye olan ülkelerdeki bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı noktasında en düşük oran yüzde 73'tür. Bu ülkelerin bazılarında 55-74 yaş arasındaki insanların bilgi iletişim teknolojilerini kullanma oranı görece düşük olsa da (Meksika yüzde 43,4, Türkiye yüzde 48,5) ülkelerin tamamında 16-24 olarak tanımlanan genç nüfusun (TÜİK, 2020) bilgi iletişim teknolojilerini kullanma oranı yüzde 90'ın üzerindedir. Bu

ve benzeri veriler, dijitalleşmenin 21. yüzyılda kapsamlı bir şekilde insanların günlük yaşamını derinden etkilediğini gösteren önemli kanıtlar olarak görülmelidir (Özkaya ve Erat, 2022).

Bu durum, gençlerin istedikleri herhangi bir konuya daha hızlı ulaşmalarının önünü açmaktadır. Kısaca, dijital okuryazarlığı, çevrimiçi kaynakları kullanarak okuma ve yazma becerisi olarak tanımlayabilir ve bu becerinin geliştirilmesine ve güçlendirilmesine yönelik faaliyetler/programlar yürütülebilir.

- Gençlerin, 21.yüzyıl becerilerini desteklemek ve sürdürülebilir toplum yapısını sağlamak amacıyla sağlık, medya, dijital ve hukuk okuryazarlığının yanı sıra STEM ve teknoloji alanlarında da desteklenmesine yönelik çalışmaların yaygınlaştırılması faydalı olacaktır.
- İnternet erişimlerinin olması, dijital dili ve yazılımları bilmeleri, sosyal medya alanlarında kendilerini koruyabilmelerini, bazı riskleri tanıyabilmeleri sağlanmalıdır.

3.3.2.20. Aidiyet Duygularının Güçlendirilmesi

Nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan gençlerin, son yıllarda yurtdışı istihdam olanaklarını değerlendirmek istedikleri görülmektedir. Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS) Derneğinin 2021 yılında gerçekleştirmiş olduğu araştırmanın sonucuna göre Türkiye'de gençlerin yüzde 73'ü yurtdışında yaşamak istemektedir. Sadece çalışmak amacıyla değil yaşamak amacıyla da gitmek isteyen gençlerin sayısının artmakta olduğu görülmektedir. Bu nedenle gençlerin, yurtdışına gidiş motivasyonlarını anlamaya yönelik araştırmalar yapılması ve onların nedenlerini dikkate alan politikalar geliştirilmesi ihtiyacı vardır.

3.3.2.21. Sporun Yaşam Biçimi Haline Getirilmesi

Bir yaşam biçimi olarak sporun, okul öncesi dönemden başlayan bir pratik olduğu kabul edilmesi, okulların fiziksel ve finansal ve koşullarının buna göre planlanması, yerel yönetimler ve Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından farklı erişilebilir (yaş, engellilik gibi) mekânların artırılması, okullar ve gençlik merkezleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

81 ilde mevcut olan 400'den fazla Gençlik Merkezinin etkinliklerine katılımları, hem bireysel hem de ekip sporlarında yer almaları sağlanması oldukça faydalı olacaktır. Spor, son yıllarda genç nüfusta artma eğiliminde olan obezite ile mücadelede, bağımlılıkla mücadelede ve sosyal hayata katılımlarının artırılmasında kullanılacak en etkin araç olarak görülmektedir.

- Bu bağlamda lisede müfredatta yer alan beden eğitimi dersleri çocukların spor yapma motivasyonunu artıracak biçimde tasarlanabilir, lise ve üniversite düzeylerinde spor faaliyetlerine katılımı desteklemek amacıyla öğrencilere sağlanan spor burslarının oranı artırılabilir.

3.3.2.22. Psikososyal Desteklerin Artırılması

Genel olarak gençlerin erişebildiği psikososyal destekler hizmetleri artırılmalı ve erişilebilir olmalıdır. Okullardaki rehberlik sistemi ile ergen sağlığına yönelik sağlık hizmetleri güçlendirilmeli, gençlik merkezlerinin kapasiteleri bu yönde geliştirilmelidir. Bu kapsamda psikososyal destek risk haritalarının çıkarılması gerekmektedir. Okul sosyal hizmetinin hayata geçirilmemiş olması da psikososyal desteğin yetersiz olmasına neden olmaktadır. Bu tür destek mekanizmaları sağlanmadığında hem işsizlerin hem de NEET'lerin sayısı artmaktadır.

3.3.2.23. Özel Platform Geliştirilmesi

Gençlerin temel haklara erişimlerine ilişkin güçlüklerine çözüm üretecek, gençlere iyi iş ve özerklik sağlayıcı olabilecek bir platformun gençlerle birlikte kurulması ve gençler tarafından sürdürülebilirliğinin sağlanması faydalı olacaktır.

3.3.2.24. Emeğin Değerini Vurgulamak

Kısa yoldan para kazanma isteği üzerine düşünmek gerekmektedir. Çalışma, meslek sahibi olmanın bir değer olarak aşınması, liyakatin istenilen düzeyde olmaması gençleri bu yola itmekte; kolay ve çabuk para kazanma istek ve beklentisini üretmektedir. Bu bir tehlike olarak görülmekle birlikte bu durumu ortaya çıkaran nedenlerden hareket edilmelidir. Bu durum, gençlerin bireysel olarak geliştirdikleri bir değer olmayıp; toplumsal ve siyasal yapıların ürettiği bir değersizlik halidir. Bu nedenle çözüm çabaları da bireysel olmamalı, toplumsal ve yapısal nedenlere odaklanılmalıdır. Bu kapsamda “temiz iş” algılarının dönüştürülmeye gereksinimi vardır. Özellikle sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışma saatleri fazladır, çalışma saatleri düzenlemesi ve meslek sahibi olmaya saygınlık kazandırılmasına yönelik çalışmalara gereksinim vardır. Bu çalışmalar çalışan yoksulluğunu dikkate almalı ve çalıştığı halde yoksulluktan kurtulamama, iş koşullarının iyileştirilmesi, çalışma saatlerinin düzenlenmesi hususlarını da içerecek şekilde kapsamlı ele alınmalıdır.

3.3.2.25. Sürdürülebilir Bir Gelecek Hakkı

Gençlerin bugünlerini ve yakın geleceklerini belirleyecek olan “Birleşmiş Milletler 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı”nı bilmesi, bu doğrultuda yapılan çalışmalara katılım göstermelerinin sağlanması gerekmektedir.

- Ulusal iklim stratejisinin gençler ile birlikte geliştirilip uygulanması yönünde çalışmaların yapılması gerekmektedir.
- İklim değişikliği ve çevre konularının müfredata eklenmesi ve böylelikle çocukların ve gençlerin farkındalık ve bilgilenmelerinin sağlanması faydalı olacaktır.
- İklim atölyeleri oluşturularak gençlerin katılım ve farkındalıklarının artırılması için kullanılması gerekli görülmektedir.
- Bütün okulların çevre dostu olması ve gençlere hizmet eden kurumların içilebilir içme suyu sağlanması çalışmalarının başlatılması gerekmektedir.
- Çevre ve iklim konularında davranışsal değişikliği sağlayacak bilinçlendirme çalışmalarının başlatılması, bilinçli tüketim kültürünün yaygınlaştırılması önerilmektedir.

3.3.2.26. Nitelikli Hizmet Sunucuya Erişme Hakkı

Gençlere yönelik hizmet sunumunda yer alan kamu-özel sektör, STK’lar, ulusal ve uluslararası kuruluşlarda görev yapan çalışanların nitelikli olması, bu kapsamda gençlik çalışanı tanımının yapılması ve tanınırlığının sağlanması önemli olacaktır. Gençler ile çalışanların; gençleri, beceri ve sınırlılıklarını iyi bilen, genç dostu, genç dilini kullanabilen ve iletişim becerileri güçlü, dijital yetkinlikleri olan çalışanlar olması önemli olacaktır.

- Gençlik çalışanı tanımının yapılması, ilgili paydaş kurumların personellerinin eğitimi ve bilgilendirilmesi faydalı olacaktır.
- Ulusal gençlik çalışmalarına ilişkin kılavuz rehber hazırlanması da önerilmektedir.

3.3.2.27. Gençlik Politikaları Üst Kurulunun Oluşturulması

Sayılan tüm önerilerin gerçekleştirilebilmesi için ise Gençlik Politikaları Üst Kurulu’nun kurulması gerekmektedir. Bu kurulun, politika belgesini ve gençlik strateji belgesini hazırlaması gerekmektedir:

- Türkiye Gençlik Strateji Belgesi hazırlanması ve gençlere ilişkin hedeflerin belirlenmesi faydalı olacaktır.

3.4. Çoğaltılabilecek İyi Örnekler

3.4.1. Uluslararası Örnekler

Güçlendirilmiş Gençlik Garantisi

AB ülkelerinin 30 yaş altı gençlere uyguladığı “Güçlendirilmiş Gençlik Garantisi²⁴” iyi uygulama örneği olarak alınabilir. Güçlendirilmiş Gençlik Garantisi, 29 yaşına kadar gençleri içerecek şekilde Gençlik Garantisini genişletmektedir. Bu genişleme birkaç faktörle açıklanabilir. Birincisi, işin değişen doğasının ve eğitimde geçirilen uzun sürelerin okuldan işe geçişlerin daha uzun sürmesine yol açtığını kabul etmektedir. Covid-19 salgını, 25-29 yaşındaki çok sayıda kişinin işsiz kalmasına yol açan bir faktör olarak da belirlenmiştir. Son olarak, bu yaş grubu, üye devletlerde bulunan ve genellikle 15 ile 29 yaş arasındaki gençlere sağlanan birçok önlem ve programla uyumludur. 30 yaşın altındaki tüm gençlerin işsiz kaldıktan veya örgün eğitimden ayrıldıktan sonraki dört aylık süre içinde kaliteli bir istihdam, sürekli eğitim, çıraklık veya stajyerlik teklifi almalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu Program, kamu otoriteleri, istihdam hizmetleri, kariyer rehberleri, eğitim ve öğretim kurumları, gençlik destek hizmetleri, şirketler, işverenler ve sendikalar gibi tüm kilit paydaşlar arasında güçlü bir iş birliğini gerektirmektedir.

Gençlik Bankası (YouthBank) Modeli

Yerel düzeyde gençlik katılımının en etkili modellerinden biri, gençleri yaşamlarını etkileyen konuları ve değişiklikleri başlatmaya teşvik eden önemli konuları tanımlamalarını sağlayan bir modeldir. Gençlik Bankası modeli şu anda 36 ülkede uygulanmaktadır. 2011 yılından bu yana Toplum Gönüllüleri Vakfı Uluslararası “Gençlik Bankası Ağı”nın parçasıdır. Gençlerin güçlendirilmesini, yerel hayata katılımlarının artırılmasını, kişisel gelişimlerini desteklemeyi ve yaşadıkları yerlerde pozitif katkılar sağlamalarını hedefleyen bir gençlik hibe programıdır. Bu ağ yerel gençlik STK’larının, gençlik merkezlerinin, belediyelerin ve kaymakamlıkların gençlik

²⁴ Güçlendirilmiş Gençlik Garantisi, EUR Lex, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?toc=OJ%3AC%3A2020%3A372%3ATOC&uri=uriserv%3AOJ.C_.2020.372.01.0001.01.ENG>

çalışma birimlerinin bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Modelin değeri; yerel yönetimleri, iş sektörünü ve gençleri bir araya getirmesidir.

3.4.2. Ulusal Düzeyde Uygulanan İyi Örnekler

Girişimcilik Destek Programı

TÜBİTAK tarafından yürütülen 1512 Girişimcilik Destek Programı ile girişimcilerin, teknoloji ve yenilik odaklı iş fikirlerini, katma değer ve nitelikli istihdam yaratma potansiyeli yüksek teşebbüslere dönüştürebilmeleri için fikir aşamasından pazara kadar olan faaliyetlerin desteklenmesi, böylece nitelikli girişimciliğin özendirilmesi ve uluslararası rekabet gücü olan, yenilikçi, teknoloji düzeyi yüksek ürün ve hizmetleri geliştirebilen başlangıç firmalarının oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu içeriği ile programın sürdürülmesi gerekmektedir.

Genç Dostu Uygulamalar

Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi tarafından yürütülmekte olan “ÜNİ-VERİ” projesi öğrencilerin seçmeyi düşündükleri üniversite ve bölüm mezunlarının işgücü piyasası performanslarını Dikey Nitelik Uyuşmazlığı, İlk İş Bulma Süresi, Prime Esas Kazanç Dağılımı, Yönetici Pozisyonlarında Çalışan Oranı, Girişimcilik Oranı, Akademide Çalışma Oranı, Çalışılan İş Yeri Sayısı, İstihdamda Geçirilen Süre Oranı, İstihdam Oranı, Bir İşte Ortalama Çalışma Süresi ve Girişim Yaşam Süresi Dağılımı, Kamuda İşe Yerleşme Oranı, Firma Büyüklüğü Dağılımı, Sektör Bazında Dağılım göstergeleri ile gençlere meslek ve kariyer seçimi süreçlerinde bilinçli tercih yapmalarına imkân sunmaktadır. Benzer uygulamanın, eğitimin diğer kademeleri ve türleri için geliştirilebilir olduğu değerlendirilmektedir.

Sağlıklı Hayat Merkezleri (SHM)

SHM²⁵; sağlığa yönelik risklerden birey ve toplumu korumak, sağlıklı hayat tarzını teşvik etmek, birinci basamak sağlık hizmetlerini güçlendirmek ve bu hizmetlere ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla kurulan çok amaçlı yapılardır. SHM'leri, toplum sağlığı merkezine bağlı ek hizmet birimi olarak faaliyet göstermektedir. SHM, gençlere koruyucu sağlık hizmetleri vermektedir. Bu merkezlerde tanı ve tedavi olmadığı; hizmetler sadece danışmanlık faaliyetleri olarak yürütüldüğü için gençler açısından güvenli merkezler olmaktadır. SHM

²⁵ Sağlıklı Hayat Merkezleri, Sağlık Bakanlığı, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://shm.saglik.gov.tr/shm-nedir.html>>

bünyesinde, hem dünyada hem de ülkemizde başarılı örnekleri olan ve kabul görmüş; ergen sağlığı ve gelişimi konusunda multidisipliner ve bütünlük hizmet sunan “genç dostu sağlık ve danışmanlık hizmet sunum birimlerinin” ve benzer uygulamaların ülke geneline yaygınlaştırılması düşünülebilir.

Ulusal Mekanizmaların Güçlendirilmesine Yönelik BM Çalışmaları

Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin önlenmesine yönelik olumlu sosyal normların desteklenmesi ve yerel kurumsal kapasitenin güçlenmesine katkıda bulunulması ile kadınların ve çocukların korunmasını sağlayan ulusal mekanizmaların güçlendirilmesi amacıyla 2018 yılında İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'nın sağladığı fon desteği ile yürütülen Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı başlatılmıştır. Ortak Program kapsamında hem önleme hem de müdahale faaliyetleri çok sektörlü ve bütüncül bir yaklaşımla yürütülmektedir. Program doğrultusunda UNFPA Türkiye, ülke çapında hizmet sağlayıcılara yönelik kapasite güçlendirme çalışmaları ve toplum temelli faaliyetler gerçekleştirmekte, çocuk yaşta evliliklerin sonuçlarına ilişkin veri temelli, niteliksel ve niceliksel araştırmalara öncülük etmektedir.

Mobilite Sağlamaya Yönelik Yerel Yönetim Örneği

Ankara Keçiören Belediyesi tarafından üniversite öğrencisi gençler aynı ilçe içerisinde taşınmak istediklerinde ücretsiz şekilde taşınma imkânı sunulmaktadır²⁶. Bu model gençlere teşvik bağlamında büyükşehir belediyeleri veya ilgili kamu kurumları tarafından iller ve ilçeler arası taşınma imkânı sunulabilir hale getirilebilir. Böylelikle gençler iş imkânı olan bölge-illere daha kolay erişim sağlayabilirler ve mobiliteleri sağlanmış olur.

Meslek Liselerine İlişkin Sektörel Mükemmeliyet Merkezleri

METEK Projesi olan Sektörel Mükemmeliyet Merkezleri²⁷; mesleki ve teknik eğitimin kalitesini geliştirmeyi, öğretmen ve idarecilerin eğitimini, öğrenim ortamlarının iyileştirilmesini ve öğrenciler için mesleki ve teknik eğitimin cazibesini geliştirmeyi

²⁶ “Öğrenci evleri ücretsiz taşıyor.”, Keçiören Belediyesi İnternet Sitesi, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <https://www.kecioren.bel.tr/ogrenci_evleri_ucretsiz_tasiniyor-2141-haber.html>

²⁷ Sektörel Mükemmeliyet Merkezleri, Milli Eğitim Bakanlığı, Er.10.08.2023, (çevrimiçi), <<https://metek.meb.gov.tr/sektorel-mukemmeliyet-merkezleri/>>

amaçlamaktadır. 25 meslek alanını kapsayan projenin pilot uygulama sonuçları dikkate alınarak çoğaltılabilir görülmektedir.

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Gençleri, kalkınmanın önemli bir aktörü olarak görebilmek için gençlerin deneyimlerini şekillendiren küresel, bölgesel ve ulusal koşulları göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Gençlerin deneyimlerini belirleyen koşulları anlayabilmek için üç önemli alana bakmanın faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu üç önemli alan; ülkelerin refah rejimleri ve uygulamaları, eğitim sisteminden çalışma hayatına geçişe ilişkin politika ve uygulamalar ile yetişkinlik kriterlerini tanımlayan kültürel farklılıklardır. Gençlerin homojen olmadıkları; yaşları, cinsiyetleri, sağlık durumları, etnik ve göçmenlik durumları, yaşadıkları yer, aldıkları eğitim ve medeni durumlarına göre çoğalan, farklılaşan, farklı gereksinimleri olan heterojen bir kümeye karşılık geldikleri görülmektedir.

Dünya bugün, tarihinin en genç ve kendinden öncekilerle karşılaştırıldığında en eğitilmiş genç kuşağına (1,2 milyar) ev sahipliği yapmaktadır. Küresel dağılıma bakıldığında ise gençlerin önemli bir kısmının (yaklaşık %85) gelişmekte olan ülkelerde yaşadıkları görülmektedir. Günümüzde küreselleşmenin gücünün artmakta olduğu kabulüyle birlikte küresel değişimlerin gençlerin deneyimlerini nasıl şekillendirmekte olduğu önemli bir konu olarak görülmektedir. Küresel düzeyde yapılan çalışmalar gençlere ilişkin iş piyasasının üç özelliğinin belirleyici olduğuna dikkat çekmektedir. Küresel olarak iş piyasaları durgundur, zorunlu eğitim süresi uzamıştır ve genç nüfusun işsiz kalmasını azaltacak ve okuldan erken ayrılanları vasıflı kategorisine geçirebilecek yeni arayışlar artmış vaziyettedir. Küresel ölçekte, gençlerin işsiz kalma olasılığının yetişkinlerden üç kat daha fazla olması gençlerin deneyimlerini şekillendirmektedir.

Gençliği; eğitim sistemi, aile ve sosyal devletin refah uygulamalarının başat olduğu yetişkinliğe hazırlanma süreci olarak görmek mümkündür. Ancak giderek uzayan eğitim süresi, işgücü piyasasında yaşanan değişimler, evlenme yaşının ilerlemesi, aile yapısında meydana gelen dönüşümler yetişkin olabilme koşullarını güçleştiren ve/veya daha az öngörülebilir kılan değişimler olarak gençleri etkilemektedir (Jones and Wallace, 1992; Jones, 1995; Mitchell and Gee, 1996).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının koordinasyonunda hazırlanmış olan 2021-2023 dönemini kapsayan Ulusal Genç İstihdam Strateji belgesi üç politika eksenine üzerine inşa edilmiştir. Söz konusu temel politika eksenlerinin belirlenme kriterleri; gençlerin işgücü verimliliğini artırarak imkanlarının artırılması, eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi,

makroekonomik politikaların genç istihdamı üzerindeki olumlu etkisinin artırılması, dijitalleşen dünyada ülkemizin rolünün güçlendirilmesi ve değişen koşullara ve emek arzına göre işgücü piyasasının güncellenmesi şeklinde belirlenmiştir. Stratejinin temel politika eksenleri; “Eğitim-İstihdam İlişkisinin Güçlendirilmesi”, “Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olan Gençlerin İstihdamının Artırılması” ve “Geleceğin İşleri”dir.

Gençlerin yaşam koşullarını belirleyen en önemli hususlardan birisinin eğitimin kalitesi ile ilgili olduğu görülmektedir. Gençlerin erişebildikleri eğitimin süresi, alınan eğitimin kalitesi, eğitim sisteminde kazanılan becerilerin tümü gençlerin “eğitimden çalışma yaşamına geçişlerini” belirlemektedir. Bu kapsamda, gençlerin eğitimlerini dar bir kapsamda görmek yerine çağın gerektirdiği becerileri merkeze alan kaliteli bir eğitimin önemli olduğu görülmektedir. Eğitimin kalitesi, hem mesleki hem de yükseköğretim için önemli hale gelmektedir. Eğitimin gençlerin yaşamında oynadığı role ilişkin yapılan çalışmalar, mesleki eğitim sistemlerinin okuldan işe geçişi kolaylaştırdığını güçlü bir şekilde vurgulamaktadır. Öte yandan, eğitim sisteminin daha az mesleki odaklı olduğu durumlarda, işe alım sürecinde genel beceriler daha önemli hale gelmekte ve işgücü piyasasında yükseköğretim mezunlarına daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bu odak, yükseköğretim diplomasına sahip olmayı önemli hatta zorunlu hale getirmektedir. Eğitim sisteminin daha az mesleki odaklı olması, meslek eğitimi daha az değerli ve gençler tarafından daha az tercih edilir hale getirmektedir. Bu durum, yüksek eğitim seviyelerinde eğitim alamayan gençler için iyileştirici çalışmaları çoğaltmayı ve Aktif İstihdam Politikalarının daha etkin ve yaygın hale getirilmesini gerektirmektedir.

Türkiye'nin son yıllarda izlemekte olduğu yükseköğretimin kitleleştirilmesi çabaları netice vermiş ve Türkiye son on yılda yükseköğretim mezunlarının en fazla arttığı ülkeler arasında yer almıştır. Yükseköğretim mezunlarının sayılarının artması ile birlikte eğitilmiş genç işsizliği ve okuldan-işe yerleşmede “nitelik uyumsuzluğu” konuları gündeme gelmeye başlamıştır. Okuldan-işe geçiş problemlerinin temeline de bu uyumsuzluk yerleştirilmeye başlanmıştır. Bu durum, bir yandan yükseköğretimden mezun olan gençlerin işsizliğini diğer yandan ise iş piyasasının gereksinim duyduğu niteliklere yeterince yanıt veremeyen “mesleksiz” gençlerin sayısının artmasına neden olmaktadır. Gençler, bir yandan eğitimlerinin karşılığında iş piyasasında uygun bir iş edinemedikleri için hem eğitim sistemini hem de genel olarak içinde buldukları toplumsal yapılara yönelik önemli güven sorunları yaşamaktadır.

Eğitimli nşfustaki yşksek işsizlik oranlarını anlamaya çalışırken iki bakış açısının gerekli olduğu gşrşlmektedir. İlk bakış açısı “arz temelli” bir bakış açısı olup, gençlerin aldığı eğitim ile edindikleri niteliklerinin yetersizliğine vurgu yapmaktadır. Bu boyut, mesleki eğitim sisteminin ve gençlere yşnelik staj imkânlarının gşlendirilmesini ve gençlerin girişimcilik yeteneklerinin geliştirilmesini gerektirmektedir. Bşylece gençlerin becerileri artırılarak ve işgşcş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikler kazandırılarak eğitimden çalışma yaşamına geçişleri kolaylaştırılabilecektir.

Bu noktada sadece arz temelli analiz yapılmasının yeterli olmayacağı; talep temelli analizlerin de yapılması gerekmektedir. Bu bakış açısı, yşksek işsizlik oranlarının diğer bir sebebinin de üniversite mezunlarına yşnelik yeterli yeni iş alanlarının aılamaması ve istihdam imkânlarının kısıtlı olması ile ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu analiz de iş piyasası, sektşrel dağılım, yeni iş tşrleri, yeni meslekler şretilmesi için bilişim sektşrşnşn gşlendirilmesine katkı sağlayabilecektir. Ayrıca, işgşcş piyasasında ortaya çıkabilecek ihtiyaçlar doğrultusunda ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından genç işgşcşnşn eğitilmesi mşmkşn olabilecektir. Gençlik istihdamının şnemli unsurlardan birisi olan mesleki eğitimin gşlendirilmesi yoluyla istihdam ve mesleki eğitimin bağlantılarını gşlendirmek için kurumsal yapıların yeniden dşenlenmesine de olanak sunabilecektir.

Gençlerin nitelikli işgşcş olarak çalışma hayatına dâhil olması ile ekonominin bşyşmesi, yoksulluğun azalması ve gençlerin ekonomik olarak bağımsız bireylere dşnşşmeleri arasında ilişki kurulmaktadır. Yeterince eğitimli ve/veya nitelikli olmayan işgşcşnşn işsizliği, yoksulluğu, sosyal gşvencesizliği ve dolayısıyla sosyal dışlanmayı artırmakta olduğu kabul edilmektedir. Genç işsizliği, yetişkin işsizliğinden farklı olarak sadece iş piyasasının dışında kalmak anlamına gelmemektedir. Genç işsizliği, ekonomik sonuçlarından daha fazla sonuç şretmekte ve yaşa dayalı toplumsal yapı içinde yetişkin olmayı sorunlu hale getirmektedir. Ayrıca gençlerin ailelerine olan ekonomik bağımlılıklarının sşrmesine de neden olmaktadır.

Hem kşresel hem de ulusal verilerin ortaya koyduğu ve gençleri ilgilendiren bir diğer şnemli konu, gençlerin istihdam edildikleri işlerle ilgili gşrşlmektedir. Gençler açısından işgşcş piyasasında deneyimlenen zorluğun işsizlik ve yeni işler yaratılması gerekliliği ile sınırlı olmadığı, aynı zamanda insana yakışır işlerin azlığı ve gençlerin bu tşr işlerde istihdam edilememelerine ilişkindir (UGİS, 2021-23:16). Gençler şzelinde mevcut istihdam olanaklarına bakıldığında, kayıt dışı ve dşenersiz işlerin ağırlığı dikkat çekmektedir. Bu durum, gelecekte

yaratılabilecek işlerin kalitesini de doğrudan etkilemektedir. ILO verilerine göre, küresel düzeyde çalışan her dört gençten üçüne kıyasla, her beş yetiştikenden üçü kayıt dışı işlerde istihdam edilmektedir. Gençler işgücü piyasasında düşük ücretlerle çalışmakta ve aralarında önemli bir kesim “çalışan yoksul” kategorisi içinde yer almaktadır. Aynı çalışmalar, genç istihdamının giderek geçici, düzensiz, kayıtsız, yarı-zamanlı gibi “atipik” işlere doğru kaydığını da göstermektedir. Gençler düşük ücretli, uzun çalışma saatleri gerektiren işlerde yer aldıklarında bu işler gençlerin çalışma dışı yaşamlarını derinden etkilemektedir. Bir yandan ailelerine olan ekonomik bağımlılıkları devam ederken diğer yandan sosyal, siyasal, kültürel, sanatsal, toplumsal katılımları azalmaktadır. Gençlerin katılımlarının azalması onların toplumsal hayata eklemlenme süreçlerini olumsuz etkilemekte ve sosyal aidiyetlerini zayıflatmaktadır.

Gençlerin yaşadıkları ailelerden başlayarak yaşamlarını ilgilendiren her türlü karar sürecine katılımları da önemli bir konu olarak görülmektedir. Gençler adına karar verme, çok uzun yıllardır denenmiş ancak aynı yöntemler denendiği için farklı sonuç üretmemiştir. Bu nedenle ailede, yerel düzeyde, okulda, sosyal yaşamda kendilerini ilgilendiren alanlarda temsil edilmeleri ve karar süreçlerinin parçası haline gelmelerinin sağlanması gerekmektedir. Gençlerin karar alma mekanizmalarının içinde yer alabilmelerinin dolaylı açıdan da pek çok fayda üreteceği öngörülmektedir.

Gençlerin katılımı sadece karar mekanizmalarına katılım olarak görülmemelidir. Gençlerin gönüllü çalışmalar aracılığı ile topluma katılmalarının sağlanması ve toplumun bir üyesi olmayı öğrenmeleri de önemli görülmektedir. Sorumluluk almayı, sorunların parçası olabilmeyi ve empati yeteneğini geliştirebilmeleri için gönüllülük önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu kapsamda bu amaca uygun olarak, gönüllü çalışma mevzuatının oluşturulması ve gönüllü olmanın belgeli ve deneyimli bir alan haline getirilmesi önemli görülmektedir.

Bugünün gençlerinin yaşam deneyimlerini belirleyen bir diğer önemli husus gelişen teknoloji ile ilgilidir. Dünya Ekonomik Forumu’nun 2018 yılı İşlerin Geleceği Raporu’nda belirtildiği üzere; yüksek hızlı mobil internet, yapay zekâ, bulut teknolojileri ve büyük veri analizlerinin adaptasyonunun iş dünyasını hızlı, derinden ve yaygın olarak etkilemektedir. Aynı raporda makineler ve robotların 75 milyon işin yok olmasına sebep olacağı, buna karşın 133 milyon yeni iş gereksiniminin ortaya çıkacağına değinilmektedir. Bu durum bir yandan eğitim sisteminin diğer yandan gençlerin değişimini gerekli kılmaktadır. Eğitim sistemi içinde

gençlere yaratıcılığın, yenilikçiliğin, girişimciliğin ve liderliğin öğretilmesini gerektirmektedir. Ayrıca, iklim krizi ve sürdürülebilirlik alanındaki çalışmaların artmasıyla birlikte “yeşil işler” ortaya çıkmaktadır. Gençlerin tüm bu hızlı değişimlere hazırlanması hem istihdam edilebilirliklerini artıracaktır hem de geleceklerini bugünden şekillendirmeleri mümkün olabilecektir.

Teknoloji nedeniyle hızla değişen iş dünyası ve genel olarak değişen yaşam pratikleri bir yandan yeni nitelikler talep etmektedir diğer yandan da bazı belirsizlikler ve riskler üretmektedir. Bu yeni dünyaya gençlerin hazırlanması ve güçlenmelerine katkı sunulması gerekmektedir. Siber zorbalık, dijital takip, dijital dolandırıcılık gibi bu dünyanın işleyişi hakkında kendilerini nasıl koruyabileceklerine ilişkin eğitimlerin mümkün olduğunca erken öğretilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de farklı kurum ve kuruluşların gençlere yönelik sunmakta oldukları pek çok hizmetlerinin olduğu görülmektedir. Hizmet üreten kurumların çeşitliliği, sunulan hizmetlerin farklılaşan standartlarda ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda gençlik politikalarının oluşturulması sürecinde kurumsal işbirlikleri önem kazanmaktadır. Gençliğe hizmet üreten kurum ve kuruluşlar arasında diyalog sürecinin yapılandırılarak kurumlar arasında koordinasyonun güçlendirilmesi gerekmektedir. Kurum içi, kurumlar arası ve gençlerle kurumlar arası daha iyi işleyen bir sistemin oluşturulması faydalı olacaktır. Böylesi bir diyalog ve işbirliği olmadığında gençler farklı hizmetlere, olanaklara erişimde güçlük yaşayabilmektedir. Kurumlar açısından da kaynakların verimli kullanılması yönünde güçlükler üretebilmektedir. Bu koordinasyon kurumlar arası öğrenmeyi sağlayacak, gençlerin sınırlı olan kamu kaynaklarından daha etkin bir şekilde faydalanmasını mümkün kılacaktır.

Önemli görülen bir diğer konu sağlık olmuştur. Sağlık geleneksel olarak hastalığın yokluğu olarak anlaşılmış olsa da “iyilik hali/esenlik” terimi giderek daha geniş bir fiziksel, zihinsel, sosyal, maddi ve medeni sağlığı içerecek şekilde ve yetişkinliğe başarılı bir geçişi mümkün kılan durum olarak kabul edilmektedir. Gençlerin ergen gelişimi ve sağlığı, cinsel sağlık, üreme sağlığı gibi konularda güvenilir kaynaklara erişimlerini sağlamak üzere okul içi ve dışı eğitim platformları, çevrimiçi uygulamalar, bilgilendirici broşürler, gençlik toplulukları ve STK’lar gibi kaynakların geliştirilmesi faydalı olacaktır. Milli Eğitim Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasındaki koordinasyonunun artırılması da gençlerin sağlıklı gelişimlerine katkı sunacaktır. Alkol, uyuşturucu madde, teknoloji, kumar gibi zararlı alışkanlıkları kapsayan

bağımlılık konusu da gençlerin sağlığını ve iyilik hallerini ilgilendiren bir konu olarak ele alınmalıdır.

Son yıllarda başta özel gereksinimi olanlar olmak üzere gençlere yönelik çalışmalar ve mevzuat düzenlemelerinde artış görülmektedir. Ancak benzer koordinasyon sorunları bu alanda da görülmektedir. Mevzuatın dağınık ve parçalı yapıda olması bu grupları dikkate alarak yapılan yasal düzenlemelerin çok sayıda yasa ve yönetmelik ile yürütülmeye çalışılmasına yol açmaktadır. Bu kapsamda ilgili mevzuatın, daha sade ve kapsayıcı bir biçime dönüştürülerek iyileştirilmesi gerekmektedir. Kurumlar arası kapsayıcı ve içerici işbirliği ve koordinasyonun artırılması gerekmektedir. Cinsiyete, yaşa ve engelliliğe bağlı eşitsizlikler; kadınların, kız çocuklarının ve engellilerin olumsuz uygulamalara maruz kalma risklerini artırmaktadır.

Çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler ise temel bir çocuk ve kadın hakkı ihlali, cinsiyete dayalı şiddetin bir biçimi ve dünyadaki tüm kadınları ve kızları güçlendirmenin ve kadın erkek fırsat eşitliğini sağlamanın önünde bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Şu anda ülkemizde TÜİK 15-24 yaş aralığı kabulü ile gençliği izlemekte ve Gençlik ve Spor Bakanlığı ülke şartlarına atıf yaparak gençlik politikalarını, 14-29 yaş grubu aralığında olanlara tanımlamaktadır. Öte yandan UNICEF'in 18 yaş altını "çocuk" olarak tanımladığı görülmektedir. Sivil nüfus ise işgücü hesaplarında 15+ olarak ele alınmaktadır. Tüm tartışmalara rağmen 15-18 yaş arası gri alan olarak varlığını korumaktadır. Bu durum, özellikle "çocuk işçiliği" ve "çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirilme" konusunu karmaşık hale getirmekte ve izlenecek politikaları da esnekleştirmektedir. Bu esnekleşmenin de giderilmesi gerekmektedir.

Gençlerin işgücüne katılım oranlarıyla yetişkinlerin katılım oranları arasında da ciddi bir fark olduğu, genç erkeklerle kadınlar arasında da işgücüne katılım oranları arasında fark olduğu görülmektedir. Gençlerin işgücü piyasasındaki özel durumları, genç kadınlar açısından daha fazla istihdam edilememe riski içermektedir. Bu durum genç kadınlara yönelik geliştirilecek özel politikaların önemini ortaya koymaktadır.

Engellilik kapsamında atılan adımların güçlendirilmesi gerekli görülmektedir. Bu kapsamda engelli gençlerin daha aktif hayata katılımlarının sağlanmasına yönelik çalışmaların artırılması gerekmektedir.

Gençlerin içinde, göçmen ve/veya sığınmacı olarak ülkemizde bulunan gençler ise hem genç olmaları hem de göçmen olmaları nedeniyle daha hassas konumdadırlar. Bu gençleri hedef alan sosyal uyum çalışmalarının yapılması önemli görülmektedir.

Gençlerin; cinsiyetine, yaşadığı yere, sahip olduğu ailenin toplumsal sınıfına, göçmenlik ve sağlık durumuna göre çoğalan gençlik halleri olduğu görülmektedir. Bu kapsamda bu heterojen yapı içinde gençlerin ortak sorunlarını görmek önemli olmakla birlikte “aynılık” yanılığısına düşmeden farklı gençlik gruplarının, farklı engelleri ve beklentileri olduğu bilinerek çalışmalar ve politikalar geliştirilmelidir. Sayılan tüm önerilerin gerçekleştirilebilmesi için Gençlik Politikaları Üst Kurulu’nun kurulması gerekli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- ACER, E., N. GÜÇLÜ, “An Analysis of The Expansion of Higher Education in Turkey Using The New Institutional Theory”, 2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları*, Ankara, 2022.
- ANIK, M., & A. ÖZKAN, “Türkiye’de Gençlik ve Üniversite İlişkisi: Yapısal Sorunlar ve Somut Öneriler/The Youth And University Relations In Turkey: The Structural Problems And Concrete Proposals”, *İş, Güç: Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, C.18, S.2, 2016, ss. 180.
- ARNETT, J. J., “Emerging Adulthood: A Theory of Development From The Late Teens Through The Twenties” *American Psychologist*, Vol.55, No.5, 2000, pp. 469.
- ARNETT, J. J., “Emerging Adulthood: The Winding Road From The Late Teens Through The Twenties”, *Oxford University Press*, 2014.
- BADİNTER, E, Kadınlık mı Annelik mi?, Çev. Ayşen Emekçi, İletişim Yayınları, 2020
- BARDAKÇI, Ş., S. OĞLAK, “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Türkiye”, *Toplumsal Politika Dergisi*, C.3, S.1,2022, ss.71-90.
- BUĞRA, A, Ç. KEYDER, “The Turkish Welfare Regime in Transformation”, *Journal of European Social Policy*, Vol.16, No.3, 2006, pp. 211-228.
- CAHİLL, H., “Rethinking Role-Play for Health and Wellbeing: Creating A Pedagogy of Possibility”. *Rethinking youth wellbeing: Critical perspectives*, 2015, pp. 127-142.
- CLOWARD, R., L. OHLİN, “Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs”, NY: Free Press, New York, 1960.
- COHEN, A., “Delinquent boys: The Culture of The Gang”, NY: Free Press, New York, 1955.
- CORRİGAN, P., “Schooling the Smash Street Kids”,UK: MacMillan, London, 1979.
- COŞKUNOL, H., “Madde Kullanımı ve Gençler”, *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu*, 2019, (çevrimiçi), <https://www.sdplatform.com/Dergi/1246/Genclik-ve-madde-kullanimi.aspx> , Er. 10.08.2023.

- COWEN, R., A. M. (Eds.) KAZAMİAS, “International Handbook of Comparative Education”
Springer Science & Business Media, Vol. 22, 2009.
- ÇELİK, K., “The Evolution of The Value Of Child İn Turkey: Questioning The Roles of The State And The Family” (Ortadoğu Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi),Ankara, 2001.
- ÇELİK, K., “Unemployment Experience of Youth in Ankara and Şanlıurfa (Ortadoğu Teknik Üniversitesi DoktoraTezi), Ankara, 2026.
- ÇELİK, K., “My State is My Father: Youth Unemployment Experiences Under The Weak State Welfare”. *Journal of Youth Studies* Vol. 11, No. 4, 2008, pp.429-444.
- ÇELİK, K., “Genç Olmak Zor İş: Türkiye’de Genç Olmayı Etkileyen Bazı Unsurlar”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, C.1, S.1, 2013,ss 26-45.
- ÇELİK, K., D. LÜKÜSLÜ, “Spotlighting a Silent Category of Young Females: The Life Experiences of House Girls in Turkey”, *Youth&Society*, Vol.44, No.1,2012, pp. 28-48.
- ÇELİK, K., G.D. LÜKÜSLÜ, “Unemployment As a Chronic Problem Facing Young People in Turkey” *Research and Policy on Turkey*, Vol.3, No:2 ,2018, pp. 155-172.
- ÇİFTÇİ, H., “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne Aidiyetleri Bakımından Adaptasyon ve İletişim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.23, S.1,2019, ss.153–176.
- DEMİR, İ., “The Development and Current State of Youth Research in Turkey: An Overview”, *Young* Vol.20, No.1,2012, pp. 89-114.
- DEMİRCİ, A. B., “Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Gençlik Merkezi Hizmetlerinin Algısı: Kocaeli ve Sakarya Örneği”, (Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli, 2019.
- “Harnessing the Power of Youth: An Analysis of Youth Not-in-Employment, Education or Training (NEET) in Turkey and Policies and Civil Society Models that Promote Active Youth Engagement”, *Development Analytics*, (çevrimiçi)
<https://www.developmentanalytics.org/harnessing-the-power-of-youth>, Er.10.08.2023.
- ECEVİT Y., “Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın”, S.DEDEOĞLU ve A.Y. ELVEREN (der), İletişim, Ankara, 2012.

- ELDER, S., S. KRİNG, “Young and Female-A Double Strike? Gender Analysis of School-To-Work Transition Surveys in 32 Developing Countries”,2016.
- ERDOĞAN, E. K., “*Bayağı Kalabalığız: Üniversiteli İşsizliği*”, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021.
- ERDOĞAN, E., P. UYAN-SEMERCİ, “Understanding young citizens’ political participation in Turkey: does ‘being young’ matter?”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol.17, No.1,2019, pp. 57-75.
- FERNÁNDEZ Cruz, M., ÁLVAREZ RODRÍGUEZ, J., ÁVALOS RUÍZ, I., CUEVAS LÓPEZ, M., de BARROS CAMARGO, C., DÍAZ ROSAS, F., LÍZARTE SÍMÓN, E. J., “Evaluation of The Emotional and Cognitive Regulation of Young People in A Lockdown Situation Due To The Covid-19 Pandemic”, *Frontiers in Psychology*, Vol.11, 2020.
- FORNÄS, J., G. BOLÍN, “Youth Culture in Late Modernity”, *Sage Publications*, 1994.
- GERACÍ, A., M. NARDOTTO, T. REGGIANÍ , F SABATİNÍ, “What ever happened to social capital in the internet era?” *LSE Business Review*,2018.
- GLAESER, E.L., G.A.M PONZETTO, A. SHLEİFER, “Why does democracy need education?”, *Journal Economic Growth*, Vol.12, 2007, pp.77–99.
- GONZÁLEZ-VALERO, G., F. ZURİTA-ORTEGA, D. LİNDELL-POSTİGO, J. CONDE-PÍPÓ, W.R.GROSZ, G. BADİCU, “Analysis Of Self-Concept İn Adolescents Before And During COVID-19 Lockdown: Differences By Gender And Sports Activity” *Sustainability*, Vol.12, No.18, 2020.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü,Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, TÜBİTAK, *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması(TNSA)* Ankara, 2018.
- HALL, T., A. COFFEY, H. WİLLIAMSON, “Self, Space And Place: Youth İdentities And Citizenship” *British journal of sociology of education*, Vol.20, No.4, 1999, pp. 501-513.
- International Labour Organisation(ILO), “*Global Employment Trends For Youth 2017: Paths To A Better Working Future*”, 2017.
- International Labour Organization, “*Covid-19 and The World of Work. Fourth Edition Updated Estimates And Analysis*”, 2020a.

- International Labour Organization, “*Youth and Covid-19, Impacts on Jobs, Education, Rights And Mental Well-Being Survey Report 2020*”, 2020b.
- International Labour Organization, “*Covid-19 and The World of Work. Seven Edition Updated Estimates And Analysis*”, 2021.
- İLKKARACAN, İ., “Feminist Politik İktisat ve Kurumsal İktisat Çerçevesinde Türkiye’de Kadın İstihdam Sorununa Farklı Bir Yaklaşım”, İmge, Ankara, ss. 169-184.
- JONES, J., C.D. WALLACE, “*Youth, Family And Citizenship: An Exploration Of Young People, Independence And Domestic Life*”, Open University Press, 1992.
- KALAYCIOĞLU, S., K. ÇELİK, “Genç İnsanın Vatandaş Olma ve Tanınma Hakkı”, *İnsan Hakları Yıllığı*, C.26, 2008, ss.41-57.
- KİL, G., M.A.ÖZKAN, N.AYKAÇ, “Yükseköğretimde Yaşanan Sorunların Değerlendirilmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması” *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.59, 2021, ss.85-109.
- LÜKÜSLÜ, D., K.ÇELİK, “Gendering the NEET category: young NEET women in Turkey” *Turkish Studies*, Vol.23, No.2, 2020, pp.200-222.
- MARSHALL, T. H., “*Citizenship and social class*”, New York, NY: Cambridge, Vol. 11, pp. 28-29, 1992.
- ONURSOY, S., “Üniversite Gençliğinin Dijital Okuryazarlık Düzeyleri: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, C.6, S.2, 2018, ss. 989-1013.
- ÖNDER, M., N. KARABULUT, “A Research About the Youngs’ Voting Behavior in Local Elections: The Case of 2009, Ankara Metropolitan Municipality Election.”, *Journal of Youth Researches*, Vol.5, No:12, 2017, pp.69-88.
- ÖZKAYA, Y., V. ERAT, “Türkiye’de Dijital Okuryazarlık Çalışmaları: Literatüre Dayalı Nitel Bir Araştırma” *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, C.12, 2022, ss. 240-256.
- ÖZSUNAR AZMAN, F., “Avrupa Birliği’nde Genç İşsizliğiyle Mücadele Politikaları ve Türkiye için Öneriler”(Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2020.

- PRENSKY, M., “Digital natives, digital immigrants part 2: Do they really think differently?”, *On the horizon*, Vol.9, No.6, 2001, pp. 1-6.
- Gençlik ve Spor Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, (08.06.2011 tarih, 27958 sayılı T.C. Resmi Gazetesi)
- RİLEY, M. W., A. FONER (Eds.), “Aging And Society: An İVENTORY Of Research Findings” *Russell Sage Foundation, 1963*
- RİLEY, M. W., M. JOHNSON, , A. FONER,(Eds.), “Aging and Society: A Sociology of Age Stratification”, *Russell Sage Foundation, 1972*
- RİTTERSBERGER-Tılıç, H.,K. ÇELİK, “Genç Nüfusa Genel Bir Bakış”, *Nüfusbilim Derneği*, Mart 2016.(çevrimiçi),<https://www.nd.org.tr/wp-content/uploads/2022/02/2016-Genc-Nufusa-Genel-Bir-Bakis.pdf>, Er.10.08.2023.
- ROSS, D. A., R. HİNTON, M.MELLES-BREWER,D. ENGEL,W. ZECK,L. FAGAN, A.MOHAN, “Adolescent Well-Being: A Definition and Conceptual Framework. *Journal of Adolescent Health*”, National Institutes of Health, Vol.67, No.4, 2020, pp.472-476.
- RUGGERİ, K., E.Garcia-Garzon, A.Maguire, S.Matz, F.A. Huppert, “Well-Being is More Than Happiness and Life Satisfaction: A Multidimensional Analysis of 21 Countries.” *Health and quality of life outcomes*, Vol.18, No.1, 2020, pp.1-16.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.” Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları (SEGE)”,Ankara, 2022.
- SHEDLER, J., J. BLOCK, “Adolescent drug use and psychological health: A longitudinal inquiry” *American Psychologist*, Vol. 45, No.5, 1990, pp.612–630.
- SOYHANOĞLU, S., “Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Gençlerin Sosyokültürel Dinamikleri, Sosyal İşlevsellikleri ve Yaşam Kaliteleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* , C.31, 2022, ss. 61-76.
- TEZCAN, M. (1999). “Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Türkiye'deki Gençlik. Türkiye ve Avrupa'da Gençlik.” *Türk Demokrasi Vakfı Yayınları*, 1999, ss.94- 103
- TURNER, B. S., “Ageing, Status Politics And Sociological Theory” *British Journal of Sociology*, vol.40, No.4, 1989, ss.588-606.

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “İstatistiklerle Gençlik 2020”, Ankara, 2020.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “İstatistiklerle Gençlik 2021”, Ankara, 2021.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “İstatistiklerle Gençlik 2022”, Ankara, 2022.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “Türkiye Aile Yapısı Araştırması”, Ankara, 2021.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması”, Ankara, 2022.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), “Türkiye’de Gençlik: İnsani Gelişme Raporu” Ankara, 2008.
- Yaman, A., “Kamu Politikası Analizi Bağlamında Türkiye’nin Gençlik Politikası”, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, S.10, 2021, ss. 45-71.
- Yavuzer, H., “Üniversite Gençliğinin Sorunları”, *İstanbul Üniversitesi Bülteni*, C.3, S. 3-4, 1987, ss.73-91
- Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), *Üniversite Öğrencileri Aile Gelirleri, Eğitim Harcamaları, Mali Yardım ve İş Beklentileri Araştırması*, Ankara, 1997.
- Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), “Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi” Ankara, 2007.

EK I: 1963-2023: Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Gençlik

Beş Yıllık Kalkınma Planı	Gençlik hedefleri	Odak noktaları
<p>Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)</p>	<p><u>Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda gençlik ayrı bir başlık olarak yer almamıştır. Daha ziyade nüfus ve nüfus artışı ile istihdam ilişkisine dikkat çekilmiştir.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Nüfus meselesi uzun sürede istihdam açısından da çok önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında istihdam meselesini, nüfus artışından doğan emek arzı ile toplumda yaratılan iktisadi faaliyet hacminin doğurduğu işgücü talebi arasındaki ilişki tâyin eder. Türkiye’de geçmiş dönemdeki hızlı nüfus artışından doğan emek arzının istihdamı önümüzdeki yılların başlıca problemlerinden biridir. Bu dönem içinde meselenin çözülmesinde nüfus politikasının doğrudan doğruya etkisi söz konusu değildir; çünkü bugün alınacak tedbirlerin emek arzı üzerindeki etkisi ancak 15 yıldan sonra görülecektir, istihdam probleminin daha uzun bir perspektif içinde düşünülmesi gerekmektedir. Özellikle hızlı bir teknolojik gelişme çağında bulunmamız ve üretim tekniğinin her zaman emekten tasarruf sağlayacak yönde gelişmesi, yüksek bir nüfus artışından doğacak emek arzının istihdamının önemli bir mesele olarak kalmasına sebep olabilir. Bütün bu sebepler nüfus artış hızını azaltıcı yönde politika kararlarının bugünden alınması gereğini açıkça ortaya koymaktadır. 	<p>Nüfus artışı ve istihdam ilişkisi</p> <p>Gelişen teknoloji</p> <p>Emek arzının kontrol edilmesi</p>
<p>İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Temel eğitimden sonra verilecek eğitim, fırsat eşitliği ilkesine göre gençlerin kalkınma çabalarının gerektirdiği nicelik ve nitelik bakımından yetiştirilmesi hedefine yönelecektir. Toplum içinde ve çalışma alanlarında gerekli olan bilgilerin verilmesi yanında gençlere kabiliyet kazandırıcı, istidat ve kabiliyetlerini geliştirici özel imkânlar verilecek, ders dışı ve okul dışı programlar düzenlenecektir. Yaygın eğitim yoluyla köylerde yaşayan genç nüfusun ve özellikle genç kız ve kadınların gelişen iktisadi ve sosyal hayatın gereklerine uyabilmelerini sağlayıcı programlar düzenlenecek ve anlamlı bir sonuç elde edecek ölçüde artırılabilecektir. Bu eğitim imkânı ve işe yöneltme hizmeti köyden şehire göçen genç nüfusa ve şehirde çalışanlara temin edilecektir. Kültür faaliyetlerini gençlik kitlelerine yöneltecek ve gençlerin kültür ve sanat hareketleri içinde geniş ölçüde yer almasını sağlayacak programlar düzenlenecektir. Kültür 	<p>Fırsat eşitliği</p> <p>Nicelik ve niteliğin geliştirilmesi</p> <p>Okul dışı programların önemi</p> <p>Köy gençliği, köyden-kente göç ve genç kız ve kadınların istihdam olanakları</p> <p>Kültürel faaliyetler ve sporun önemi</p>

	<p>değerlerini bozucu yayımlar önlenecektir. Gençliğin seyirci olarak spora ilgisi vardır. Bu ilgiyi gençliği aktif olarak spor yapacak yönde geliştirmek ve mevcut tesislerden yararlanma imkânlarını artırmak için programlar düzenlenecektir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gençlik yaz kampları kurulacak, özellikle ufak şehirlerden büyük merkezlere yapılacak gezi programları gençleri eğitici, görgü ve bilgi kazandırıcı yönleriyle ele alınacak ve bu amaçla yaz aylarınca çeşitli yörelerdeki yatılı öğrenim kuruluşlarının kapasitelerinden yararlanılacaktır. • Suç işlemeye teşvik edici ortamda bulunan gençlik için önleyici ve düzeltici çalışmalar bu ortamın etkisini azaltıcı eğitim, çalışma, yöneltme hizmetleriyle yürütülecektir. • Genç neslin sağlam olarak yetişmesi amacıyla okullarda sağlık hizmeti bir ihtisas dalı olan okul hekimliğinin geliştirilmesiyle sağlanacaktır. Gençlere sağlık yönünden yeterli bilgiler vermek için okul içinde ve dışında gençlik gruplarına yönelmiş sağlık eğitimi çalışmaları yapılacaktır. Özellikle genç yaşların ruhi sorunlarının çözülmesinde faydalı olan ruh sağlığı ve rehberlik hizmeti yaygın duruma getirilecektir. • Toplum kalkınması metodunun uygulandığı programlara lise ve özellikle yükseköğrenim gençliğinin örnek çalışmalar yaparak katılması iki yönde faydalı olmaktadır. Üniversitelerde kurulan «Köyçülük Dernekleri» ve «Gönüllü Çalışma Kampları» yöneltilecek, desteklenecek, bu programa katılacakların daha önceden toplum kalkınması konusunda 'yetişmeleri temin edilecektir. • Gençliğe hizmet götüren kamu kuruluşlarının programları geliştirilirken çeşitli gençlik ve öğrenci kuruluşları ile ilgili gönüllü kuruluşlarla işbirliği sağlanacaktır. • Gençliğin boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla spor, yaygın eğitim, kültür ve sosyal faaliyetleri içine alan programlar çeşitli kuruluşların işbirliği ile düzenlenecek, bu faaliyetleri yönetecek olan gençlik liderleri yetiştirilecek ve mevcut tesislerden ve normal çalışma saatleri dışında okullardan bu amaçla yararlanılacaktır. • Gençlere ortaokul ve liselerde sosyal ve meslekî rehberlik hizmeti sağlanacaktır. Bu hizmet gençlerin özel problemlerinde, ders dışı faaliyetlerin geliştirilmesinde, kabiliyetlere göre daha üst seviyede öğrenime veya okulu bırakanların mesleğe yönelmelerinde, tatil aylarında bir işte çalışmalarını düzenlemede yardımcı olacaktır. • Gençlerin orta öğrenim devresinden önce aile çevresinde başlayan eğitimi, ilerdeki yıllar için önemli etkiler getirmektedir. Okul öncesi çağ için ana ve çocuk sağlığı 	<p>Gençlik yaz kampları</p> <p>Suçu önlemeye yönelik girişimler</p> <p>Ruh sağlığı ve rehberlik hizmetlerinin gerekliliği</p> <p>Toplum kalkınmasında gençlerin önemi ve katılımçılık</p> <p>Gençlik liderlerinin yetiştirilmesi</p> <p>Mesleki rehberlik hizmetleri</p> <p>Yaz dönemi çalışma/staj</p> <p>Okul öncesi eğitim; okul-aile işbirliğinin önemi</p> <p>Yükseköğretimde fırsat eşitliği, burs-kredi, barınma olanakları</p> <p>Üniversite gençliğinin sorunları</p> <p>Kurumlar arası işbirliği ve bütüncül yaklaşımın önemi</p>
--	--	---

	<p>çalışmaları, okul çağı için okul - aile birlikleri yoluyla anne ve babalara çocukta şahsiyet gelişmesi, çocukluk ve gençlik çağlarında karşılaşılan sorunlar hakkında bilgi ve hizmetler verilecek, böylece gençlerin gençlik yıllarına olumlu bir ortamda hazırlanmaları sağlanacaktır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yükseköğretimde fırsat eşitliği ilkesine göre bursların kullanılmasında kolaylık sağlanacak, özellikle mecburi hizmet yüklemeyen bursların ve kredilerin sayısı artırılacak ve bursların miktarı belirli bir yaşama standardını sağlayacak seviyeye çıkarılacaktır. Burs veren kuruluşların burs alanlarla devamlı ilgilenmeleri ve diğer sosyal hizmetler sağlayarak gençlerin sosyal faaliyetler düzenlemeleri teşvik edilecektir. • Üniversitelerin mediko-sosyal merkezlerinin çalışmaları geliştirilerek, bütün üniversite ve yüksekokul gençlerini kapsamaya desteklenecektir. • Yükseköğretim gençliği ile öğretim kurumları arasındaki ilişkiler geliştirilecek, karşılıklı haberleşme imkânları bir sistem içinde düzenlenecektir. • Öğrenci yurtlarının öğrencileri barındırma niteliklerini ve niceliklerini geliştirmek yanında gençlerin sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmalarını sağlayacak merkezler olarak gelişmeleri, yükseköğretimdeki gençlerin bir araya gelmeleri ve yemek yemeleri imkânını verecek merkezlerin kurulması gerçekleştirilecektir. • Yükseköğretim gençlik kuruluşlarının politik etkilerin dışında kalması, bütün fakülte ve yüksekokullarda gençlerin kendi sorunlarını çözmelerinde kolaylık getirici, gençlere imkânlar ve yetenekler kazandırıcı spor, kültür ve sosyal faaliyetlerde bulunmalarını teşvik edilecektir. • Yukarıda açıklandığı gibi gençlik sorunları, çeşitli konulara ve kuruluşların sorumluluklarına giren bir kapsamdadır. Bu konularda alınan tedbirler gençlik sorununu çözmek için ortaya konan ilkeleri parça parça yerine getirirken önemli olan, başarılı bir sonuç elde edilebilmesi için bu faaliyetlerin bir bütün olarak yürütülmesi ve bu bölümde açıklanan özel politikaların uygulanabilmesidir. İkinci Beş Yıllık Planda bu bütünlüğü sağlayan bir uygulama gerçekleştirilecektir. 	
<p>Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Üçüncü Beş Yıllık Plan dönemi sonunda yurt yatak kapasitesinin 31 bine çıkarılması sağlanacaktır. • Gençlik ve Spor Bakanlığı ve diğer ilgili örgütlerce yürütülen eğitim, yönlendirme, boş zamanları değerlendirme, izcilik, spor, kültür ve yayım hizmetleri ve 	<p>Yurt yatak sayısının artırılması Ortak değerler kazandırılması,</p>

	<p>tesisleri gençleri hızlı bir sosyo-ekonomik kalkınmanın gerektirdiği hayat görüşü, millî ülkelerle bütünleşmiş köklü kültür ve bilgi, sağlam karakter, başarıya ve yaratma gücü, ruh ve beden sağlığı ve toplum içinde yaşama ve dayanışma alışkanlığı gibi ortak değerleri kazandıracak yönde düzenlenecektir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gençliğe hizmet götürülen örgütlerarası koordinasyon ve iş birliği Gençlik ve Spor Bakanlığınca sağlanarak hizmetlerin yaygınlığı ve etkinliği artırılabilecektir. • Okul dışı gençliğin eğitilmesinde yaygın eğitim ve yayın imkânlarından yararlanılarak çevreye ve ekonomik faaliyetlere dönük meslekî beceri ve yeteneklerin kazandırılmasına çalışılacaktır. Gençliğin kamu kuruluşlarına ait eğitim, kültür, spor ve sosyal tesislerden tam kapasite ile yararlanabilmesi amacıyla mevcut tesislerin ortaklaşa kullanılması imkânları araştırılacak ve tam kullanımı sağlayıcı bir sistem geliştirilecektir. • Eğitim ve kültür politikaları ile eğitimin bütün kademelerinde gençliğe uzun dönemde kazandırılması amaçlanan değerleri verecek muhtevada eğitim, öğretim ve kültür programların hazırlanması ve uygulanması sağlanacaktır. Gençlik ve Spor Bakanlığınca, spor hizmetleri gençliğe çeşitli spor dallarında dengeli olarak spor yapma imkânları verecek şekilde yaygınlaştırılacak, gençlere düşünme gücünün yanı sıra beden ve ruh sağlığı kazandırılacaktır. • Yükseköğrenim gençlerinin kredi, yurt, burs, sosyal ve kültürel faaliyet imkânları Gençlik ve Spor Bakanlığı önderliğinde yaygınlaştırılacak, bu konudaki faaliyetleri gerçekleştirecek biçimde yeniden düzenleme çalışmaları hızla sonuçlandırılacaktır. • Gençlik ve Spor Bakanlığının önderliğinde gençlerin, özellikle yükseköğrenim gençliğinin ülke sathına yayılmış kalkınma projelerine yetenekleri oranında gönüllü katılma imkânları araştırılacak ve özendirilecektir. • Gençlik sorunlarının köklerine inen bilimsel araştırmalar, üniversiteler ve Gençlik ve Spor Bakanlığınca yapılacaktır, bu araştırma sonuçlarına göre sorunların çözülmesi yönünde gerekli tedbirler alınacaktır. 	<p>toplumsal bütünleşme</p> <p>Kurumlararası koordinasyon</p> <p>Okul dışı gençliğin eğitilmesi, yaygın eğitim</p> <p>Mevcut tesislerin ortak kullanılmasının sağlanması</p> <p>Spor ve gençliğin beden-ruh sağlığı</p> <p>Yükseköğrenim gençliği</p> <p>Gençliğin gönüllü katılımını artırıcı faaliyetler</p> <p>Gençliğe ilişkin araştırma ve veri temelli politikanın önemi</p>
<p>Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma</p>	<ul style="list-style-type: none"> • İktisaden aktif olan toplam genç nüfusun, aktif nüfusa oranı 1965'de yüzde 27,9, 1970'de 28,8, 1975'de ise yüzde 28,3'dür. Öte yandan iktisaden aktif olan genç nüfusun, toplam 12 - 24 yaş grubuna oranı ise, sayım yıllarına göre 	<p>Kentsel iş piyasasına katılım sorunları</p>

<p>Planı (1979-1983)</p>	<p>giderek azalmaktadır. 1965'te yüzde 72, 1970'de 63,4 olan bu oran 1975'te yüzde 57,9'a düşmüş bulunmaktadır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kentlerde eğitim ve öğretim olanaklarının artması, sanayide ücretlerin ve kent yaşamının çekiciliği vb. nedenler, kırsal alanlarda genç yaş grubundaki iktisaden aktif olanların sayıca azalmalarına neden olmaktadır. • Genç yaş grubundaki kadın-erkek işçilerin, çalışma alanları ve koşulları, çocuk işçi çalıştırma yasağı, gece çalıştırma yasağı, ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırma yasağı, yer ve su altında çalıştırma yasağı gibi belirli yasal düzenlemelere karşın uygulamada yeterli ve etkili bir denetim sistemi kurulamamıştır. • Öte yandan tarım kesimindeki genç işçilerin toplumsal güvenliği, iş kazası ve meslek hastalıkları konularında da kamuca bir hizmet sunulamamıştır. • 12 - 24 yaş grubunda, okuma-yazma bilmeyenlerin oranının azalmasına karşın, 1975 nüfus sayımına göre bu kesimin yüzde 19,1'i hâlâ okuma-yazma bilmemektedir. Kadınlarda okuma-yazma bilmeyenlerin oranı erkeklere göre daha fazladır. • Okuyan gençlik kesiminin, özellikle yükseköğretimdeki gençliğin en önemli sorunlarından biri de barınmadır. Bu alanda kamu, Silahlı Kuvvetler, Kamu iktisadi Teşebbüsleri, il özel idareleri, belediyeler, vakıf ve derneklerin yanı sıra özel kuruluşlarda hizmet sunmaktadır. Ancak, kamu kesimindeki çeşitli kuruluş yurtlarında olduğu gibi tüm öğrenci yurtlarında ücret ve hizmetler önemli farklılıklar göstermektedir. • Kamuya ait yurtlarda büyük sayılara varan boş yatak kapasitesi bulunmaktadır. Bu yatak kapasitesinin giderek arttığı ve bu açığın özellikle erkek öğrencilerin barındığı yurtlarda bulunduğu gözlenmektedir. • Yükseköğretim gençliğinden, dar gelirli olanların tümünün öğrenim kredisinden yararlandırılması sağlanamamıştır. Ayrıca, belirlenen öğrenim kredisi de yeterli olmaktan uzaktır. Verilen öğrenim kredisinin bir bölümünün de barınma ücreti olarak geri alınması öğrencileri daha zor durumda bırakmaktadır. 	<p>Okuma-yazma oranlarının artırılması</p> <p>Tarım kesimindeki gençliğin durumu ve sorunları</p> <p>Üniversite gençliğinin barınma sorunları</p> <p>Dar gelirli yükseköğretim gençliğinin desteklenmesi</p>
<p>Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gençlik kesimine bütün sosyal sektörler tarafından sunulacak hizmetlerde niteliğe ağırlık verilecektir. • Geleceğin teminatı olan gençlerin, millî, manevî ve kültürel değerler ile teçhizatlandırılmış olarak yetiştirilmesi ve eğitilmesi en önemli hedeflerden birisi olarak ele alınacaktır. 	<p>Hizmetlerin niteliğinin artırılması</p> <p>Millî ve kültürel değerlerin önemi</p> <p>Fırsat eşitliği</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Gençlik kesimine eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik ve çalışma konularında verilecek tüm hizmetlerde fırsat eşitliği sağlanacaktır. • Toplumun çeşitli sosyal gruplarına mensup okul dışındaki gençliğin sorunları üzerinde önemle durulacaktır. • Gençlere götürülecek hizmetlerin ve tesislerin yaygınlaştırılması için gerekli tedbirler alınacak, bu konuda kalkınmada öncelikli yöreler ile ihtiyacın fazla olduğu şehirlere öncelik verilecektir. • Gençlerin ruh, fikir ve beden yönünden mükemmel şekilde gelişmesini sağlamak amacı ile okul içi eğitim ve öğretime ek olarak okul dışında fikir, kültür, sanat, spor ve folklor faaliyetleri teşvik edilecektir. • Gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu madde, suçluluk, kumar ve benzeri alışkanlıklardan ve müstehcen, açık - saçık yayınlardan koruyucu tedbirler bir bütünlük içinde ele alınacaktır. • Gençlerin katılma, gelişme ve hoşgörü ilkeleri çerçevesinde toplum hayatı ile bütünleştirilmesi sağlanacaktır. 	<p>Okul dışı gençliğin sorunları</p> <p>Okul dışı etkinliklerin çoğaltılması</p> <p>Genç katılımı ve toplumsal bütünleşme</p> <p>Gençleri alkol, uyuşturucu-kumar gibi kötü alışkanlıklardan koruma</p>
<p>Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Geleceğin güvencesi olan gençlerin milli, manevi ve kültürel değerler, çağdaş medeniyetin ve teknolojinin bilgileri ile donatılmış olarak yetiştirilmeleri ve eğitilmeleri temel ilkedir. • Gençlerin gerek kendi kişiliklerini geliştirmeleri ve gerekse toplumun olumlu yönde gelişmesini sağlayacak faaliyetlere katılabilmeleri için; katılma, gelişme ve barış ilkeleri çerçevesinde toplum hayatı ile bütünleştirilmeleri sağlanacaktır. • Gençlik kesimine sunulacak hizmetlerde kalitenin artırılması çalışmaları, fırsat eşitliği ilkesi ile bütünleştirilecek, gençlerin yapıcı ve yaratıcı taraflarını ortaya çıkarmak üzere kişilik, düşünce ve beden yönünden gelişmelerini sağlayacak okul içi ve dışı düşünce, kültür, sanat, spor ve izcilik faaliyetleri teşvik edilecektir. • Toplumun çeşitli kesimlerine ait okul dışı gençliğin, sağlık, çalışma, sosyal güvenlik ve istihdam konularındaki sorunları üzerinde önemle durulacaktır. • Gençleri sigara, alkol, uyuşturucu maddeler, (psiko-trop) kumar ve benzeri alışkanlıklardan koruyucu ve caydırıcı tedbirler ile suça itilme ortamları yaratan unsurları yok edici tedbirler bir bütünlük içinde ele alınacak, adalet duygusunun önce insanın kendi vicdanında yerleşmesi gereği ve inancını geliştirici programlara ağırlık verilecektir. • Gençleri tanıma ve sorunlarına çözüm getirme amacı ile gençlerin sosyo-ekonomik durumlarını ve beklentilerini 	<p>Milli ve manevi değerlerin önemi</p> <p>Katılım ve toplumsal bütünleşme</p> <p>Fırsat eşitliği</p> <p>Okul dışı gençliğin sorunları</p> <p>Gençleri alkol, uyuşturucu-kumar gibi kötü alışkanlıklardan koruma</p> <p>Gençliğe ilişkin araştırma ve veri temelli politikanın önemi</p> <p>Barınma olanaklarının geliştirilmesi</p>

	<p>ortaya çıkaracak kapsamlı araştırmalar yapılmaya devam edilecektir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gençlerin sağlıklı ortamlarda gelişmelerine, yetişmelerine ve beslenmelerine, bulaşıcı hastalıklardan ve özellikle AIDS'ten korunmalarına ilişkin programlar kuruluşlararası iş birliği ile gerçekleştirilecek ve başta televizyon ve radyo olmak üzere tüm yayın organları ile gerek gençler ve gerekse aileleri çevreleri ile birlikte bilgilendirilecektir. • Yükseköğrenim öğrencilerine verilen kredi miktarının günün şartlarına göre ayarlanmasına çalışılacak ve kamu yurtlarının kapasitesi artırılabacaktır. 	
<p>Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Gençlik" başlığında; gençlere sunulan hizmetlerin sayı ve nitelik olarak geliştirileceği, bununla birlikte gençlerin eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, istihdam ve boş zaman değerlendirme konularındaki sorunlarının çözümüne yönelik önlemler alınacağı ifade edilmiştir. 	<p>Hizmetlerin nitelik ve niceliğinin artırılması</p>
<p>Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gençliğe yönelik hizmetlerde sayı ve nitelik olarak bazı iyileşmeler sağlanmakla birlikte, yetersizlikler devam etmektedir. Özellikle öğrenim dışı kalan gençlik kesiminin sorunlarının giderilmesine duyulan ihtiyaç önemini korumaktadır. • Madde bağımlılığı, başta büyükşehirlerde olmak üzere, gençler için önemli bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. • Sorumluluk duygusu gelişmiş, yeni fikirlere açık, kültürel değerlerimizi özümsemiş, ülkenin hedef ve imkânlarını bilen ve benimseyen, araştırıcı, eleştirel yaklaşım ve demokratik tavırlar gösterebilen ve kendi kişiliklerini geliştirirken, topluma ve kalkınma sürecine katkıda bulunan özgüvenli bir gençlik yetiştirilmesi esastır. • Gençlerin eğitim, sağlık, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, istihdam ve serbest zaman değerlendirme konularındaki sorunlarının tespitine imkân verecek araştırma çalışmaları yapılacak ve bunlara uygun öneriler geliştirilecektir. • Gençlik kesimine sunulacak hizmetlerin kalitesinin artırılması çalışmalarında fırsat eşitliği ilkesi gözetilecek, kişilik, düşünce ve beden yönünden gelişmelerini sağlayacak okul içi ve dışı düşünce, kültür, sanat ve spor gibi faaliyetler teşvik edilecektir. • Gençleri zararlı alışkanlıklardan koruyucu ve caydırıcı tedbirlerin alınması ile suça itilme ortamları yaratan unsurları yok edici çalışmalar için kuruluşlararası işbirliği geliştirilerek, bu konuda faaliyet planları hazırlama ve araştırma çalışmaları hızlandırılacak; özellikle madde 	<p>Hizmetlerin nitelik ve niceliğinin artırılması</p> <p>Madde bağımlılığı, zararlı alışkanlıklardan korumaya yönelik çalışmalar</p> <p>Gençlik katılımı toplumsal bütünleşme</p> <p>Gençliğe ilişkin araştırma yapılması</p> <p>Yerel yönetimlerin ve özel sektörün katılımı</p> <p>Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması</p>

	<p>bağımlılığı, AIDS ve benzeri hastalıklar konusunda gençleri ve çevrelerini bilgilendirme çalışmalarına etkinlik kazandırılacaktır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mahalli idarelerin; gençlere yönelik kültür, sanat, geleneksel sporlar başta olmak üzere spor, zekâ oyunları, satranç, folklor, okuma ve araştırma alışkanlığı kazandırıcı faaliyetleri düzenleyici ve teşvik edici programlar hazırlamaları, gençlik merkezlerinin yurt genelinde yaygınlaştırılması çalışmalarına katkı sağlamaları, özel sektörün de bu alana yatırım yapması teşvik edilecek ve bu merkezlerde uzman personel istihdamı sağlanacaktır. • Uyuşturucu Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Alt ve Üst Kurulları izleme, denetleme ve koordinasyon birimi olarak yasal bir statüye kavuşturulacak ve etkin bir şekilde çalışması sağlanacaktır. • Gençlere yönelik hizmetlerin daha etkin yapılabilmesi için Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılacaktır. 	
<p>Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gençlerin aileleriyle ve toplumla iletişimlerini daha sağlıklı hale getirecek, özgüvenlerini geliştirecek, yaşadıkları topluma aidiyet duygusu ve duyarlılıklarını artıracak karar alma süreçlerine katılımlarını sağlayacak tedbirler alınacaktır. • Giderek hızlanan değişim süreci aile ve toplum içi kültürel ve sosyal ilişkileri de olumsuz etkilemiştir. Kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi, aile içi iletişimde geleneksel yöntemlerin dışına çıkılmaması ve eğitim sisteminin aşılamayan sorunları gençlerin aileden kopma, toplumsal sorunlara duyarsızlaşma, ümitsizlik ve özgüvensizlik gibi sorunlarını ve bunun sonucunda şiddete eğilimini artırmıştır. Diğer taraftan, iletişim olanaklarının artması ve sivil toplum kuruluşlarının gelişmesi gençlerin kendileriyle ilgili taleplerini açıkça dile getirmelerine olanak sağlamaktadır. • Gençlerin işgücü piyasasında deneyim kazanmalarını sağlayıcı programlar geliştirilecektir. 	<p>Gençlik katılımı ve toplumla bütünleşme</p> <p>Değişim süreci, sosyal medya etkisi</p> <p>İşgücü piyasasına hazırlık</p>
<p>Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gençlere ve çocuklara yönelik hizmetlerin bütüncül bir yaklaşımla sunulması ve yaygınlaştırılması amacıyla yeni bakanlıklar kurulmuş ve strateji belgeleri hazırlanmıştır. Çocuk ve gençlerin fırsat eşitliğinin artırılmasına yönelik sağlık sigortasının kapsamı genişletilmiş; şartlı eğitim ve sağlık yardımları, ücretsiz kitap, okul sütü ve taşınabilir eğitim uygulamaları geliştirilmiş; erken çocukluk eğitimi yaygınlaştırılmış ve okullaşma oranları artırılmıştır. Ayrıca gençlere yönelik burs, kredi ve barınma imkânları 	<p>Çatı Gençlik Politikası</p> <p>Kamu desteği</p> <p>Kamu harcamalarının artırılması</p> <p>Kurumlar arası koordinasyon</p>

	<p>iyileştirilmiş, gençlik merkezleri ve kampları ile hareketlilik programları yaygınlaştırılmıştır. Özel gereksinimi olan çocuk ve gençlere yönelik başta SODES olmak üzere sosyal destek programları yürütülmektedir.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ...gençlerin ise bilgi toplumunun gerekleriyle donanmış, ülke kalkınmasında aktif, yaşam becerileri güçlü, özgüven sahibi, insani ve milli değerleri haiz, girişimci ve katılımcı olmalarının sağlanması ve gençlere sunulan hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi temel amaçtır. • ...eğitimde ve istihdamda olmayan gençlerin ekonomik ve toplumsal hayata katılımlarının artırılması hedeflenmektedir” (m.264). • Gençlerin sosyal hayatta ve karar alma mekanizmalarında daha aktif rol almaları sağlanacak, hareketlilik programları özellikle özel gereksinimi olan gençlerin katılımını artıracak biçimde genişletilip çeşitlendirilecektir. • Gençlerin şiddete ve zararlı alışkanlıklara yönelmelerini önlemek üzere spor, kültür, sanat gibi alanlarda gelişimlerini destekleyici programların uygulanmasına devam edilecektir. 	<p>Merkezi kamu hizmetleriyle yerel yönetimler arasındaki ilişki</p> <p>Sivil toplumla kamu kurumları arasındaki ilişkinin geliştirilmesi</p> <p>Gençlere yönelik kamu hizmetlerinin standartlaşmasının sağlanması</p> <p>Kanunlar ve uygulama arasındaki farkların ortadan kaldırılması</p> <p>Genç dostu bilgilendirme sistemlerinin geliştirilmesi</p> <p>Gençlik politikasının göstergelerinin oluşturulması</p>
<p>Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gençlerin güçlü yaşam becerilerine, insani ve millî değerlere sahip olarak yetişmelerinin, iktisadi ve sosyal hayata ve karar alma mekanizmalarına aktif katılımlarının sağlanması temel amaçtır. • Gençleri okul-sınav-ış bulma döngüsünden çıkartan, fiziksel, sosyal ve bilişsel gelişimleri ile yenilikçi ve girişimci niteliklerini destekleyen kültürel, bilimsel ve sportif faaliyetler özendirilecek, yaygınlaştırılacak ve erişilebilir hale getirilecektir. • Gençlerin sportif, kültürel ve sanatsal aktiviteler ile özellikle fen, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarına yönelmesini özendirecek programlar geliştirilecektir. • Gençlik merkezlerinin sayısı ihtiyaca göre artırılacak ve benzer faaliyetler yürütülen kuruluşlarla ortaklıklar geliştirilecektir. • Gençlerin okuma, anlama ve düşünme yetileri ile liderlik becerilerinin artırılmasına yönelik faaliyetler yaygınlaştırılacaktır. 	<p>Aktif katılım</p> <p>Okul dışı etkinliklerin desteklenmesi ve erişilebilirliği</p> <p>Gençlik merkezlerinin artırılması</p> <p>Ders dışı zamanların verimli kullanılması</p> <p>Türkiye Ulusal Gençlik Konseyinin aktif hale getirilmesi</p> <p>Hareketlilik programlarının genişletilmesi</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Ders dışı zamanlarda gençlerin fiziksel, sosyal, sanatsal, sportif, bilişsel ve kültürel gelişimlerini destekleyici faaliyetlerin okullarda sunulmasına yönelik bir model geliştirilecek, bu model içerisinde kurgulanan hizmetler okulların fiziki ve insan kaynağı kapasiteleri ile maddi imkânları geliştirilerek ilgili kurumlar tarafından sunulacaktır. • Gençlerin sosyal hayatta ve karar alma mekanizmalarında aktif rol almaları desteklenecek, hareketlilik programları özellikle özel gereksinimi olan gençlerin taleplerine uygun biçimde genişletilip çeşitlendirilecektir. • Başta Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından gençlik merkezleri ve gençlik kamplarında yürütülen programlar olmak üzere, gençlerin kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağlamasına yönelik düzenlenen programlar ile faaliyetlerin sayısı ve kalitesi artırılabilecektir. • Türkiye Ulusal Gençlik Konseyinin aktif hale getirilmesine yönelik çalışmalar tamamlanacaktır. • Hareketlilik programları özellikle özel gereksinimi olan gençlerin ihtiyaç ve taleplerine uygun biçimde genişletilip çeşitlendirilecektir. • Gençler gönüllülük faaliyetleri kapsamında bilinçlendirilecek ve yönlendirilecek, gençlerin gönüllü faaliyetlere katılımı teşvik edilecektir. • Gençlik alanında faaliyet gösteren STK'ların kurumsal kapasiteleri geliştirilecektir. • Gençlerin bilişsel, fiziksel ve psikolojik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen faktörler ile etkilerinin azaltılmasını teminen gençlerin ve ebeveynlerin özelliklerine uygun psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılacak, gençler arasında sağlık, sosyal medya ve hukuk okur-yazarlığı artırılabilecektir. • Okullarda, yükseköğrenim öğrenci yurtlarında ve gençlik merkezlerinde sağlık, sosyal medya ve hukuk okuryazarlığı konularında farkındalık artırıcı faaliyetler ile beceri güçlendirecek programlar yürütülecektir. • Gençler ve ebeveynler sanal platformlarda karşı karşıya oldukları riskler konusunda bilgilendirilecektir. • Gençlik merkezlerinde psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanlarında uzman istihdamı yaygınlaştırılacaktır. • Bağımlılık yapıcı maddelerle etkin mücadele edilecek, bu maddelerin kullanım durumunu tespit etmeye yönelik araştırma ve hizmetlere devam edilecek, sosyal rehabilitasyon ve uyum hizmetleri geliştirilecektir. 	<p>STK'ların kapasitelerinin geliştirilmesi</p> <p>Bilgilendirici çalışmalar</p> <p>Psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri</p> <p>Bağımlılık yapıcı maddelerle mücadele</p> <p>Göçmen gençler</p> <p>Eğitimde istihdamda yer almayan gençler</p> <p>Kurumlararası koordinasyon ve işbirliği</p> <p>Gençlere yönelik araştırma, veri temelli planlama</p>
--	---	--

	<ul style="list-style-type: none">• Bağımlılık yapıcı maddelerin ilgi çekici olmaktan çıkarılması, sigara ve alkol gibi maddelerin erişilebilirliğinin zorlaştırılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.• Gençlerin ve gençlik alanındaki profesyonellerin bağımlılıkla mücadele konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi yönünde çalışmalara devam edilecektir.• Bağımlılığa yönelik olarak gençlerle çalışan profesyonel sayısı artırılabacaktır.• Sosyal Uyum Birimlerinin sayısı artırılabacak, tedavi sonrası rehabilitasyon ve takip hizmetlerinin etkinleştirilmesi için ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemeler yapılacak ve bu hizmetler yaygınlaştırılacaktır.• Uluslararası veya geçici koruma altında olan gençlerin, sosyal uyum sorunlarını en aza indirmek üzere; farkındalık, kültürler arası etkileşim ve zorluklarla başa çıkma kabiliyeti artırılabacaktır.• Uluslararası veya geçici koruma altında olan gençlere yönelik sportif, kültürel, eğitsel faaliyet ve programlar uygulanacak ve desteklenecektir.• Uluslararası veya geçici koruma altında olan gençler bilişsel, bedensel, duygusal yönden kişisel ve sosyal gelişimleri artırılabacak, bu gençlere istihdama yönelik mesleki yönlendirmeler yapılacaktır.• Eğitimde ve istihdamda yer alamayan gençlerin profilleri belirlenerek eğitime, işgücüne ve istihdama katılımlarını destekleyecek birey, aile ve toplum odaklı bütüncül bir yaklaşım geliştirilecektir.• Söz konusu gençlerin eğitimde ve istihdamda olmama nedenlerine uygun olarak işgücüne ve istihdama katılımlarını artırmak üzere teşvik programları uygulanacaktır.• Eğitimde ve istihdamda olmayan gençlere mesleki alan belirlenmesine yönelik eğitim ihtiyaç analizi yapılacaktır.• Gençlerin beceri ve yetenekleriyle uyumlu, özellikle yazılım gibi yenilikçi alanlarda kısa süreli sertifika ve diploma programları düzenlenecektir.• Gençlerle çalışan kurumlar; başta eğitimde ve istihdamda olmayan gençler olmak üzere gençleri KOSGEB ve İŞKUR'un mesleki yönlendirme, girişimcilik ve meslek edindirme hizmetleri hakkında bilgilendirecek ve bu hizmetlere yönlendirecektir.• Gençlerle çalışan kurumlar ile KOSGEB ve İŞKUR arasındaki işbirlikleri artırılabacaktır.	
--	---	--

	<ul style="list-style-type: none">• Farklı genç gruplarına ve hızlı değişen ihtiyaç ve taleplere uyum sağlayabilmek için gençlik alanında çalışan STK'larla ortak işbirliği çalışmaları yapılacaktır.• Gençlerin kişisel, sosyal gelişimleri ile kariyer planlamalarına katkı sağlayacak programlar uygulanacaktır.• Gençlere ilişkin toplanan verilerin kalitesi artırılacak, uluslararası karşılaştırmalara imkân tanıyan veri setleri oluşturulacaktır.	
--	--	--

www.sbb.gov.tr

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI**

YÖNETİM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Ankara 2023

Necatibey Cad. No: 110/A 06570 Yücetepe - ANKARA
Tel: +90 (312) 294 50 00 • Faks: +90 (312) 294 52 98

ISBN NO: 978-625-8356-49-6

STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI YAYINLARI BEDELSİZDİR, SATILMAZ.